

မမြင်မကြားရသည့်နောက်ကွယ် -
မြန်မာနိုင်ငံရှိ လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံနေရနေသော အမျိုးသမီးများ၏
လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရမှုများ

ရှင်းလင်းချက်စာတမ်း

Composed of 60 eminent judges and lawyers from all regions of the world, the International Commission of Jurists (ICJ) promotes and protects human rights through the Rule of Law, by using its unique legal expertise to develop and strengthen national and international justice systems. Established in 1952 and active on the five continents, the ICJ aims to ensure the progressive development and effective implementation of international human rights and international humanitarian law; secure the realization of civil, cultural, economic, political and social rights; safeguard the separation of powers; and guarantee the independence of the judiciary and legal profession.

Unseen and Unheard: Violations of the Human Rights of Women Deprived of Liberty in Myanmar Briefing Paper

© Copyright International Commission of Jurists

Published in June 2024 (English)

Published in August 2024 (Burmese)

Disclaimer: The image on the cover is used for illustrative purposes only. It does not depict an actual woman deprived of liberty in Myanmar.

The International Commission of Jurists (ICJ) permits free reproduction of extracts from any of its publications provided that due acknowledgment is given and a copy of the publication carrying the extract is sent to its headquarters at the following address:

International Commission of Jurists

P.O. Box 1740

Rue des Buis 3

CH 1211 Geneva 1

Switzerland

t: +41 22 979 38 00

f: +41 22 979 38 01

www.icj.org

မမြင်မကြားရသည့်နောက်ကွယ် -
မြန်မာနိုင်ငံရှိ လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံနေရနေသော အမျိုးသမီးများ၏
လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရမှုများ

ရှင်းလင်းချက်စာတမ်း

မာတိကာ

အကျဉ်းချုပ်

၁။ နိဒါန်း

၂။ နိုင်ငံတကာနှင့်ပြည်တွင်းဥပဒေမူဘောင်အပေါ် အတိုချုပ် ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

၃။ လွတ်လပ်ခွင့်ကင်းမဲ့သော အမျိုးသမီးများအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ

က။ လူမဆန်သော ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်မှုအခြေအနေများ

၁။ လူဦးရေပြည့်သိပ်ကျပ်ခြင်းနှင့် အခြားအချုပ်အနှောင်အခြေအနေများ

၂။ ဂျပန်ဒါသီးသန့်အထူးပြု၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေး အပါအဝင် လုံလောက်သော ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုများ မရရှိခြင်း

ခ။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျပန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု

၁။ ကိုယ်ထိလက်ရောက်ရှိကန့်ကွက်ခြင်းနှင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုနှင့် အခြား ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုပုံစံများ

၂။ ခန္ဓာကိုယ်အနှံ့ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေမှုများ

၃။ တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်မှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာကို ချိုးဖောက်သည့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုများ

ဂ။ အလွန်အကျွံအပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနည်းလမ်းများနှင့် အရေးယူမှု

၁။ အမျိုးသားထောင်လုံခြုံရေးအပါအဝင် အင်အားအလွန်အကျွံသုံးစွဲမှု

၂။ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ခြင်း

င။ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များ

က။ အာဏာသိမ်းစစ်အုပ်စုအတွက်

ခ။ သက်ဆိုင်ရာကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများနှင့် လွတ်လပ်သောကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များအတွက်

ဂ။ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွက်

မမြင်မကြားရသည့်နောက်ကွယ် - မြန်မာနိုင်ငံရှိ လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံနေရနေသော
အမျိုးသမီးများ၏ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရမှုများ

ရှင်းလင်းချက် အကျဉ်းချုပ်

“အကျဉ်းခန်းထဲကို ထောင်မှူးက သူ့ထောင်ဝန်ထမ်းတွေနဲ့ဝင်လာပြီး၊ ပစ္စတို သေနတ်ကို ဝှေ့ယမ်းရင်း “ငါအသက်ရှင်နေသရွေ့ မင်းတို့ ဒီအကျဉ်းခန်းထဲက ရှင်လျက်နဲ့ ထွက်ရလိမ့်မယ် မထင်နဲ့။ ငါအသက်ရှင်နေသရွေ့ မင်းတို့ ဒီအကျဉ်းခန်းက ထွက်ချင်ရင် အသေပဲထွက်ရမယ်” ဆိုပြီး ကြောက်စရာကောင်းလောက်အောင် သတိပေးသွားတယ်”

ICJ မှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူတစ်ဦး၏ သက်သေထွက်ဆိုချက်

နောက်ခံဆက်စပ်အခြေအနေ။ ။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၁ ရက်နေ့တွင် စစ်အာဏာသိမ်းပြီး နောက် စစ်ကောင်စီသည် တရားစီရင်ရေးစနစ်အား ထိန်းချုပ်ခွင့်ရရှိသည်ကို အမြတ်ထုတ်အသုံးချလျက် ပြည်သူများကို နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်ဖြင့် မတရားဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်လာခဲ့ပြီး တရားစွဲဆိုမှုများကိုလည်း ရာဇသတ်ကြီး၊ အကြမ်းဖက်မှုတိုက်ဖျက်ရေးဥပဒေ၊ မတရား အသင်းအက်ဥပဒေတို့၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို မရှင်းမလင်း အတိုင်းအဆမရှိသည့် နည်းမျိုးဖြင့် ဟန်ပြသက်သက် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံရသူများတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ ပါဝင်သည် (ဤနောက်တွင် လွတ်လပ်ခွင့်ပိတ်ပင်ခံနေရသော အမျိုးသမီးများ Women Deprived of Liberty သို့မဟုတ် အတိုကောက်အားဖြင့် WDL များဟု ရည်ညွှန်းသွားမည်ဖြစ်သည်။)။ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသား များ ကူညီစောင့်ရှောက်ရေးအသင်း (AAPP)၏ အဆိုအရ အာဏာသိမ်းပြီးကာလမှ ၂၀၂၄ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၂၀ ရက်နေ့အထိ အမျိုးသမီးဦးရေ အနည်းဆုံး ၃,၉၈၇ ဦးသည် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်း ခံထားရဆဲဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းအနက် အမျိုးသမီး ၁,၅၂၈ ဦးမှာ နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်ဖြင့် ဟန်ပြသက်သက် စွဲချက်တင်ခံရကာ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ် ခံခဲ့ကြရသူများဖြစ်သည်။

သုတေသနနည်းနာ။ ။ ယခုရှင်းလင်းချက်စာတမ်းအား ယခင် WDL များ၊ WDL များကို ကိုယ်စားပြု အကျိုးဆောင်ပေးသည့် ရှေ့နေများနှင့် WDL များနှင့် အလုပ်လုပ်နေသည့် ပြည်တွင်း အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအား ချိတ်ဆက်မှုများပြုပြီး ပြည့်ပြည့်စုံစုံ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ အပေါ် အခြေပြုထားပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် ICJ မှ အသေးစိတ်မေးမြန်းမှုများပြုခဲ့သည့် အင်တာဗျူး ၁၄ ခုလည်း ပါဝင်သည်။ စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်ခန်းများ၌ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိအခြေအနေသည် စိန်ခေါ်မှု အလွန်တရာကြီးမားပြီး၊ ယင်းသို့ လုပ်ဆောင်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး လက်တုံ့ပြန်ခံရနိုင်မည့် အန္တရာယ်များရှိနေသည်။ ထိုအခြေအနေအရ ICJ အနေဖြင့် အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများ၏ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးကို ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ခဲ့ရာ၊ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း မသိရှိစေရန်

ငှားတို့၏ အမည်များကို မဖော်ပြထားပါ။ မည်သူဖြစ်မည်ကို အစအနဖော်စေနိုင်မည့် အသေးစိတ် အချက်အလက်များ၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ သတင်းအချက်အလက်များကိုလည်း ချန်လှပ်ထားပါသည်။

အဓိကတွေ့ရှိချက်များ။ ။ စစ်အာဏာပိုင်များသည် WDL များကို ပစ်မှတ်ထားသည့်အတွက် WDL များသည် အလွန်ဆိုးရွားသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုအမြောက်အများ ကျူးလွန်ခဲ့ကြရသည်။ ယင်းချိုးဖောက်မှုများတွင် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုမြောက်သည့် ဂျပန်ဒါအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု အပါအဝင် နိုင်ငံထက်စီးနင်းပြု၍ လွတ်လပ်ခွင့်ဆုံးရှုံးစေမှုလည်းပါဝင်သည်။ WDL များအပေါ် စစ်တပ်အာဏာပိုင်များ၏ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များသည် အဆိုပါ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များ သက်သက်ချည်းအားဖြင့်သော်လည်း ကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံးရှိ စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်များ၌ WDLများ ကြုံတွေ့ခံစားနေကြရသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ချိုးဖောက်မှုပုံစံများ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် အခြားသော ချိုးဖောက်မှုများ အတူတကွ တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်းသော်လည်းကောင်း၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် အခြားသော ရက်စက်၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နှိမ့်ချခွဲခြားသော ဆက်ဆံမှု သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှုများ မြောက်ဖွယ်ရှိသည်။ ယင်းကဲ့သို့ WDL များအပေါ် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ အတွက် တရားမျှတမှုရရှိရေး၊ ထိရောက်သောကုစားမှုများရရှိရေး ဖြစ်မြောက်လာစေရန် ရှေ့နေများအနေဖြင့် စစ်ကြောရေးနှင့် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းရေးစခန်းများ၌ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် စိတ်ပိုင်း၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုအတွက် အမှုဖွင့်တိုင်ကြားရန် ကြိုးပမ်းသော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပါ။ အဆိုပါ ချိုးဖောက်မှုများတွင် အောက်ပါ ဖြစ်ရပ်များ ပါဝင်ပါသည်။

လူမဆန်သော ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်မှုအခြေအနေများ။ ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ WDL များသည် အကျဉ်းသားများအား ဆက်ဆံမှုဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေနှင့်စံနှုန်းများကို ဆန့်ကျင်သည့် လူမဆန်သော အခြေအနေများရှိသည့် အကျဉ်းထောင်များနှင့် အခြားဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းရေးစခန်းများတွင် ထိန်းသိမ်းခံနေရသည်။ ရိုဟင်ဂျာမူဆလင် WDLများ အပါအဝင် လူနည်းစု ဘာသာရေးအုပ်စုမှ WDL များကို ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းရေးစခန်းများတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဖြင့် ပစ်မှတ်ထားခံရကြောင်း ပေါ်လွင်နေသည်။ အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်ခန်းများတွင် ဖမ်းဆီးခံရသူများကိုထားရမည့်ပမာဏထက် နှစ်ဆထားရှိသဖြင့် လွန်ကဲစွာ ပြည့်သိပ်နေသည့်အတွက် ပြင်းထန်ဆိုးရွားသော ကျန်းမာရေးအန္တရာယ်များကို ဖြစ်ပေါ်စေကြောင်း အစီရင်ခံစာများ များစွာ ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ လုံလောက်သော အိမ်သာများမရှိခြင်းနှင့် တစ်ကိုယ်ရေလုံခြုံမှုကင်းမဲ့ခြင်းတို့သည် WDL များ၏ အခက်အခဲကို ပိုမိုဆိုးရွားစေသည်။

လုံလောက်သောကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု မရရှိခြင်း။ ။ WDL များအနေဖြင့် ဆေးဝါးကုသမှုမရရှိစေရန် ကန့်သတ်ချက်များရှိနေပြီး၊ ဆရာဝန်ဆေးညွှန်း မလိုအပ်သည့် အိမ်သုံးဆေးဝါးများကိုသာ ရရှိနေကြသည်။ ပြင်းထန်ဆိုးရွားသည့် အခြေအနေများ၌ပင် ဆေးကုသမှုငြင်းဆိုခံရခြင်း သို့မဟုတ် နှောင့်နှေးစေခြင်း အစရှိသည်တို့ကို အပြစ်ပေးခြင်းနှင့် လက်တုံ့ပြန်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုနေကြသည်။ WDL များ သည် ဓမ္မတာလစဉ်သုံးပစ္စည်းများ အပါအဝင် ဂျပန်ဒါသီးသန့်အထူးပြုသည့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု၊ လိင်နှင့်မျိုးဆက်ပွားဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရရှိပိုင်ခွင့်တို့ကို ငြင်းပယ်ခံနေကြရသည်။ ကိုယ်ဝန်သည် WDL များသည် ရက်စက်သောစစ်ကြောမှုများနှင့်/ သို့မဟုတ် ကိုယ်ဝန်ဆောင်စောင့်ရှောက်ရေးဝန်ဆောင်မှု မရရှိခြင်းကြောင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျမှုများကို ခံစားခဲ့ကြရသည်။ ရင်သားကင်ဆာအတွက် ရင်သားဖြတ်ထုတ်ကုသခြင်း၊ မျိုးဥအိမ်ရေအိတ်တည်ခြင်းနှင့် ကျောက်ကပ်ဆိုင်ရာရောဂါများအတွက် ဆေးကုသမှုများ အချိန်မီ မရရှိခြင်း အပါအဝင် ဂျပန်ဒါအလိုက်သီးသန့်လိုအပ်သည့် ဆေးဝါးများ မရရှိသည့် ဖြစ်ရပ်များကိုလည်း သိရှိရသည်။

ICJ နှင့် အင်တာဗျူးဖြေဆိုခဲ့သူအားလုံးသည် စစ်ကြောရေးနှင့် ဖမ်းဆီး ချုပ်နှောင်မှုများ၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုကြောင့် စိတ်ဒဏ်ရာများ ရရှိခဲ့ကြကြောင်း ၎င်းတို့၏ စိတ်ကျန်းမာရေး အခြေအနေနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ဖြေဆိုခဲ့ကြသည်။

လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု။ ။ WDL များ၊ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသူများသည် စစ်ကြောရေးတွင် အစစ်ခံရချိန်၌ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားသော စိတ်ပိုင်း၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုများကို အပြစ်ပေးမှု ပုံစံတစ်ရပ်အဖြစ် ကျူးလွန်ခံခဲ့ရကြောင်းကိုလည်း ဖြေဆိုကြသည်။ စစ်ကြောရေးများတွင် “ဝန်ခံချက်များ” ရရှိရေးအတွက် WDL များကို လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုပုံစံများဖြင့် ပစ်မှတ်ထား ကျူးလွန်ခံကြရပြီး ၎င်းတို့အား မုဒိမ်းကျင့်မည်ဟူသည့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ မဖွယ်မရာပြုခြင်းနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်း အစရှိသည်တို့ကိုလည်း ကြုံတွေ့ခံစားခဲ့ကြရသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် WDL များကို ခြိမ်းခြောက်မှုပြုရန်နှင့် အကြောက်တရားသွတ်သွင်းပေးရန် နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် အခြား WDL များအပေါ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံနေရခြင်း၊ ရက်စက်စွာ ပြုကျင့်ခံရခြင်း၊ ထိုသို့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုများကြောင့် နောက်ဆက်တွဲရလဒ်များကို မျက်မြင်ကြည့်ရှုစေခြင်းကိုလည်း ပြုလုပ်တတ်သည်။ စစ်ကြောမေးမြန်းသူများသည် WDL များ၏ အသက်အန္တရာယ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့မိသားစုဝင်များ၏ လုံခြုံရေးအန္တရာယ်ကိုသော်လည်းကောင်း ခြိမ်းခြောက်လေ့ရှိပြီး၊ ၎င်းတို့၏ ဂျင်ဒါဖြစ်တည်မှုအပေါ်အခြေခံသည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဝေဖန်ပြောဆိုမှုများ ပြု လုပ်တတ်ကြသည်။ ထို့အပြင် အဝတ်အစားချွတ်ခြင်း၊ ခန္ဓာကိုယ်အနွံ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေမှုများ၊ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုများကို အကျဉ်းသူများ၏ ကာယိန္ဒြေပျက်ပြားအောင် မတော်လျော်စွာ အရှက်ရနိမ့်ကျစေသည့်ပုံစံဖြင့် ဆောင်ရွက်သည့်အတွက် WDL များ၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် ကိုယ်ရေးလုံခြုံမှုတို့ကို ချိုးဖောက်ပြီး၊ ရက်စက်စွာပြုကျင့်ခြင်း သို့မဟုတ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုကိုပင် ကျူးလွန်ရာမြောက်စေနိုင်သည်။ ထိုသို့ မလိုအပ်သည့် အဝတ်အစားချွတ်ခြင်းနှင့် ခန္ဓာကိုယ်အနွံ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ်ရှာဖွေမှုများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဓမ္မတာလာနေသည့် WDL များကိုပင် အလွတ်မပေးဘဲ ရှာဖွေမှုများကိုလည်း အမျိုးသမီးများ၏ ကာယိန္ဒြေထိခိုက်စေရန်နှင့် တစ်ကိုယ်ရေလုံခြုံမှုကို အလေးမထားဘဲ ဆောင်ရွက်လေ့ရှိကြသည်။ နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်းဥပဒေများက ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် အခြားသော စိတ်ပိုင်း၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုကို တားမြစ်ထားသော်လည်း ထိုသို့သော ကျူးလွန်မှုများ အပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၊ အရေးယူတရား စွဲဆိုမှုများ သို့မဟုတ် ဒဏ်ခတ်မှုများပြုသည့် ဖြစ်ရပ် မည်သည်ကိုမျှ မကြားသိရသေးပါ။

လွန်ကဲစွာပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနည်းလမ်းနှင့် ဒဏ်ခတ်မှုများ။ ။ အကျဉ်းထောင် အာဏာပိုင်များသည် WDL များကို ခြိမ်းခြောက်ရန်အလို့ငှာနှင့် ၎င်းတို့၏ ထောင်တွင်းဆန့်ကျင်တော်လှန်မှုများကို ငြိမ်ဝပ်စေရန်အတွက် အကျဉ်းသူများ၏ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ငြင်းဆိုခြင်းနှင့် အင်အားအလွန်အကျွံအသုံးပြုခြင်းအပါအဝင် ပြင်းထန်သော အပြစ်ပေးမှုများကို အသုံးပြုသည်။ အများအားဖြင့် အမျိုးသားထောင်စောင့်များမှ အလွန်အကျွံ အင်အားသုံးမှုများကြောင့် WDL များအပေါ် ပြင်းထန်သော ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၊ စိတ်ဒဏ်ရာများကို ရရှိစေသည်။ ရက်ရှည်တိုက်ပိတ်ချုပ်နှောင်မှုကိုလည်း အပြစ်ပေးသည့် နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် နိုင်ငံတကာစံချိန်စံညွှန်းအရ သတ်မှတ်ထားသည့် ၁၅ ရက် အတိုင်းအတာကိုကျော်ပြီး ပိတ်လှောင်ထားလေ့ရှိရာ WDL များကို စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ရာ မြောက်ပြီး WDL များအပေါ် စော်ကားနှိပ်စက်ရာ မြောက်သည်။

အကြံပြုချက်များ။ ။ ယခုရှင်းလင်းချက်စာတမ်းတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် WDL များ၏ အတွေ့အကြုံများ သည် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးရှိ WDL များ ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရသည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှု အမျိုးမျိုး၏ ပမာဏအနည်းငယ်သာဖြစ်သည်။ ထိုသို့ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ ဖြစ်ပွားနေသည့် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများသည် “ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်၊ စနစ်တကျကျူးလွန်မှု ပုံစံဖြစ်နေပြီး၊ လူသားမျိုးနွယ်အပေါ် ကျူးလွန်သောရာဇဝတ်မှု ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိနေသည့်” ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်မှုဖြင့် ကျူးလွန်နေသည့် ချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်ပေသည်။ ထိုအချက်ကို ထောက်ရှုပြီး ICJ မှ အောက်ပါ အကြံပြုချက်များကို တင်ပြအပ်ပါသည်။

အာဏာသိမ်းစစ်အုပ်စုအတွက်

- လူ့အခွင့်အရေးနှင့်မလျော်ညီသော ဥပဒေများအသုံးပြုမှုကို ရပ်တန့်ပြီး မတရားဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံ ရသူ အားလုံးကို ပြန်လွှတ်ပေးခြင်း အပါအဝင် လုပ်ဆောင်ချက်များအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို စနစ်တကျ ချိုးဖောက်မှုများအား ချက်ချင်း ရပ်တန့်ရန်၊
- ညှဉ်းပန်းရာမရောက်သည့် အကျဉ်းထောင်ခန်းအခြေအနေများ ဖန်တီးပေးရန် ငြင်းဆိုခြင်းအပါအဝင် အချုပ်ခန်းနှင့် အကျဉ်းထောင်ခန်းများတွင် ဖမ်းဆီးခံထားရသည့် WDL များအပေါ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား စိတ်ပိုင်း၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုပုံစံများ၊ (ဂျဲဒါအထူးသီးသန့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု အပါအဝင်) လုံလောက်သောကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ ပိတ်ပင်ထားခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျဲဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခြင်းနှင့် အလွန်အကျွံအပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ နည်းလမ်းနှင့် အရေးယူမှုများကို ချက်ချင်း ရပ်တန့်ရန်၊
- အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များမှကျူးလွန်သည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျဲဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာဖော်ပြချက်များအပါအဝင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားသော ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်း ကြီးစွာနာကျင်စေမှုများ ကျူးလွန်သည်ဟူသော စွပ်စွဲချက်အားလုံးကို မြန်ဆန်၊ ဘက်မလိုက်၊ အမှီအခိုကင်းပြီး ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် အမိန့်ပေးရန်နှင့် သက်သေအထောက်အထားများ ခိုင်လုံပါက ကျူးလွန်သူဟု စွပ်စွဲခံရသူများအား မျှတသောတရား စီရင်ရေးရပိုင်ခွင့်ကို အာမခံသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဖြင့် တရား စီရင်ရန်၊
- WDL များ တရားမျှတမှုရရှိရေးအတွက် အဟန့်အတားဖြစ်စေနိုင်သည့် တရားဝင်သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဥပဒေအတားအဆီးများနှင့် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားမှုမရှိသော်လည်း ကျင့်သုံးမှုများအရ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်သည့် အခက်အခဲများအားလုံးကို ဖယ်ရှားခြင်းအပါအဝင် စစ်တပ်အာဏာပိုင်များက ကျူးလွန်သည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွင်းမှ ချိုးဖောက်ခံရသူများ/ ရှင်သန်ကျန်ရစ်သူများ ဖြစ်သည့် WDL များအတွက် ထိရောက်သော ကုစားမှု ရပိုင်ခွင့်ကို အာမခံပေးရန်၊
- WDL များအနေဖြင့် လက်တုံ့ပြန် ပြစ်ဒဏ်ပေးခံရနိုင်မှုများကို ကြောက်ရွံ့နေခြင်းမရှိဘဲ မိမိတို့၏ နစ်နာချက်များကို ဖြေရှင်းပိုင်ခွင့်ရရှိစေရန်အတွက် အာမခံပေးရန် နှင့်
- WDL များ၏ ဂျဲဒါအလိုက်လိုအပ်ချက်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန်အတွက် အကျဉ်းသားဆိုင်ရာ စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနှင့် အပြစ်ပေးမှုဆိုင်ရာမူဝါဒများကို ပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားဆိုင်ရာကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရရှိစေရေး၊ အဝတ်အစား ချွတ်ပြီး ခန္ဓာကိုယ်အနှံ့ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုနှင့် ရက်ရှည်တိုက်ပိတ် အကျဉ်းချမှုတို့အား နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်များနှင့်အညီချမှတ်ရေး စသည်တို့အပါအဝင် အကျဉ်းသားအပေါ်ဆက်ဆံရာ

တွင် အနိမ့်ဆုံးရှိရမည့် ကုလသမဂ္ဂစံနှုန်းများ (နယ်ဆင်မန်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ)နှင့် ကုလသမဂ္ဂ အကျဉ်းသူများအပေါ် ဆက်ဆံပုံစည်းမျဉ်းများနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ အမျိုးသမီးများအပေါ် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်း မဟုတ်သည့် အစီအမံများ (ဘန်ကောက် စည်းမျဉ်းများ) ကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အလျင်အမြန် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ပေးရန်။

သက်ဆိုင်ရာကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများနှင့် လွတ်လပ်သောကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များအတွက်

- မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ယန္တရား (IIMM)၊ မြန်မာနိုင်ငံလူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်၊ ကုလသမဂ္ဂလူ့ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီးရုံး(OHCHR) နှင့် ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်တို့၏ လုပ်ဆောင်မှုများတွင် အပါအဝင်၊ WDL များရင်ဆိုင်နေရသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံမှုများကို ဂျပန်ဒါအထူးသီးသန့်ပုံစံဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်၊ မှတ်တမ်းတင်ရန်နှင့် အသားပေးဖော်ပြရန်အတွက် အားထုတ်မှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန်၊
- အချက်အလက်နှင့် သက်သေအထောက်အထားအပိုင်းတွင် လက်ရှိ လိုအပ်ချက်များရှိနေသည့် အခြေအနေများကို ((ဥပမာ၊ လူနည်းစုမျိုးနွယ်များ သို့မဟုတ် လူနည်းစုဘာသာဝင်အုပ်စုများ၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု၊ ဂျပန်ဒါအမှတ်အသား သို့မဟုတ် ဖော်ပြမှု ကွဲပြားစုံလင်သူများ အစရှိသည့် ထိခိုက်ခံစားနိုင်ခြေ ပိုလွယ်သောအုပ်စုဝင် WDL များ၊ အချို့သောနေရာဒေသများတွင် ရင်ဆိုင်နေရသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ သို့မဟုတ် နယ်ပယ်စုံအလွှာ စုံခွဲခြား ဆက်ဆံခံနေရမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အစီရင်ခံနိုင်ခြင်း) အခြေပြုပြီး ထပ်လောင်းသက်သေအထောက်အထား သို့မဟုတ် သတင်းအချက်အလက်များ စုစည်းရရှိရန် အတွက် WDL များအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို မှတ်တမ်းတင်သည့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်အတူ တက်ကြွစွာ ထိတွေ့ဆက်ဆံလုပ်ဆောင်ရန်၊
- စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်ခန်းနေရာများ အပါအဝင် နေရာများတွင် ဂျပန်ဒါရေးရာနှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်းကောင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျပန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်လည်းကောင်း မူဝါဒများ၊ ဗျူဟာများ၊ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရေး အစီအစဉ်များကို ချမှတ်ရန် နှင့် အဆိုပါ မူဝါဒများနှင့်ဗျူဟာများကို (အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ မြေပြင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဂျပန်ဒါရေးရာကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့် အခြားတာဝန်ခံမှုရရှိရေးဆိုင်ရာ ယန္တရားများအပါအဝင်) သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများစွာနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ကာရေးဆွဲပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသုံးပြုလျက်ရှိသည့် သက်ဆိုင်ရာဘာသာစကားများဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ပေးကာ အများပြည်သူလက်လှမ်းမီရယူနိုင်အောင် လုပ်ဆောင်ပေးရန်၊
- တာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်း၊ မူဝါဒချမှတ်ရေးလုပ်ငန်း၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုအရ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှုတို့တွင် ပါဝင်ဆောင်နေသည့် အခြားဆောင်ရွက်နေသူများ အသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် အနာဂတ်တွင်ရှိလာမည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု၊ တရားစွဲဆိုမှုနှင့် အခြားသောတာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာ အရေးယူမှုများတွင် နစ်နာသူများ၊ မျက်မြင်သက်သေများနှင့် သံသယတရားခံ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသူများ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ရန်အတွက် စစ်ကြောရေးနှင့်အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်ခန်းနေရာများအပါအဝင် နေရာများအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဂျပန်ဒါရေးရာလူမှုတည်ဆောက်ချက်ကိုလည်းကောင်း၊ ရှင်သန်ကျန်ရစ်သူများ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော ရာဇဝတ်မှုများ၊ ထိခိုက်မှုများ ဖြစ်စေရန်စေခိုင်းမှုအပေါ် ၎င်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက် မှုကိုလည်းကောင်း စိစစ်သုံးသပ်မှု ပြန်လုပ်ရန်။

ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွက်

- မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရား (IIMM)၊ မြန်မာနိုင်ငံ လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်နှင့် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR) တို့မှ ၎င်းတို့၏ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများ ထိထိရောက်ရောက် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်အတွက် WDL များအပေါ်ကျူးလွန်သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်ကိစ္စရပ်များအပါအဝင် လုံလောက်သည့် အရင်းအမြစ်များ ရရှိနိုင်စေရေးအတွက် မှတ်တမ်းတင်ခြင်းနှင့် တာဝန်ခံမှုရရှိရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများတွင် ညှိနှိုင်းလုပ်ဆောင်မှုကို တိုးမြှင့်ပံ့ပိုး ကူညီရန်နှင့်
- WDL များအပေါ် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွက် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာ သံသယရှိသူအဖြစ် သတ်မှတ်ခံထားရသူများအပေါ် နိုင်ငံတကာတရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ထိထိရောက်ရောက်ကျင့်သုံးခြင်းအပါအဝင် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ကြီးလေးသောရာဇဝတ်မှုကြီးများ ကျူးလွန်သူများကို တာဝန်ခံခိုင်းစေရန်။ နိုင်ငံတကာတရား စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာမူဘောင်အောက်တွင် တရားစွဲဆိုသောအမှုများကို WDL များ အပေါ် ကျူးလွန်သူများ အပါအဝင်၊ ဂျန်ဒါအခြေပြု ရာဇဝတ်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများဆိုင်ရာဖြစ်ရပ်များ ပါဝင်သည့် ဂျန်ဒါလေ့လာချက်တစ်ရပ်နှင့် ပေါင်းစပ်ရန်

၁။ နိဒါန်း

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အရပ်သားအစိုးရကို ဖြုတ်ချခဲ့သည့် ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့ စစ်အာဏာသိမ်းချိန်မှ စ၍ မြန်မာစစ်ကောင်စီသည် အစိုးရအရာရှိဟောင်းများ၊ လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူများ၊ ရှေ့နေများ၊ သတင်းသမားများနှင့် လူနည်းစုမျိုးနွယ်ဝင်များနှင့် လူနည်းစုဘာသာဝင်များ အပါအဝင် လူပေါင်းများစွာကို နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်များဖြင့် မတရားဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းပြီး ပြစ်မှုထင်ရှားကြောင်း စီရင်ချက်ချမှတ်ရန် တရားစီရင်ရေးစနစ်အပေါ် ၎င်းတို့၏ ထိန်းချုပ်ထားနိုင်မှုကို အသုံးပြုအမြတ်ထုတ်ခဲ့ကြသည်။¹

နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများကူညီစောင့်ရှောက်ရေးအသင်း (AAPP) ၏ ထုတ်ပြန်ချက်အရ² အာဏာသိမ်းမှု ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ၂၀၂၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၂၄ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၀ ရက်နေ့အထိ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေက³ အာမခံပေးထားသည့် မျှတသော တရားစီရင်မှုရပိုင်ခွင့်နှင့် ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ စီရင်ဆောင်ရွက်မှု ရပိုင်ခွင့်တို့ကို ပြောင်ပြောင်တင်းတင်းချိုးဖောက်သည့် လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များကြောင့် လူပေါင်း ၂၆,၈၉၃ သည် တရားလက်လွှတ် မတရားဖမ်းဆီး၊ ထိန်းသိမ်းခံရပြီး ၉,၂၂၀ မှာ ဟန်ပြသက်သက် စွဲချက်တင် ခံရကာ အပြစ်ရှိကြောင်း စီရင်ချက် ချခံခဲ့ရသည်။⁴ အဆိုပါ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ အမှုကြားနာမှုများသည်ရာဇသတ်ကြီး ဥပဒေပုဒ်မ ၅၀၅-က⁵၊ အကြမ်းဖက်မှုတိုက်ဖျက်ရေး ဥပဒေပုဒ်မ ၅၀(ည) နှင့် ၅၂(က)⁶နှင့် မတရားအသင်းအက်ဥပဒေ

¹ ICJ, "Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup", 1 February 2024, available at: <https://www.icj.org/myanmar-human-rights-and-rule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>.

² နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများ ကူညီစောင့်ရှောက်ရေးအသင်း (AAPP)သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို မှတ်တမ်းတင်မှုအပါအဝင် နိုင်ငံအတွင်းရှိ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများလွတ်မြောက်ရေးအတွက် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်နေသော လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ AAPP သည် အာဏာသိမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်သော အချက်များအပါအဝင် ဖမ်းဆီးမှုများ၊ အရေးယူမှုများ၊ ပြစ်မှုထင်ရှားကြောင်းစီရင်ချက်ချမှတ်မှုများ၊ အပြစ်ဒဏ်များနှင့် သေကြေမှုများကို၊ အခြားအဖွဲ့အစည်းများနည်းတူ၊ မှတ်တမ်းတင်ကာ အချက်အလက်သိမှီးစနစ်တွင် သိမှီးထိန်းသိမ်းထားသည်။

³ Assistance Association for Political Prisoners, "Daily Briefing in Relation to the Military Coup", 20 June 2024, available at: <https://aappb.org/?p=28461>.

⁴ စစ်ခုံရုံး သို့မဟုတ် အကျဉ်းထောင်များအတွင်း တည်ရှိသော တရားရုံးများ၌ လုပ်ဆောင်သည့် အဆိုပါရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာလုပ်ဆောင်ခြင်းများ၏ အကျိုးဆက်အဖြစ် ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသောတရားရုံးမျှတမှုချိုးဖောက်ခြင်းများအကြောင်း ပိုမိုအသေးစိတ်သိရှိလိုပါက ဖတ်ရှုရန် - ICJ, "Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup", 1 February 2024, available at: <https://www.icj.org/myanmar-human-rights-andrule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>; Mandate of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Ref.: AL OTH 74/2023, 30 June 2023, available at: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28163>.

⁵ အခြားအချက်များနည်းတူ၊ အဆိုပါဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေးခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ခွင့်နှင့် အဖွဲ့အစည်းဖွဲ့စည်းခွင့်များကို အာမခံပေးသည့် စံနှုန်းများနှင့် နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးများနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိဘဲ ဥပဒေနှင့်ညီညွတ်သောရည်မှန်းချက်ရှိခြင်း၊ ဥပဒေအညီဖြစ်ခြင်း၊ အမှန်လိုအပ်မှုရှိခြင်းနှင့် အချိုးအစားကျနမှုရှိခြင်းတို့နှင့်သက်ဆိုင်သော အခြေခံမူဝါဒများနှင့်လည်း ကိုက်ညီမှုမရှိပေ။ အဆိုပါဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အသေးစိတ်အားခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာသုံးသပ်ရေးမှာ လွတ်လပ်မှုပတ်ပင်ခံရသော အမျိုးသမီးများ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရမှုကို အထူးလေ့လာသုံးသပ်ထားသည့် ယခုရှင်းလင်းချက်စာတမ်း၏ လွှမ်းခြုံမှုအကန့်အသတ်ကို ကျော်လွန်နေပါသည်။

⁶ "ကြောက်လန့်မှုဖြစ်စေခြင်း" ၊ "သတင်းမှား" ဖြန့်ချိခြင်း၊ သို့မဟုတ် အစိုးရဝန်ထမ်းတစ်ဦးအား တိုက်ခိုက် သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက်သည့်နည်းဖြင့် ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်ရန် တိုက်တွန်းခြင်းသည် ပြစ်မှုထင်ရှားပါက အမြင့်ဆုံး ထောင်ဒဏ် ၃ နှစ်အထိ ချမှတ်နိုင်သော ရာဇဝတ်မှုအဖြစ် ရာဇသတ်ကြီး ပုဒ်မ ၅၀၅-က က သတ်မှတ်ထားသည်။

ပုဒ်မ ၁၇/၁⁷ ကဲ့သို့ ဝေဝါးပြီး အလွန်ကျယ်ပြန့်ကာ မရှင်းလင်းသည့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ⁸ ကိုအသုံးပြုပြီး အမှုဖွင့်ထားသည့် စွဲချက်အတုအယောင်များပေါ်တွင် အခြေပြုသည်။

အဆိုပါ စစ်ကောင်စီ၏မတရားဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်းခံရသူများတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ လည်း ပါဝင်သည် (၎င်းတို့ကို ယခုမှစ၍ လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူအမျိုးသမီးများဟု တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်း ခေါ်ဝေါ်သွားမည်ဖြစ်သည်)။ ၂၀၂၄ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၀ ရက်နေ့အထိရရှိသော အချက်အလက်များအရနိုင်ငံရေး အကြောင်းပြချက်များအတွက် အတုအယောင်စွဲချက်များဖြင့် ဖမ်းဆီးခံရသူ အမျိုးသမီး ၁,၅၂၈ ဦး⁹ အပါအဝင် အနည်းဆုံးအမျိုးသမီး ၃,၉၈၇ ဦးသည် ချုပ်နှောင်ခံနေရဆဲဖြစ်သည်။¹⁰ အများအပြားမှာ ၎င်းတို့၏ တရားမူဘောင် လျော်ညီသော နိုင်ငံရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားမှုနှင့် သပိတ်များနှင့် အကြမ်းမဖက် အာဏာဖိဆန်ရေး လူထုလှုပ်ရှားမှု (CDM) တွင် ပါဝင်မှု၏ ရလဒ်အဖြစ် ပြစ်မှုထင်ရှားသည်ဟု စီရင်ချက်ချမှတ်ခံခဲ့ကြရသည်။¹¹

“လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူ အမျိုးသမီးများ” ၏ အနက်ဖွင့်ဆိုချက်

“လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူ အမျိုးသမီးများ” (Women deprived of liberty - WDLs) ဆိုသည်မှာ “လူပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးကို အချုပ်အနှောင် သို့မဟုတ် အကျဉ်းထောင် သို့မဟုတ် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးကို အများပြည်သူဆိုင်ရာ နေရာ သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်း ချုပ်နှောင်ထားသည့် အခင်းအကျင်းပုံစံတစ်ခုခုအတွင်းထားရှိပြီး တရားစီရင်ရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး သို့မဟုတ် အခြား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာတစ်ခုခုအရ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်ကို ၎င်း၏ ဆန္ဒအတိုင်း ထွက်ခွာခွင့်မပြုခြင်း” ကို ခံရသော အမျိုးသမီးများကို ဆိုလိုသည်။¹²

ဤစာတမ်း၏ ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် WDL များ ဆိုသည်မှာ တရားစီရင်မှု ကြားနာစောင့်ဆိုင်းနေရစဉ် စစ်ကြောရေး စခန်းများ/အချုပ်ခန်းများနှင့် အကျဉ်းထောင်များကဲ့သို့ အချုပ်အနှောင်စခန်းများတွင် ရမန်

⁷ “အကြမ်းဖက်ဝါဒအား ငွေကြေးထောက်ပံ့ခြင်း”သည် ပြစ်မှုထင်ရှားပါက အမြင့်ဆုံး ထောင်ဒဏ်တစ်သက် သို့မဟုတ် သေဒဏ်အထိပင် ချမှတ်နိုင်သည့်ရာဇဝတ်မှုအဖြစ် အကြမ်းဖက်မှုနှိမ်နင်းရေးဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၅၀ (ည) အရ သတ်မှတ်ပါသည်။ “အကြမ်းဖက်ဝါဒလုပ်ဆောင်မှု” သည် ပြစ်မှုထင်ရှားပါက ထောင်ဒဏ် ၇ နှစ်အထိ အမြင့်ဆုံး ချမှတ်နိုင်သည့် ရာဇဝတ်မှုဖြစ်သည်ဟု အပိုဒ် ၅၂(က)တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

⁸ တရားမဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်း၌ ပါဝင်ကြောင်း ပြစ်မှုထင်ရှားပါက အမြင့်ဆုံး ထောင်ဒဏ် ၃ နှစ်အထိ ချမှတ်နိုင်သော ရာဇဝတ်မှုအဖြစ် ယင်းဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၇ (၁)တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

⁹ ဤကိန်းဂဏန်းတွင် တရားရုံးမတင်မီ ဖမ်းဆီးခံရသော အမျိုးသမီးများနှင့်အတူ ပြစ်မှုထင်ရှားပြီး ထောင်ဒဏ်ချမှတ်ခံနေရသည့်အမျိုးသမီးများ ကိုပါ ထည့်သွင်းရေတွက်ထားသည်ဟု ICJ မှ နားလည်ထားသည်။

¹⁰ Assistance Association for Political Prisoners, “Still Detained”, available at: <https://airtable.com/appHDJLeiPsMGFJ7s/shrXiQ3K1879QmNNB/tblC5yh720x2FBSJ5>; Assistance Association for Political Prisoners, “Sentenced”, available at: <https://airtable.com/appHDJLeiPsMGFJ7s/shriEaQw2eWEEU7zr/tblDh7ajAunXjn6eP> (accessed 20 June 2024).

¹¹ CDM သည် အကြမ်းမဖက် လူထုအာဏာဖိဆန်ရေးလှုပ်ရှားမှုဖြစ်ပြီး အကြမ်းဖက်စစ်ကောင်စီ၏ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တစ်ခုလုံးရပ်ဆိုင်းကာ ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရက်တစ် နိုင်ငံတော် သစ်ထူထောင်နိုင်သည့်ကာလအထိ အာဏာသိမ်းစစ်ကောင်စီ၏ တရားမူတမှုမရှိသော ဥပဒေနှင့် အမိန့်အာဏာများကို ပြည်သူများက ငြင်းဆန်အံ့တုသည့် ငြိမ်းချမ်းသောနိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုဖြစ်သည်။ ဤအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမှုသည် အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအတိုင်ပင်ခံကောင်စီ (NUCC)၏ ပူးတွဲလုပ်ဆောင်ရေးကော်မတီ (JCC)မှ CDM အတွက် ပြင်ဆင်ထားသော မူဝါဒစာတမ်းမှ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်၏ အလွတ်သဘော အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ဖြစ်သည်။ ၎င်းစာတမ်းကို မြန်မာဘာသာစကားဖြင့် ၂၀၂၃ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် (NUCC)၏ တရားဝင်ဖေ့ဘွတ်စာမျက်နှာတွင် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ (JCC)၏ CDM စာတမ်းသည် ၂၀၂၃ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် အရပ်ဘက်ဝန်ထမ်းများအတွက် အချက်လေးချက်ပါ CDM မူဝါဒအား (NUCC)မှ ကျင့်သုံးမှုအတွက် အခြေခံအဖြစ် ဆောင်ရွက်သည်။

¹² Article 4(2), Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; and UN General Assembly, Women deprived of liberty: Report of the Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice, UN Doc. A/HRC/41/33, 15 May 2019, paras. 10 – 16.

ဖြင့် ချုပ်နှောင်ခံထားရသော အမျိုးသမီးများနှင့် တရားစီရင်မှုလုပ်ငန်းစဉ်အဆုံးတွင် ရာဇဝတ်စွဲချက်ဖြင့် ပြစ်မှု ထင်ရှားကြောင်း စီရင်ချက်ချခံရပြီးနောက် ထောင်ဒဏ်ကျခံနေရသော အမျိုးသမီးများကို ပင်မ ရည်ညွှန်းသည်။ အထူးသဖြင့် ဤစာတမ်းသည် စစ်တပ်က ထိန်းချုပ် ထားသည့် စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်အနှောင် စခန်းများတွင် အမျိုး သမီးများအပေါ် ဆက်ဆံပုံကို အလေးထား ချဉ်းကပ်ထားသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် အခြားသော သက်ဆိုင်ရာဆောင်ရွက်သူများက အမျိုးသမီးများအပါအဝင် လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူများ အပေါ် ကျူးလွန်သည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ နှင့်/သို့မဟုတ် စော်ကား နှိပ်စက်မှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် အစီရင်ခံဖော်ပြမှုများလည်း ရှိနေသည်ကို သတိပြုမိသည်။¹³

အထင်ရှားဆုံးသော WDL သာဓကတစ်ဦးမှာ “နိုင်ငံတော်အကြည်ညိုပျက်စေမှု”၊ “တရားမဝင်လမ်းလျှောက် စကားပြော စက်ပိုင်ဆိုင်မှု”၊ “ပြည်သူ့လူထုဆူပူအုံကြွစေရန်လှုံ့ဆော်မှု”နှင့် “ကိုဗစ် ၁၉ ကန့်သတ်ချက်များကို ချိုးဖောက်မှု”အပါအဝင် မြောက်များလှသော “ပြစ်မှုများ”ဖြင့် အတုအယောင်အမှုကြားနာပြီး အပြစ်ရှိ ကြောင်း စီရင်ချက်ချခံရကာ ထောင်ဒဏ် ၂၇ နှစ်¹⁴ ကျခံနေရသည့် နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်ဟောင်း¹⁵ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်ဖြစ်သည်။¹⁶

စစ်တပ်အာဏာပိုင်များသည် လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံနေရသော အမျိုးသမီးများ (WDLs) ၏ လွတ်လပ်မှုများကို တရားလက်လွှတ် ပိတ်ပင်နေသည့်တစ်ချိန်တည်းတွင် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ¹⁷ ပြစ်မှုမြောက်သည့် ဂျန်ဒါ အခြေ

¹³ ဥပမာအဖြစ် ဖတ်ရှုရန် The Irrawaddy, “Abuse of Female Prisoners by Myanmar Resistance Police Covered Up”, 15 April 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/investigation/abuse-of-female-prisoners-by-myanmar-resistance-police-covered-up.html>.

¹⁴ မြန်မာနိုင်ငံ၏ပထမဆုံးသော နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ် အောင်ဆန်းစုကြည်အား သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ “ဥပဒေနှင့်အညီ အသစ်သတ်မှတ်သော ရာထူး” ဖြစ်၍ “ဝန်ကြီးချုပ်နှင့်အလားသဏ္ဍာန်တူညီပြီး သမ္မတထက် အာဏာပိုရှိနိုင်ခြေရှိသည့်အလားအလာရှိသည်” ကြည့်ရှုရန် Britannica, “State counsellor of Aung San Suu Kyi”, available at: <https://www.britannica.com/biography/Aung-San-Suu-Kyi/State-counselor>.

¹⁵ သုခစာတမ်းပြင်ဆင်ချိန်၌ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်ထိန်းသိမ်းခံနေခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဝေဝါးမှုများရှိနေပြီး သတင်းများအရ ၎င်းသည် နေပြည်တော်အကျဉ်းထောင်တွင် ဆက်လက်ရှိနေပြီး အခြားသတင်းများကမူ ၎င်းကို နေအိမ်အကျယ်ချုပ်အဖြစ် ပြောင်းလဲလိုက်သည်ဟုလည်း ဖော်ပြသည်။ Bangkok Post, “Son fears Suu Kyi being used as ‘human shield’”, 19 April 2024, available at: <https://www.bangkokpost.com/world/2778649/son-fears-suukyi-being-used-as-human-shield>.

¹⁶ ICJ, “Myanmar: Authorities must immediately quash convictions of Aung San Suu Kyi and Win Myint after sham trial and conviction”, 7 December 2021, available at: <https://www.icj.org/myanmar-authorities-must-immediately-quash-convictions-of-aung-san-suu-kyi-and-win-myint-after-sham-trial-and-conviction/>. See, also, Rebecca Ratcliffe, “Aung San Suu Kyi’s partial ‘pardon’ still means 27-year sentence”, The Guardian, 2 August 2023, available at: <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/02/aung-san-suu-kyis-partial-pardon-still-means-27-year-sentence>.

¹⁷ နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုမြောက်နိုင်သည့် လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသော အမျိုးသမီးများရင်ဆိုင်နေရသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ အတိုင်းအတာ၏ အသေးစိတ် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသုံးသပ်မှုမှာ ဤစာတမ်း၏ရှုမြင်ချက် ပြင်ပတွင် ရှိနေသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှု တရားရုံး၏ ဥပဒေအရာရှိရုံး သည် တရားရုံး၏တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာအတွင်းရှိသော “ဂျန်ဒါအခြေပြု ရာဇဝတ်မှုများ”ကို “လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု၊ မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု နှင့်/သို့မဟုတ် အခြားသော ဂျန်ဒါအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများအဖြစ်” အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုထားကြောင်း ICJ မှ သတိပြုမိသည်။ ဥပဒေအရာရှိရုံးမှ မှတ်သား ထားသကဲ့သို့ အားလုံးသော “ [ရောမစာချုပ်] အောက်ရှိ (လူမျိုးသုဉ်း သတ်ဖြတ်မှု၊ လူသားမျိုးနွယ်အပေါ်ဆန့်ကျင်သော ရာဇဝတ်မှုများ၊ စစ်ရာဇဝတ်မှုများနှင့် ရန်လိုမှုများ) ရာဇဝတ်မှု” တွင် ၎င်းတို့ကျူးလွန်မှုများအတွင်း ဂျန်ဒါအခြေပြုသည့် ဘက်လိုက်မှု ပါဝင်ကောင်းပါဝင်နေ ပြီး/သို့မဟုတ် ဂျန်ဒါသီးသန့် အထူးပြု အန္တရာယ်ကျရောက်မှုများတွင် ရလဒ်အဖြစ် ပါဝင်ကောင်းပါနိုင်နေသည်။ International Criminal Court, Office of the Prosecutor, Policy on Gender-Based Crimes: Crimes involving sexual, reproductive and other gender-based violence, December 2023, p. 19 – 20, available at: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-12/2023-policy-gender-en-web.pdf>. ဤနောက်ခံ ဆက်စပ်အခြေအနေအရ ICJ သည် ရောမစာချုပ် အပိုဒ် ၇ တွင် “လူသားမျိုးနွယ် အပေါ် ဆန့်ကျင်သော ရာဇဝတ်မှုများ”ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားပြီး၊ “နိုင်ငံတကာဥပဒေ၏ အခြေခံစည်းမျဉ်းများချိုးဖောက်မှု၍ ထောင်သွင်းအကျဉ်းချခြင်း သို့မဟုတ် အခြားပြင်းထန်သော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခြင်း”၊ “ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်ခြင်း” ၊ “အဓမ္မပြုကျင့်ခြင်း”

ပြု အကြမ်းဖက်မှုလုပ်ရပ်များ အပါအဝင် ဆိုးရွားပြင်းထန်သည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုပေါင်းများစွာ ခံစားရစေရန် WDLs များကို ပစ်မှတ်ထားလုပ်ဆောင်နေသည်။ ယင်းချိုးဖောက်မှုများတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင် သည်-

- လူမဆန်သော ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်မှုအခြေအနေများ။ ။ လွန်ကဲစွာလူပြည့်သိပ်ကျပ်ကာထားရှိမှုကြောင့် တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်ခွင့်ကင်းမဲ့နေခြင်းနှင့် တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းမှုအသုံးအဆောင်များ လုံလုံလောက် လောက် မရရှိသည့် လူမဆန်သော အချုပ်ခန်းတွင်းအခြေအနေများ၊
- လုံလောက်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ မရရှိခြင်း။ ။ ကလေးမီးမဖွားမီနှင့် မီးဖွားပြီး စောင့် ရှောက်မှုနှင့် လစဉ်ဓမ္မတာကိစ္စအတွက် ပစ္စည်းစွယ်ယာများ အပါအဝင် ဂျန်ဒါနှင့် သီးသန့်ဆိုင်ပြီး လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုကဲ့သို့ လုံလောက်သောကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုများ ငြင်းပယ် ခံရခြင်း၊
- လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု။ ။ ကိုယ်ထိလက်ရောက်ရိုက်နှက်ခြင်းနှင့် အလားတူ ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုနှင့် နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် အဝတ်ဗလာကျင်း နှင့် ခန္ဓာကိုယ်အနံ့ ရှာဖွေစစ်ဆေးခြင်းတို့ အပါအဝင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျန်ဒါအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကျူးလွန်မှုများ၊
- လွန်ကဲစွာပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနည်းလမ်းနှင့် ဒဏ်ခတ်မှုများ။ ။ အလွန်အကျွံ အင်အားသုံးစွဲမှုနှင့် ကာလရှည်ကြာ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်အကျဉ်းချမှု အပါအဝင် အလွန်အကျွံ အပြစ်ဒဏ် ခတ်သည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများနှင့် အရေးယူမှုများကို အသုံးပြုခြင်း။

သုတေသနနည်းနာနှင့် အကန့်အသတ်များ

ဤရှင်းလင်းချက်စာတမ်းသည် ယခင် လွတ်လပ်ခွင့်ပိတ်ပင်ခံခဲ့ရဖူးသူ အမျိုးသမီးများ၊ WDL များကို ကိုယ် စားပြုအကျိုးဆောင်ပေးသည့် ရှေ့နေများနှင့် WDL များနှင့် အလုပ်လုပ်နေသည့် ပြည်တွင်းအရပ်ဘက် လူမှု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ချိတ်ဆက်မှုများပြုပြီး ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုအပေါ် အခြေပြုထားသည်။ ဤရှင်းလင်းချက်စာတမ်းအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ လုပ်ဆောင်နေစဉ်အချိန်တွင် ICJ သည် အသေး စိတ်အဓိကတွေ့ဆုံမေး မြန်းမှု ၁၄ ခုကိုလည်း လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ အသေးစိတ်အဓိကတွေ့ဆုံမေး မြန်းမှုကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ကြိုတင်ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ထားသော အဖွင့်မေးခွန်းအစုံတစ်စုံဖြင့်ပြုလုပ်၍ ဖြေဆိုသူပြော ကြားသည့် တုံ့ပြန်အဖြေများကို ပို၍နက်နက်နဲနဲ အကဲဖြတ် သုံးသပ်နိုင်ရန် ဆက်စပ်နောက်တိုး မေးခွန်းများ လည်း မေးမြန်းခဲ့သည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုအားလုံးလုပ်ဆောင်ရာတွင် စိတ်ဒဏ်ရာများနှင့်ပတ်သက်၍ ကြို တင်အသိပေးပြီး ကျူးလွန်ခံရသူ(အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရသူ) ဗဟိုပြုပုံစံအနေအထားဖြင့် လုပ်ဆောင် ကာ အဆိုပါ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများမှရရှိသော အချက်အလက်များကို ဖြေဆိုသူများ၏ အပြည့်အဝ၊ ကြိုတင် အသိပေး သဘောတူညီချက်နှင့်အညီ ယခု လက်ရှိရည်ရွယ်ချက်အတွက်သာ အသုံးပြုသည်။

လိင်ကျွန်ပြုခြင်း၊ အဓမ္မ ပြည့်တန်ဆာပြုစေခြင်း၊ အတင်းအကျပ် ကိုယ်ဝန်ဆောင်စေခြင်း၊ အဓမ္မ သားကြောဖြတ် စေခြင်း၊ သို့မဟုတ် အခြားသော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြင်းထန်သော အကြမ်းဖက်မှုများ” နှင့် “ခန္ဓာကိုယ်၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးအတွက် ကြီးမားသော ထိခိုက်ခံစားရသော သို့မဟုတ် ဆိုးရွားပြင်းထန်သော ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိစေရန် ရည်ရွယ်ချက်ရှိသည့် အလားတူ သွင်ပြင်လက္ခဏာရှိသော လူမဆန် သည့်လုပ်ရပ်များကို” “တိုက်ခိုက်မှုအကြောင်း သိသိလျက်ဖြင့် မည်သည့် အရပ်သားပြည်သူများအပေါ်မဆို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်နှင့် စနစ်တကျ တိုက် ခိုက်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့် ကျူးလွန်လျှင်” ယင်းဖြစ်မှုအောက်တွင် ပါဝင်သည်ဟု ထည့်သွင်း ထားသည်ကို သတိပြုမိသည်။

ဤတွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများမှ ရရှိသော ထွက်ဆိုချက်များအား မီဒီယာသတင်းဖော်ပြချက်များကို စားပွဲတင်သု တေသနပြုခြင်းနှင့် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ၏ အစီရင်ခံစာများ အပါအဝင် တစ် ဆင့်ခံ ရင်းမြစ်အများအပြားဖြင့် ထပ်မံ အတည်ပြု ဖြည့်စွက်ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ အခြေအနေသည် စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်များအတွင်း လူ့အခွင့်အ ရေးချိုးဖောက်မှုများကို မှတ်တမ်းကောက်ယူရန် အလွန်တရားစိန်ခေါ်မှုဖြင့်မားနေပြီး၊ ဤရှင်းလင်းချက် စာ တမ်းတွင် ပါဝင်အားဖြည့်သူ မည်သူမဆိုနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုနှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများသည် လက်စားချေ တုံ့ပြန် ခံရနိုင်ခြေအန္တရာယ်များ ရှိနေပါသည်။ ဤအခြေအနေအရ ICJ သည် ဖြေဆိုသူအားလုံး၏ ဘေး ကင်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးကို ဦးစားပေးကာ ဖြေဆိုသူများ၏ အမည်များကို မဖော်ပြသလို မည်သူ ဖြစ်မည်ကို အစအနဖော်စေနိုင်မည့် ၎င်းတို့၏ မည်သူမည်ဝါ ထင်ရှားစေမည့် အသေးစိတ်အချက်များနှင့် ပုဂ္ဂလိက အချက်အလက်များကို ချန်လှပ်ထားသည်။

ယင်းကဲ့သို့ဖြစ်ရာ ဤရှင်းလင်းချက်စာတမ်းပါ တင်ပြမှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ WDL များ ခံစားနေရ သည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို ပြီးပြည့်စုံပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လွှမ်းခြုံနိုင်မှုရှိသည်ဟု မဆိုလို ပါ။ ယင်းအစား ဤ ရှင်းလင်းချက်စာတမ်းသည် လွတ်လပ်မှုကင်းမဲ့နေချိန်တွင် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ရုပ်ပိုင်း ဆိုင်ရာ ပြင်းပြင်းထန်ထန်နာကျင်မှုများကိုပါ ခံစားကြရသည့် WDL များ၏ ပုဂ္ဂလိကအတွေ့အကြုံများကို အဓိကဖော်ပြရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ICJ က ကောက်ယူခဲ့သည် ထွက်ဆိုချက်များပေါ်တွင် အခြေပြု၍ စိုးရိမ်ပူ ပန်စရာ ရေစီးကြောင်းပုံစံ တစ်ခုဖြစ်လာမည့်ပုံ အရိပ်အမြွက်ဖော်ပြနေသည့် စော်ကားနှိပ်စက်မှုနှင့် အကြမ်း ဖက်မှုများကို စာဖတ်သူများ သတိပြုမိလာစေရန် ဤစာတမ်းတွင် ရေးသားဖော်ပြထားသလို ထွက်ဆိုသူ များ၏ အတွေ့အကြုံများကိုလည်း နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေ အပြင် ပြည်တွင်း ဥပဒေများဖြင့်လည်း ဆန်းစစ်သုံးသပ် ထားပါသည်။

WDL များအပေါ် စစ်တပ်အာဏာပိုင်များ၏ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များသည် အဆိုပါလုပ်နည်းလုပ်ဟန်များသက် သက်ချည်း အားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံးရှိ စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်း ထောင်များ၌ WDL များ ကြုံတွေ့ခံစားနေကြရသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ချိုးဖောက်မှုပုံစံများ၏ အစိတ်အပိုင်း တစ်ခုအဖြစ် အခြားသော ချိုးဖောက်မှုများအတူတကွ တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်းသော်လည်းကောင်း၊ ညှဉ်း ပန်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် အခြားသော ရက်စက်၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နိမ့်ချခွဲ ခြားသော ဆက်ဆံမှု သို့မ ဟုတ် အပြစ်ပေးမှုများ မြောက်ဖွယ်ရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြုကျင့်မှုများသည် WDL များ၏ အာဏာဖိဆန်မှုကို နှိပ် ကွပ်သည့် ကိရိယာလက်နက်တစ်ခုအနေဖြင့် ဆိုးရွားပြင်းထန်သော နာကျင်မှုနှင့် အတိဒုက္ခများအား ရည်ရွယ် ချက်ရှိရှိ ပြုလုပ်နေကြသည်။ ယင်းအပြင် လိင်အကြမ်းဖက်မှုရှင်ကျန်ရစ်သူများ ရင်ဆိုင်နေရသည့် ဖျက်မရ နိုင်သည့် ယဉ်ကျေးမှုစံနှုန်းများအရအမည်းစက်များနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်၏ ဖယ်ကြည့်ခြင်းတို့ကြောင့် WDL များ အပေါ် နှိပ်စက်ပုံနှင့် စိတ်ပိုင်း၊ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေပုံ အပြည့်အစုံမှာ လိုအပ်သည်ထက် အလွန် လျော့နည်းစွာ မှတ်တမ်းတင်ခံနေရဖွယ်ရှိသည်။¹⁸

¹⁸ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သောအချက်အလက်စုံစမ်းစစ်ဆေးရာဖွဲ့စည်းမှုရပ်က ဂျန်ဒါအခြေပြုရာဇဝတ်မှုများ၏ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့် နောက်ခံ အခြေအနေတွင် ဤအချက်ကို မှတ်ချက်ထုတ်ထားပြီးဖြစ်သည်။ ကြည့်ရှုရန် Human Rights Council, Sexual and Gender-Based Violence in Myanmar and the Gendered Impacts of its Ethnic Conflicts, UN Doc. A/HRC/42/CRP.4, 22 August 2019, paras. 52, 70

WDL များသည် ၎င်းတို့၏ ဂျင်ဒါပေါ်အခြေခံ၍ ရက်စက်မှုများနှင့် စော်ကားနှိပ်စက်မှုပုံစံများဖြင့် ပစ်မှတ်ထား ခံနေရပြီး လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ဂျင်ဒါသီးသန့်အထူးပြု ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုငြင်းပယ်ခံရခြင်းတို့ အပါအဝင် ဂျင်ဒါပိုင်းခြားမှုကြောင့် ဖြစ်သည့် အန္တရာယ်များကို တွေ့ကြုံခံစားကြရသည်။ အဆိုပါ အလေ့အထများသည် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေအရတားမြစ်ထားသည့် ဂျင်ဒါခွဲခြားဆက်ဆံမှု မြောက်သည်။

အမျိုးသမီးများနှင့်မိန်းကလေးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအလုပ်အဖွဲ့၏ မှတ်ချက်အရ “အမျိုးသမီးများကို လွတ်လပ်ခွင့်ပိတ်ပင်မှု၏ အကျိုးဆက်သည် ဂျင်ဒါအခြေပြုဘက်လိုက်မှုဖြစ်ပြီး”¹⁹ စစ်ကြောရေး အတွင်းနှင့် ချုပ်နှောင်ခံ ထားရစဉ်အတွင်း ၎င်းတို့၏ ဂျင်ဒါကြောင့် ကြုံတွေ့ခံစားရသည့် စိတ်ဒဏ်ရာခံစားမှုများ၏ ရလဒ်အနေဖြင့် WDL များသည် ပိုင်းခြားမှုကြောင့်ဖြစ်သည့် အန္တရာယ်များကို တွေ့ကြုံခံစားကြရကာ²⁰ အကျဉ်းထောင် အလွန်ကာလ ၎င်းတို့၏ စိတ်ကျန်းမာရေးနှင့် ကိုယ်စိတ်နှလုံး ဖူလုံအေးချမ်းရေးအပေါ် ရေရှည်တကျော့ပြန်ရိုက်ခတ်မှုများလည်း ရှိနေသည်။ ဤလေ့လာ တွေ့ရှိချက်သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ WDL များအတွက် မှန်ကန်ကြောင်း သိရပါသည်။

ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုဖြစ်စဉ်များကို ရှေ့နေများက တိုင်ကြားသည့် ကြိုးပမ်းမှုများရှိသော်လည်း အမြင်အရ အဆိုပါကြီးလေးသောလူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအတွက် တရားမျှတမှုနှင့် ထိရောက်သော ကုစားမှုများကို WDL များ မရရှိသေးပေ။²¹ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ စီရင်ဆောင်ရွက်မှု ရပိုင်ခွင့်အတွက် အာမခံချက်တို့ ပျက်ပြားသွားခြင်းသည် တရားမျှတမှုရရှိရေးအတွက် အဟန့်အတား ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စစ်တပ်အာဏာပိုင်များသည် အပြစ်ပေးခံရခြင်းမှ လုံးဝကင်းလွတ်ခွင့်ကို ယခင်က ရရှိခံစားခွင့်ရှိခဲ့သလို ဆက်လက် ခံစားနေဆဲဖြစ်ပြီး အပြန်အလှန်အနေဖြင့် နိုင်ငံ၏ဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်အပေါ် ၎င်းတို့၏ ထိန်းချုပ်ထားခြင်းကလည်း အပြစ်ပေးခံရခြင်းမှ လုံးဝ ကင်းလွတ်ခွင့်ရရေး သေချာစေရန် လုပ်ဆောင်ပေးနေသည်။

WDL များအပေါ် ကြီးလေးပြီး စနစ်တကျကျူးလွန်နေသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြု ရာဇဝတ်မှုများသည် စစ်ကောင်စီက မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်း အမျိုးသမီးများအပေါ်ကျူးလွန်နေသည့် ပို၍ ကျယ်ပြန့်သော အကြမ်းဖက်မှုနှင့် အကြမ်းဖက်ဝါဒစစ်ဆင်ရေးတွင် ပေါ်လွင်ထင်ဟပ်နေသလို နိုင်ငံအတွင်း “ပုံစံတကျ တည်ဆောက်ထားသည့် ဂျင်ဒါတန်းတူမညီမျှမှုနှင့် ပါဝါဟန်ချက်မညီမှု”²²ကိုလည်း ထင်ဟပ်နေသည်။ “မုဒိမ်း

¹⁹ Human Rights Council, Women deprived of liberty: Report of the Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice, UN Doc. A/HRC/41/33, 15 May 2019, para. 13.

²⁰ သမိုင်းအစဉ်အဆက် “အကျဉ်းထောင်များသည် အရွယ်ရောက်ပြီး အမျိုးသားရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သူများအတွက် ပုံစံရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်ပြီး အကျဉ်းထောင်တွင်း အခြေခံ လိုအပ်ချက်များ ပိတ်ပင်မှုနှင့် အခက်အခဲများသည် စိတ်ဒဏ်ရာများ၊ သိသာထင်ရှားသော ကျန်းမာရေးနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများ ကို ခံစားနေရဖွယ်ရှိသော အမျိုးသမီး ရာဇဝတ်သားများအပေါ် မသင့်လျော်သော သက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေလေ့ရှိ”ကြောင်း ကုလသမဂ္ဂ မူးယစ်ဆေးနှင့်ရာဇဝတ်မှုရုံးမှ သတိပြုထုတ်ပြန်သည်။ see, UNODC, “E4J University Module Series: Crime Prevention and Criminal Justice, Module 9: Gender in the Criminal Justice System”, available at: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-preventioncriminal-justice/module-9/key-issues/1--gender-based-discrimination-and-women-in-conflict-with-the-law.html>.

²¹ ICJ နှင့် ရှေ့နေများ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

²² International Criminal Court, Office of the Prosecutor: Policy on Gender-Based Crimes: Crimes involving sexual, reproductive and other gender-based violence, December 2023, paras. 28 – 29, available at: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-12/2023-policy-gender-en-web.pdf>

မှု၊ အုပ်စုဖွဲ့မုဒိမ်းမှု၊ အစုလိုက်မုဒိမ်းမှု၊ မလိင်အင်္ဂါ ဇာတ်အပြင်ပိုင်းဖြတ်တောက်မှု၊ လိင်ကျွန်ပြုခြင်း၊ အဓမ္မ ကိုယ် တုံးလုံးနေခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလူမဆန်မှုနှင့် အဓမ္မကိုယ်ဝန်ဖျက်ချခြင်းမှု”တို့ အပါအဝင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြုရာဇဝတ်မှုကို စစ်တပ်က “စစ်နည်းဗျူဟာ”တစ်ခုအဖြစ်ကျူးလွန်မှုနှင့် ပတ်သက်သော ရေး သားဖော်ပြချက်များသည် တွေ့ရများသောကိစ္စဖြစ်ပြီး၊ “(ချိုးဖောက်မှု) ပုံစံ(များ) အားလုံးသည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုအသီးသီးအပေါ် ဆယ်စုနှစ်များကြာ အကြိမ်ကြိမ် ဖြစ်ပေါ် ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။”²³ ထို့ကြောင့် ရခိုင်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းရှိ “နယ်မြေရှင်းလင်းရေးစစ်ဆင်ရေး”များ²⁴အတွင်း ရိုဟင်ဂျာအမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးများ၊ အမျိုး သားများနှင့် ယောက်ျားလေးများ၊ နှင့် အမျိုးသမီးအဖြစ် ပြောင်းလဲနေထိုင်သူများအပေါ် မုဒိမ်းမှု အပါအဝင် ဂျင် ဒါအခြေပြုရာဇဝတ်မှုများ ကြီးကြီးမားမားရှိနေကြောင်းကို ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် လွတ်လပ်သော အချက်အလက် ရှာ ဖွေ စုံစမ်းရေးမစ်ရှင်က ၎င်းတို့၏ မှတ်တမ်း ကောက်ယူမှုအတွင်း အစီရင်ခံဖော်ပြသလို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု၊ စစ် ရာဇဝတ်မှု၊ လူသားမျိုးနွယ်အပေါ် ဆန့်ကျင်သောရာဇဝတ်မှုနှင့် လူမျိုးသုဉ်းသတ်ဖြတ်မှုများမြောက်သည့် ယင်း ကဲ့သို့သော ရာဇဝတ်မှုများကို ရှာဖွေ တွေ့ရှိခဲ့သည်။²⁵

အမျိုးသမီးလူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူများသည် ၎င်းတို့၏ ပုဂ္ဂလိက ဘေးကင်းလုံခြုံရေး အတွက် ကြီးကြီးမားမား ခြိမ်းခြောက်မှုများရှိနေသည့်ကြားက CDM တွင် ပါဝင်ပြီး ဆန္ဒပြပွဲများနှင့် ခုခံတွန်းလှန်ရေး အားထုတ်မှု၏ ရှေ့တန်းမျက်နှာစာတွင် ရပ်ခြင်းအားဖြင့် ဖိုဝါဒကြီးစိုးလွှမ်းမိုးသော ဓလေ့ထုံးတမ်းများကို အ ကြောက်အလန့်မရှိ ဖြိုဖျက်ပြီး စစ်ကောင်စီ၏ တရားမဝင် အုပ်ချုပ်မှုကို ငြင်းဆန်နေသည်။²⁶ ထောင်နှင့်ချီ သောအမျိုးသမီးများသည် မတရားဖမ်းဆီး၊ ထိန်းသိမ်းခံကာ ယုတ္တိမရှိသည့် ရာဇဝတ်အမှုစွဲချက်များဖြင့် အတု အယောင်အမှုစစ်ဆေးကြားနာမှုများအတွင်း ပြစ်မှုထင်ရှားကြောင်း စီရင်ချက်ချပြီးနောက် ထောင်ဒဏ်များ ကျ ခံနေရ သို့မဟုတ် ကျခံခဲ့ရပြီး ဖြစ်သည်။

²³ Redress and Global Survivors Fund, Myanmar Study on Opportunities for Reparations for Survivors of Conflict-Related Sexual Violence: Beyond Survival, March 2023, p. 6

²⁴ “ နယ်မြေရှင်းလင်းရေးစစ်ဆင်ရေးများ” ဟု ၎င်းတို့ သုံးနှုန်းသော အင်အားအလွန် အကျွံသုံးစွဲပြီး မဆီလျော်သော တုံ့ပြန်မှုဖြင့် Arakan Rohingya Salvation Army (ARSA)အား “ အကြမ်းဖက်ခြိမ်းခြောက်မှု” အဖြစ်သတ်မှတ်သည့် တိုက်ခိုက်မှုများကို ၂၀၁၇ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လအတွင်း မြန်မာ လုံခြုံ ရေးတပ်များမှ စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ ရိုဟင်ဂျာပြည်သူများကို ပစ်မှတ်ထားခြင်းနှင့် အကြမ်းဖက်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ သည်။ ထိုကဲ့သို့လုပ်ဆောင်မှုကြောင့် ထောင်နှင့်ချီသော ရိုဟင်ဂျာများသည် အခြားသော ကျယ်ပြန့်ပြီးစနစ်ကျသည့် ရက်စက်သော ရာဇဝတ်မှုများ အပြင် သတ်ဖြတ်ခံရခြင်း သို့မဟုတ် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရှိခြင်းတို့ ခံစားခံရသလို အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းမငယ်လေးများမှာ အုပ်စုဖွဲ့ မုဒိမ်းကျင့်ခံရခြင်း၊ နှင့် နေအိမ်များ မီးရှို့ခံရခြင်းများ ကြုံတွေ့ခဲ့ကြရသည်။ မြန်မာလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များမှ လုပ်ဆောင်သော အဆိုပါ “နယ်မြေရှင်းလင်းရေးစစ်ဆင်ရေးများ” အကျိုးဆက်ကြောင့် ရိုဟင်ဂျာ ၂၂၅,၀၀၀ ဦး ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံဘက်သို့ ၂၀၁၇ခုနှစ်မှာ ထွက်ပြေးခဲ့ရသည်။ Human Rights Council, Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar, UN Doc. A/HRC/39/64, 12 September 2018, para. 33.

²⁵ UN Human Rights Council, Sexual and Gender-Based Violence in Myanmar and the Gendered Impacts of its Ethnic Conflicts, UN Doc. A/HRC/42/CRP.4, 22 August 2019

²⁶ Naw Hser Hser and Maggi Quadri, “Three Years After the Myanmar Coup, Women Human Rights Defenders Remain at the Forefront”, The Diplomat, 31 January 2024, available at: <https://thediplomat.com/2024/01/three-years-after-the-myanmar-coupwomen-human-rights-defenders-remain-at-the-forefront/>.

၂။ နိုင်ငံတကာနှင့်ပြည်တွင်းဥပဒေမူဘောင်အပေါ် အတိုချုပ် ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

WDLများ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစား၊ ကာကွယ်၊ ဖြည့်ဆည်းပေးရမည့် မြန်မာအာဏာပိုင်များ၏ တာဝန် ကို အပြည်ပြည် ဆိုင်ရာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာသဘောတူစာချုပ်(ICESCR)၊ ကလေးသူငယ် အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူ စာချုပ် (CRC) နှင့် အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (CEDAW) အပါအဝင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်ခု အနေဖြင့် မြန်မာအပေါ် စည်းနှောင်မှုရှိသည့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးစာချုပ် များတွင် ဖော်ပြပြဋ္ဌာန်းထားသည်။²⁷

မြန်မာနိုင်ငံသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ပြည်သူ့ရေးရာနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (ICCPR) နှင့် ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရက်စက်သော၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် ခွဲခြားနှိမ်ချသော ဆက်ဆံမှု နှင့် အပြစ်ပေးမှုဆိုင်ရာ သဘောတူ စာချုပ် (CAT) တို့၏ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ မဖြစ်သော်လည်း²⁸ ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရက်စက်သော၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် ခွဲခြားနှိမ်ချသော ဆက်ဆံမှုနှင့် အပြစ်ပေးမှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်²⁹နှင့် မတရားဖမ်းဆီး၊ ထိန်းသိမ်း ခံရမှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်³⁰နှင့် အခြားသော ရပိုင်ခွင့်များသည် စာချုပ်ဝတ္တရားဖြစ်သည်ဖြစ်စေ၊ မဖြစ်သည်ဖြစ်စေ နိုင်ငံအားလုံး အပေါ် စည်းနှောင်မှု ရှိသည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများဖြစ်သည်။³¹

နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ အဓိကအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်အချို့နှင့် ဝတ္တရားများအပေါ် အတိုချုပ် ရှုမြင် သုံးသပ်ချက်

ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားစိတ်ပိုင်း၊ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုများအပေါ် တားမြစ်ချက်သည် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအရ အခြေအနေ အားလုံးတွင် အကြွင်းမဲ့ဖြစ်သည်။ CAT ၏ အပိုဒ် ၁ သည် စာချုပ်၏ ရည်ရွယ်ချက်အတွက် “ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှု”ကို “လူတစ်ဦးထံမှဖြစ်စေ အခြားတစ်ဦးထံမှဖြစ်စေ သတင်းအချက်အလက် ရရှိရန်လည်းကောင်း၊ ဝန်ခံချက် ရရှိရန်လည်းကောင်း၊ ထိုသူ သို့မဟုတ် အခြားသူတစ်ဦး ကျူးလွန်ထားသည့် သို့မဟုတ် ကျူးလွန်သည်ဟု သံသယဖြစ်သည့် လုပ်ရန်အတွက် အပြစ်ပေးရန်လည်းကောင်း၊ ထိုသူ သို့မဟုတ် အခြားသူတစ်ဦးကို ချောက်ချားတုန်လှုပ်စေရန် သို့မဟုတ် အကျပ်ကိုင်ရန်လည်းကောင်း၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပုံစံ တစ်မျိုးမျိုးကို အခြေခံသည့် အကြောင်းရင်းဖြင့် သော်လည်းကောင်း ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်၊ အများပြည်သူဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူတစ်ဦး သို့မဟုတ် တရားဝင် လုပ်နိုင်စွမ်းရည်ရှိသူ တစ်ဦး၏ ကမကထပြုဆောင်ရွက်ချက်၊ ခွင့်ပြုချက် သို့မဟုတ် လိုက်လျောမှုဖြင့်၊ အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်ကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ရုပ်ပိုင်း

²⁷ မြန်မာနိုင်ငံသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (ICESCR) ကို ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် အတည်ပြု လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုအားလုံး ပပျောက်ရေးသဘောတူစာချုပ် (CEDAW) ကို ၁၉၉၇ ဇူလိုင်လတွင် တစ်ကြိမ်တည်း တန်း၍ အတည်ပြုလက်မှတ်ထိုးခဲ့သည်။
²⁸ ဥပမာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်း အပိုဒ် ၃ တွင် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထား။
²⁹ ဥပမာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်း အပိုဒ် ၅ တွင် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထား။
³⁰ ဥပမာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်း အပိုဒ် ၉ တွင် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထား။
³¹ United Nations, Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries, 2018, available at: [https:// legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_13_2018.pdf](https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_13_2018.pdf); see also, Article 38, Statute of the International Court of Justice (“The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply [...] international custom, as evidence of a general practice accepted as law”), available at: <https://www.icj-cij.org/statute>.

ဖြစ်စေ၊ စိတ်ပိုင်းဖြစ်စေ ပြင်းထန်သောနာကျင်မှု သို့မဟုတ် ဝေဒနာ ခံစားရစေသည့် လုပ်ရပ်”ဟု ဖွင့်ဆိုသည်။³²

နိုင်ငံများသည် အခြားသောအရာများနှင့်အတူ “၎င်းတို့တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာသက်ရောက်သည့် မည်သည့် နယ်မြေတွင် မဆို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုလုပ်ရပ်ကို တားဆီးကာကွယ်သည့် ထိရောက်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် အခြားသော အစီအမံများ လုပ်ဆောင်ရန်”နှင့် “၎င်းတို့ တရားစီရင်ခွင့် အာဏာသက်ရောက်သည့် မည်သည့်နယ်မြေတွင်မဆို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုကျူးလွန်မှုဖြစ်သည်ဟုယုံကြည်ရန် ကြောင်းကျိုး ခိုင်မာသည့် အချက်ရှိပါက ဆင်ခြင်တုံတရားနှင့် စွမ်းဆောင်ရည် ပြည့်ဝသော အာဏာပိုင်များက ချက်ချင်းနှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု စီစဉ်ဆောင်ရွက်မှု အသေအချာ လုပ်ဆောင်ရန်” လိုအပ်သည်။³³

ICESCR အပိုဒ် ၁၂ အရ နိုင်ငံများသည် “အကျဉ်းသားများ သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းခံများ အပါအဝင် လူ့အားလုံးအတွက် (....) ရောဂါသက်သာရေးသာမက ရောဂါအရှင်းပျောက်ကင်းရေး ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ တန်းတူ လက်လှမ်းမီရပိုင်ခွင့်ကို ငြင်းပယ်ခြင်း သို့မဟုတ် ကန့်သတ်ခြင်းကို ရပ်တန့်ရေး” အပါအဝင် ပြည်သူ့အားလုံး အမြင့်မားဆုံးရရှိနိုင်သည့် ရုပ်ပိုင်း ဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးစံကို ရယူခံစားပိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုရမည်။³⁴ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေးသည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးအတွက် မပါမဖြစ် အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံများက “ချုပ်နှောင်ခံရမှု သို့မဟုတ် ဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေအနေအရ ထပ်တိုးအန္တရာယ် ထိခိုက်ခံရလွယ်မှု” ရှိသူများကို “လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် မျိုးဆက်ပွားဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၊ ဆေးဝါးကိရိယာများနှင့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ လက်လှမ်းမီစေရေး” သေချာစေရန်အတွက် အထူးအစီအမံများလုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။³⁵

ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုသည် ဂျန်ဒါအခြေပြုခွဲခြားဆက်ဆံမှု၏ သရုပ်သကန်တစ်ခုအနေဖြင့် အသက်ရှင်သန်ခွင့်၊ လူတစ်ဦး၏ လွတ်လပ်မှုနှင့် လုံခြုံမှုရပိုင်ခွင့်၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိဘဲ ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူညီစွာ ရပ်တည်ပိုင်ခွင့်နှင့် ဥပဒေ၏ တန်းတူအကူအညီ ရပိုင်ခွင့်၊ နှင့် အမြင့်မားဆုံးရရှိနိုင်သည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးစံကို ရရှိ ခံစားပိုင်ခွင့်တို့အပါအဝင် အမျိုးသမီးများ၏ ၎င်းတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးကို ရရှိခံစားပိုင်ခွင့်ကို ချိန့်စေ သို့မဟုတ် ပျက်ယွင်းစေသည်ဟု အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာကော်မတီ (CEDAW ကော်မတီ) က၊ အခြား အဖွဲ့များစွာ နည်းတူ အနက်ဖွင့်ဆိုသည်။

³² အသားပေးဖော်ပြချက်ထပ်တိုးပြီး၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရက်စက်သော၊ လူ့ဆန်သော သို့မဟုတ် နှိမ်ချခွဲခြားသော ဆက်ဆံမှု သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှု ပပျောက်ရေး ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂသဘောတူစာချုပ် (CAT)

³³ CAT အပိုဒ် ၂၊ ၁၂။

³⁴ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်၊ အပိုဒ် ၁၂ နှင့် CESCO အထွေထွေ မှတ်ချက် ၁၄၊ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အမြင့်ဆုံး စံနှုန်း ရပိုင်ခွင့် (အပိုဒ် ၁၂)- ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ် ဩဂုတ်လ ၁၁ ရက်၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ၂၃ ကြိမ်မြောက် အစည်းအဝေးတွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်း။ (Contained in Document E/C.12/2000/4, para. 34.

³⁵ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကော်မတီ၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးရပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထွေထွေ မှတ်ချက် ၂၂ (၂၀၁၆) (စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာစာချုပ်၏ အပိုဒ် ၁၂)၊ UN Doc. E/C.12/GC/22, 2 May 2016, para. 31.

ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုသည် အချို့သောအခြေအနေများတွင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် အခြား ရက်စက်သော၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် ခွဲခြားချိုးနှိမ်သောဆက်ဆံမှုလည်း မြောက်ဖွယ်ရှိပြီး၊ “အမျိုးသမီး များကြုံတွေ့နေရသည့် နာကျင်မှုနှင့် ဒုက္ခခံစားရမှုပမာဏကို နားလည်ရန် ဂျန်ဒါအကဲဆတ်မှုကို အလေးထား သည့် ချဉ်းကပ်မှုတစ်ရပ်လိုအပ်ကာ၊ လုပ်ဆောင်ချက်များ သို့မဟုတ် ချန်လှပ်မှုများသည် ဂျန်ဒါပေါ် သီးသန့် အထူးပြုနေ လျှင် သို့မဟုတ် လူတစ်ဦးအပေါ် ၎င်း၏လိင်ကိုအခြေခံ၍ ကျူးလွန်ခြင်းဖြစ်လျှင် ယင်းကဲ့သို့ သောလုပ်ရပ်များကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုအဖြစ်သတ်မှတ်ရန် ဦးတည်ချက်နှင့် ရည်ရွယ်ချက်ပါရှိကြောင်း ပေါ် လွင်ရမည်ဆိုသည့် သတ်မှတ်ချက်နှင့် ကိုက်ညီသည်။³⁶

ယင်းအပြင် “လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ၊ ဆေးဝါးကိရိယာ များနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများရရှိလိုသည့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် စော်ကားနှိပ်စက်မှုနှင့် မ လျော်မကန် ဆက်ဆံမှု” ကဲ့သို့ အမျိုးသမီးများ၏ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးနှင့် အခွင့်အ ရေးများ ကို ချိုးဖောက်ခြင်းသည် “အခြေအနေများအရ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် ရက်စက်သော၊ လူမ ဆန်သော သို့မဟုတ် ခွဲခြားချိုးနှိမ်သော ဆက်ဆံမှု မြောက်ဖွယ်ရှိသည့် ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု” ပုံစံများ ဖြစ်သည် ဟု CEDAW ကော်မတီသည်က ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ထုတ်ပြန်ထားသည်။³⁷

အကျဉ်းသားအပေါ်ဆက်ဆံရာတွင် အနိမ့်ဆုံးရှိရမည့် ကုလသမဂ္ဂစံနှုန်းများ (နယ်ဆင်မင်ဒဲလား စည်းမျဉ်း များ)³⁸ အကျဉ်းသားဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများ³⁹ နှင့် အချုပ်အနှောင် သို့မဟုတ် အကျဉ်းထောင် ပုံစံ အားလုံးအောက်ရှိ လူအားလုံးကို ကာကွယ်ပေးရေးအခြေခံမူဝါဒများ⁴⁰ အပါအဝင် အသီးသီးသော နိုင်ငံတကာ စာချုပ် စာတမ်းများသည် လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူများ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို အထူးကာကွယ်၊ မြှင့်တင်ရန် ရေး ဆွဲထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကုလသမဂ္ဂ၏ အကျဉ်းသူများအပေါ်ဆက်ဆံပုံစည်းမျဉ်းများနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ အ မျိုးသမီးများအပေါ် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်း မဟုတ်သည့် အစီအမံများ (ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများ)သည် အ ထူးသဖြင့် WDL များအား ကိုင်တွယ်ဆက်ဆံရာတွင် အရေးပါသည်။⁴¹ ဤစည်းမျဉ်းများသည် လွတ်လပ်မှု ပိတ် ပင်ခံရသူအားလုံးကို ၎င်းတို့၏ မွေးရာပါ ဂုဏ်သိက္ခာအပေါ် လေးစားမှုဖြင့်ဆက်ဆံရမည့် ဝတ္တရားတစ်ရပ်နှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် ရုပ်ပိုင်း၊စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုကို တားဆီးခြင်းအပြင် ညှဉ်းပန်းရာ မရောက် သည့် အချုပ်အနှောင် အခြေအနေများ ရပိုင်ခွင့်တို့အပေါ်တွင် အခြေခံသည်။

³⁶ CEDAW ကော်မတီ၊ အမျိုးသမီးများအပေါ်ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက် ၃၅၊ အထွေထွေအကြံပြုတိုက်တွန်းချက် ၁၉ ကို ဖြည့်စွက် ပြုပြင်သည်၊ UN Doc. CEDAW/C/GC/35, 26 July 2017 (“CEDAW Committee, General recommendation No. 35”), paras. 16, 17.

³⁷ Ibid., paras. 18.

³⁸ UN General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015: 70/175. United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), UN Doc. A/RES/70/175, 8 January 2016 (“Nelson Mandela Rules”).

³⁹ United Nations, “Basic Principles for the Treatment of Prisoners”, 14 December 1990, available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-treatment-prisoners>.

⁴⁰ United Nations, “Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment”, 9 December 1988, available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/body-principles-protection-allpersons-under-any-form-detention>.

⁴¹ UN General Assembly, United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules), UN Doc. A/C.3/65/L.5, 6 October 2010.

နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများနှင့် ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများ

နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများတွင် - ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှု များကို အကြောင်းမဲ့ တားမြစ်ခြင်း (စည်းမျဉ်း ၁)၊ နေရာထိုင်ခင်းစံနှုန်းများ (စည်းမျဉ်း ၁၂ - ၁၇)၊ ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုစံနှုန်းနှင့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု မြန်မြန်ဆန်ဆန်ရပိုင်ခွင့် (စည်းမျဉ်း ၁၄၊ ၂၇)၊ စည်းမျဉ်း စည်း ကမ်းဆိုင်ရာ အစီအမံနှင့် အရေးယူမှုများ၏ ဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီမှုနှင့် အချိုးအစားညီမျှမှု (စည်းမျဉ်း ၃၇၊ ၃၉)၊ တိုက်ပိတ်ခြင်းအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များ (စည်းမျဉ်း ၄၃၊ ၄၄)၊ နှင့် အလိုမတူဘဲ ခန္ဓာကိုယ်အနံ့ နှိုက်နှိုက် ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုအတွက် သင့်လျော်သည့် အစားထိုး လုပ်ဆောင်ချက်များ (စည်းမျဉ်း ၅၂) တို့ ပါဝင် သည်။

ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းရေးလိုအပ်ချက်များအတွက် ဖြည့် ဆည်းမှုများနှင့် ပစ္စည်းပစ္စယာများ (စည်းမျဉ်း ၅)၊ တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်ခွင့်၊ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လျှို့ဝှက်ထိန်း သိမ်းမှုဖြင့် ဆေးဘက် ဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှု ပြုလုပ်ခြင်း (စည်းမျဉ်း ၁၁)၊ အကျဉ်းသူများကို တစ်သီးပုဂ္ဂလ ရှာဖွေ စစ်ဆေးနေစဉ်အတွင်း ၎င်းတို့၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် ၎င်းတို့အပေါ်လေးစားမှုကို ကာကွယ်ခြင်း (စည်းမျဉ်း ၁၉၊ ၂၀)၊ နှင့် “မီးမဖွားမီနှင့် မီးဖွားပြီးနောက်ပိုင်း လိုအပ်သည့် စောင့်ရှောက်မှုနှင့်ဆက်ဆံမှုအားလုံးအတွက် အထူးနေရာထိုင်ခင်း” ဖြည့်ဆည်းပံ့ပိုးမှု (စည်းမျဉ်း ၄၈ - ၅၂) နှင့် အခြားအချက်များနှင့်ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်း သောစံနှုန်းများ ပါဝင်သည်။

မြန်မာ့ပြည်တွင်းဥပဒေမူဘောင်ရှိ ဥပဒေနှင့်စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများသည် WDL များ၏ ရပိုင်ခွင့်များကို တစ် စိတ်တစ်ပိုင်း ကာကွယ်ပေးသည်။⁴² သက်ဆိုင်ရာစာရွက်စာတမ်းများကို ထောက်ပြရလျှင် ဗြိတိသျှကိုလိုနီ အစိုး ရပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော အကျဉ်းထောင်အက်ဥပဒေ ၁၈၉၄ နှင့် အကျဉ်းသားများအက်ဥပဒေ ၁၉၀၀ အပြင် မြန်မာ နိုင်ငံအတွင်း အကျဉ်းထောင်များ ကြီးကြပ်မှုနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း လက်စွဲဖြစ်သည့် မြန် မာ့အကျဉ်းထောင်လက်စွဲတို့ ဖြစ်သည်။⁴³ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် ပြိုကျသွားပြီးဖြစ် သော်လည်း⁴⁴ ဆက်စပ်သည့် နေရာများတွင် အဆိုပါဥပဒေများနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက် များကို ရည်ညွှန်းကိုးကားသွားမည် ဖြစ်သည်။

⁴² အဆိုပါကာကွယ်ပေးခြင်းများသည် WDL များ၏ အခွင့်အရေးများအပေါ် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီခြင်း မရှိသည့်တိုင် ၎င်းဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ အကာအကွယ်အချို့ ဖန်တီးပေးသည်။ မြန်မာ့ဥပဒေများအောက်ရှိ ပြည်တွင်းဥပဒေ မူဘောင်ကို အပြည့်အဝ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ သုံးသပ်ခြင်းသည် ဤစာတမ်း၏လွှမ်းခြုံနိုင်မှုဘောင်တွင် အကျိုးမဝင်ပါ။

⁴³ Liv S. Gaborit, Royal, colonial and authoritarian legacies in Myanmar prisons of today, Sage Journals, 25 April 2023, available at: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/26326663231169887>.

⁴⁴ 4 ICJ, "Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup", 1 February 2024, available at: <https://www.icj.org/myanmar-human-rights-and-rule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>.

၃။ လွတ်လပ်ခွင့်ကင်းမဲ့သော အမျိုးသမီးများအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ

က။ လူမဆန်သော ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်မှုအခြေအနေများ

အချုပ်ခန်းနှင့် အကျဉ်းထောင်ခန်းများရှိ WDL များသည် အကျဉ်းသားအပေါ်ဆက်ဆံမှုကို စီမံကွပ်ကဲသည့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေ၊ စံနှုန်းများနှင့် သေဖွယ်လျက် လူ့အဖြစ်မှနှိမ့်ချဆက်ဆံသည့် အခြေအနေများတွင် ဖမ်းဆီးခံထား ကြရ သည်။ လူနည်းစုဘာသာဝင်အသိုင်းအဝိုင်းမှ WDL သည် အချုပ်ခန်းနှင့် အကျဉ်းထောင်ခန်းများတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံသည့် ဆက်ဆံမှုများဖြင့် ပစ်မှတ်ထားခံနေရသည်မှာ ပေါ်လွင်သည်။

၁။ လူဦးရေပြည့်သိပ်ကျပ်ခြင်းနှင့် အခြားအချုပ်အနှောင်အခြေအနေများ

ICJ မှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူအားလုံးနီးပါးသည် နေရာထိုင်ခင်းစံနှုန်းများဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်း ၁၂ မှ ၁၇ အပါအဝင် နယ်ဆင် မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများပါ စံနှုန်းများအောက်များစွာ နိမ့်ကျနေသည့် အချုပ်အနှောင်စခန်းများ၏ တုန်လှုပ်ဖွယ် အခြေအနေ များကို ထုတ်ဖော် ပြောပြပါသည်။⁴⁵ ဟင်္သာတထောင် (ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး)⁴⁶နှင့် မကွေးတိုင်းဒေသကြီးရှိ အကျဉ်းထောင်တစ်ခု⁴⁷ရှိ အချုပ်ခန်းများတွင် လူပြည့်သိပ်ကျပ်မှုသည် အများဆုံး တင်ပြသည့် မကျေနပ်မှု⁴⁸ ဖြစ်သည်။ ICJ က စကား ပြောဆိုခဲ့သည့် အင်းစိန်ထောင် (ရန်ကုန်တိုင်း ဒေသကြီး)တွင် ထိန်းသိမ်းခံထားရသူများက လူတိုင်းကြမ်းပြင်ပေါ်တွင် လှဲလျောင်းရန် မဆံ့ဘဲ⁴⁹ လူ တယောက်စာအတွက် တစ်စတုရန်းပေသာရှိပြီး မည်သည့်လှုပ်ရှားမှုမျှ လုပ်၍ မရနိုင်သော အကျယ်အဝန်းသာ ရသည့်အကြောင်း⁵⁰ တင်ပြ ကြသည်။

ကုလသမဂ္ဂ မြန်မာနိုင်ငံလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအခြေအနေများအတွက် အထူးကိုယ်စားလှယ် (“မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ အထူး ကိုယ်စားလှယ်”)က တင်ပြခဲ့သည်မှာ -

⁴⁵ အထူးသဖြင့် စည်းမျဉ်း ၁၃ တွင် “အကျဉ်းသားများအသုံးပြုရန် ပံ့ပိုးထားသောနေရာထိုင်ခင်းအားလုံး အထူးသဖြင့် အိပ်စက်ရာနေရာထိုင်ခင်းများသည် ရာသီဥတု အခြေအနေနှင့် အထူးသဖြင့် စံသတ်မှတ်ထားသည့် Cubic Content ပုံစံအခန်းဖြင့် အနိမ့်ဆုံး ကြမ်းပြင်၊ အလင်းရောင်၊ အနွေးဓာတ်နှင့် လေဝင်လေထွက်တို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်”ဟု ပါရှိသည်-see, Rules 12 – 17, Nelson Mandela Rules.

⁴⁶ ၂၀၂၄ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီတွင် အသစ်ပြုလုပ်သော ဂြိုဟ်တုမှ လေ့လာသုံးသပ်ချက်အသစ်အရ ဤလူပြည့်ကျပ်သိပ်နေခြင်းသည် အာဏာပိုင်များကို “အကျဉ်းထောင်နှင့် အလုပ်စခန်းများ အများအပြားတည်ဆောက်ရေး” လုပ်ဆောင်ရန် စိတ်အားထက်သန်စေခဲ့ပုံရသည်။ Mark Townsend, “Huge and secretive prison expansion in Myanmar revealed by satellite images”, 31 January 2024, available at: <https://www.theguardian.com/global-development/2024/jan/31/huge-and-secretive-prison-expansion-in-myanmar-revealed-by-satellite-images>.

⁴⁷ ဟင်္သာတထောင်၌ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသူ ၇၀ ကျော်ကို လူ ၅၀ သာ ဝင်ဆန့်သော အချုပ်ခန်းများအတွင်း ပြတ်သိပ်ထည့်သွင်းထားကြောင်း သတင်းများအရသိရှိရသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဂ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းချက်

⁴⁸ မကွေးဒေသရှိ အကျဉ်းထောင်တစ်ခု၌ လူ ၆၀ ဦး ထည့်သွင်းထားသော အချုပ်ခန်းတစ်ခုမှာ အမှန်လျှင် အကျဉ်းသား ၄၀ ဦးသာအတွက်သာ ဖြစ်သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဆ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းချက်

⁴⁹ အင်းစိန်ထောင်၌ လူ ၈၀ အများဆုံး ထားရှိရန် ပုံစံရေးဆွဲထားသော အချုပ်ခန်းတစ်ခုတွင် တစ်ခါက အမျိုးသမီး အကျဉ်းသူ ၁၈၀ ဦး အထိ ထည့်သွင်းခဲ့သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ)၊ (ခ) တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းချက်

⁵⁰ ဤ အင်တာဗျူးဖြေကြားသူ၏ ပြောကြားချက်အရ ၎င်း၏အချုပ်ခန်းအတွင်း ဖမ်းဆီးခံထားရသူ ၂၄၀ နီးပါးဖြင့် အလွန် လူပြည့်သိပ်ကျပ်နေသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ်(င) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

“အာဏာသိမ်းပြီးကတည်းက နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားတွေ အဝင်များလာတာကြောင့် အကျဉ်းထောင် တွေအတွင်းမှာ အလွန်အမင်း လူပြည့်သိပ်ကျပ်တဲ့အခြေအနေကို ဖြစ်လာစေပြီး သိရသလောက် တချို့အချုပ်ခန်းတွေမှာ လက်ခံနိုင်တဲ့ ပမာဏရဲ့ နှစ်ဆအထိ ပြည့်နေပါတယ်။ ထောင်တွေကိုလည်း ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းတာကလည်း ဆိုးဆိုးရွားရွား အခြေအနေမှာရှိနေပြီး၊ အကျဉ်းသားတွေဟာလည်း လေဒဏ်၊ မိုးဒဏ်၊ သဘာဝဘေးဒဏ် အကာအကွယ်မရှိဘဲ နေနေရပါတယ်။ အရေးပြားရောဂါနဲ့ ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှောရောဂါ အရမ်းအဖြစ်များနေပါတယ်။ (...) အကျဉ်းသား တွေဟာ အာဟာရ မလုံလောက်မှုကို ကြီးကြီးမားမား ခံစားနေရပြီး အရည်အသွေးနိမ့်၊ ညစ်ပတ်တဲ့ ဆန်တွေနဲ့ချက်တဲ့ အစားအစာ ဒါမှမဟုတ် အသားဟင်းအသိုးတွေပဲ ရနေပါတယ်။”⁵¹

WDL များအတွက် အခြားမနှစ်မြို့ဖွယ် တင်ပြလာသည့် အခြေအနေများတွင် “လုံလောက်သော အိမ်သာမရရှိခြင်းနှင့် တစ်ကိုယ်ရေ လွတ်လပ်မှုလုံးဝမရှိခြင်း”တို့ ပါဝင်သည်။⁵² မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်၏ မှတ်ချက်ပေးသည့် အတိုင်းဆိုရလျှင် “အမျိုးသမီးအကျဉ်းထောင်တွေမှာ တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်ခွင့်ကင်းမဲ့မှု အခြေအနေ အင်မတန်ကြီးတဲ့ အတွက် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီက တာဝန်ရှိသူတွေဟာ အမျိုးသမီးတွေကို ပိုထိခိုက်လွယ်တယ်လို့ခံစားရအောင် အကျဉ်းထောင်ဆိုင်ရာ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်အစီအမံတွေကို စီစဉ်နေတယ်လို့ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားဟောင်းတွေက ထင်မြင်ယူဆနေကြပါတယ်။”⁵³ ICJ က တွေ့ဆုံမေးမြန်းသည့် WDL တစ်ဦးက အင်းစိန်ထောင် (ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး)ရှိ ၎င်း၏ အချုပ်ခန်းနှင့်ပတ်သက်၍ အောက်ပါအတိုင်း ပြန်လည်ပြောကြားသည် -

“အချုပ်ခန်းထဲမှာ ပြည်တွင်းသုံးပုံစံအိမ်သာတစ်လုံးနဲ့ အနောက်တိုင်းပုံစံအိမ်သာတစ်လုံး ရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် ထောင်ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲသူတွေက အနောက်တိုင်းပုံစံအိမ်သာသုံးဖို့ဆို သူတို့ဆီကနေ စလစ်ဝယ်ရတဲ့ မူတစ်ခုလုပ်လိုက်တယ်။ ထောင်ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲသူတွေကို လာဘ်ထိုးထားသူတွေနဲ့ အသည်းအသန် နေမကောင်းဖြစ်နေတဲ့ သူတွေပဲ ဒီအိမ်သာကို သုံးလို့ရတယ်။”⁵⁴

လူနည်းစုဘာသာဝင်အသိုင်းအဝိုင်းမှ WDL များသည် အချုပ်ခန်းနှင့် အကျဉ်းထောင်ခန်းများတွင် ခွဲခြား ဆက်ဆံသည့် ပြောဆိုဆက်ဆံမှုများဖြင့် ပစ်မှတ်ထားခံနေရသည်ကိုလည်း သိရသည်။ သာဓကအနေဖြင့် ရိုဟင်ဂျာ WDL တစ်ဦးတည်းကို သက်သက်ရွေးပြီး “နေ့စဉ်နံနက်တိုင်း သန့်ရှင်းသည့်ဝန်းကျင်တွင် ဝတ်ပြုဆုတောင်းရမည့် ၎င်း၏ ဘာသာရေးဝတ္ထရား ရှိသည့်တိုင် အချုပ်ခန်းအတွင်းရှိ အိမ်သာနံဘေး၌ အဓမ္မ နေရာချ အိပ်ခိုင်းနေသည်” ဆိုသော အချက်အလက်ကို ICJ က ရရှိ ထားသည်။⁵⁵ ဤချိုးဖောက်မှုပုံစံသည် ခွင့်ပြု၍ မရနိုင်သည့် အချုပ်အနှောင်များအတွင်း လူနည်းစုဘာသာဝင်များကို ၎င်းတို့၏ ဘာသာရေးကျင့်ကြံအားထုတ်ခွင့်အပေါ်

⁵¹ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, UN Doc. A/78/527, 12 October 2023 (“Special Rapporteur on Myanmar, October 2023 Report”), para. 10 – 12.

⁵² US Department of State, “2022 Country Reports on Human Rights Practices”, 2022, available at: <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/burma/>.

⁵³ UN Human Rights Council, Situation of human rights in Myanmar: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Thomas H. Andrews, UN Doc. A/HRC/55/65, 15 March 2024, paras. 73.

⁵⁴ လူပုဂ္ဂိုလ် (ခ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ (ခ) သည် “ပြည်တွင်းသုံးပုံစံအိမ်သာ”ဆိုသည်မှာ စောင့်ကြောင့်ထိုင်သွားသည့် ရိုးရိုးထိုင်အိမ်သာကို ဆိုလိုဖွယ် ရှိပြီး “အနောက်တိုင်း ပုံစံအိမ်သာ”ဆိုသည်မှာ ဘိုထိုင်အိမ်သာခွက်ကို ဆိုလိုဖွယ်ရှိသည်။ “စလစ်”ဆိုသည်မှာ “အနောက်တိုင်းပုံစံ” အိမ်သာခွက် အသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် ထောင်ဝါဒါထံမှ အကျဉ်းသား/သူများ ဝယ်ယူရသော စာရွက်အပိုင်းအစဖြစ်သည်။

⁵⁵ လူပုဂ္ဂိုလ် (ည) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

ပိတ်ပင်မှု ပါဝင်သည်။ ဘာသာရေး လူနည်းစုများကို အချုပ်အနှောင်အတွင်း ပိုမို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ခွဲခြား ဆက်ဆံသည့် စနစ်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်။⁵⁶

၂။ ကျွန်ုပ်တို့အဖွဲ့အစည်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေး အပါအဝင် လုံလောက်သော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ မရရှိခြင်း

ယေဘုယျအားဖြင့် WDL များအပါအဝင် လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူအားလုံး လုံလောက်သောကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု ငြင်းပယ်ခံရသည့်ကိစ္စသည် များသောအားဖြင့် တင်ပြလေ့ရှိသော အရေးကိစ္စတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ICESCR သည် လူတိုင်း၏ ရနိုင်သမျှအမြင့်ဆုံး ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကျန်းမာရေးစံ ရရှိပိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုပြီး⁵⁷ နယ်ဆင်မင်ဒဲလား စည်းမျဉ်းများက “လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းရနိုင်သည့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများကို တူညီသောနှုန်းစံ” (စည်းမျဉ်း ၂၄) ပံ့ပိုးပေးရန်နှင့် “အရေးပေါ်ကိစ္စများတွင် အချိန်မဆိုင်ဘဲ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအလေးထားမှုရရှိစေရေး သေချာစေရန်” (စည်းမျဉ်း ၂၇) ဇောင်းပေးဖော်ပြသည်။⁵⁸ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံ အကျဉ်းထောင်အက်ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၃၇၊ ၃၈ နှင့် ၃၉ တို့တွင် အကျဉ်းထောင်အရာရှိများက အကျဉ်းသားများ “နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုမရှိဘဲ” ဆေးဘက်ဆိုင်ရာဂရုစိုက်မှုရရှိခွင့်ပေးရမည့် တာဝန် အပါအဝင် အကျဉ်းသားများ၏ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ အချိန်ကိုက်နှင့် ထိထိရောက်ရောက် လက်လှမ်းမီ ရရှိပိုင်ခွင့်ကိုလည်း အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။⁵⁹

ယင်းနှင့်ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် အကျဉ်းထောင်နှင့်အချုပ်အာဏာပိုင်များသည် လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူ တိုင်းကို ပြင်းထန် ဆိုးရွားသော ကျန်းမာရေးအခြေအနေများနှင့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာများအတွက်ပင် ပါရာစီတမော၊ ဘာမီတွန်နှင့် ဘီတာဒိုင်းကဲ့သို့ ဆရာဝန် ဆေးစာမပါဘဲ ဝယ်၍ရသည့် အိမ်သုံးဆေးဝါးများကိုသာ အမြဲလိုလို ပေးလေ့ ရှိသည်။⁶⁰ ထောင်ဝန်ထမ်းများသည် ရံဖန်ရံခါတွင်လည်း ဒဏ်ရာအနာတရများအတွက် ကိုယ်လိမ်း ဒဏ်ကြေလိမ်းဆေးအဆီကဲ့သို့ တိုင်းရင်းဆေးများသာ ပေးတတ်သည်။⁶¹ အင်းစိန်ထောင် (ရန်ကုန်တိုင်း ဒေသကြီး)ရှိ WDL များသည် သတင်းများအရ သင့်တော်သော ဆေးဝါးကုသခံရရန်အတွက် ထောင်အရာရှိများကို လာဘ်ထိုး ကြရကြောင်း⁶²နှင့် များသောအားဖြင့် တနင်္လာ၊ ဗုဒ္ဓဟူးနှင့် သောကြာနေ့များတွင်သာ ဆေးရုံသို့

⁵⁶ ICJ, Violations of the right to freedom of religion and belief since the coup d'état in Myanmar: A briefing paper, June 2023, pp. 22 – 26, available at: <https://icj2.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2023/06/Violations-of-the-right-to-freedom-of-religion-and-belief-since-the-coup-detat-in-Myanmar.pdf>. In another testimony collected by the ICJ, Hindu women were allegedly coerced into reciting Buddhist scripture.

⁵⁷ ICESCR အပိုဒ်.

⁵⁸ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၂၄-၃၅။

⁵⁹ ၁၈၉၄ အကျဉ်းထောင်များအက်ဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၇ မှ ၃၉ အထိ၊ အထူးသဖြင့် ပုဒ်မ ၃၇ တွင် “(၁) အကျဉ်းထောင်ဝန်ထမ်းသည် မိမိတာဝန်ယူ ထိန်းသိမ်းရသော အကျဉ်းသား များအနက် လက်ထောက်ဆရာဝန်နှင့် ပြသလိုသော အကျဉ်းသားများ သို့တည်းမဟုတ် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးချို့တဲ့နေသည့် အကျဉ်းသားများ၏ အမည်စာရင်းကို နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုမရှိစေဘဲ ထောင်မှူးထံ သတင်းပို့ရမည်။ (၂) ထောင်မှူးသည် လက်ထောက်ဆရာဝန်နှင့် ပြသလိုကြောင်း သတင်းပို့သည့် အကျဉ်းသား (သို့မဟုတ်) နာမကျန်းအကျဉ်းသား (သို့မဟုတ်) စိတ်ပိုင်း (သို့မဟုတ်) ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရ လိုအပ်ချက်ရှိသော အကျဉ်းသားထံသို့ လက်ထောက်ဆရာဝန်အား နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုမရှိစေဘဲ ခေါ်ယူပြသပေးရမည်။ ထို့ပြင် ဆရာဝန် (သို့မဟုတ်) လက်ထောက်ဆရာဝန်က ယင်းအကျဉ်းသား၏ ကျန်းမာရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အကျဉ်းထောင် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ (သို့မဟုတ်) ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ပြောင်းလဲဆောင်ရွက်သင့်ကြောင်း စာဖြင့်ရေးသားအကြံပြုချက်အတိုင်း ဆောင်ရွက် ပေးရမည်။

⁶⁰ လူပုဂ္ဂိုလ် (က)၊ (စ)တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁶¹ မကွေးတိုင်းဒေသကြီးရှိ ထောင်အချို့မှ သတင်းရရှိခြင်းဖြစ်သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဆ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁶² လူပုဂ္ဂိုလ် (စ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

လွှဲပေးလေ့ရှိသောကြောင့် အကျဉ်းထောင်အရာရှိများ အရေးပေါ်အခြေအနေဖြစ်နေသည့် အကျဉ်းသားများကို စနေ၊ တနင်္ဂနွေပိတ်ရက်များတွင် ထောင်ဆေးရုံသို့ ပို့ပေးလိမ့်မည်မဟုတ်ကြောင်းလည်း တင်ပြပြောကြားသည်။⁶³

ICJ က စကားပြောဆိုခဲ့သည့် ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားသည်-⁶⁴

“ကျမ အသည်းအသန်အာဟာရပြတ်တောက်တဲ့ အခြေအနေဖြစ်နေတဲ့အတွက် အခြေခံ အနာသက်သာစေရုံ အိမ်သုံးဆေးဝါးတွေပဲပေးတဲ့ ထောင်ထဲမှာအစား ပြည်သူ့ဆေးရုံတစ်ရုံမှာ ဆေးကုခွင့်ရက်ချိန်း ရဖို့ ကြိုးစားခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် အာဏာပိုင်တွေက ကျမခြေထောက်တွေ လုံးဝ လှုပ်လို့ မရတော့တဲ့ အခြေအနေမရောက်ခင် အထိ ကျမရဲ့ တောင်းဆို ချက်ကို တောက်လျှောက် ပယ်ချခဲ့တယ်။ နောက်ဆုံးတော့ ကျမကျန်းမာရေးအခြေအနေ သိသိသာသာကြီးကို ဆိုးရွားလာတော့ ကျမမိသားစုက ထောင်လုံခြုံရေးတွေကို ငွေပမာဏတစ်ခု လာဘ်ထိုးပြီး ကျမ ဆေးရုံတက်လို့ ရအောင် လုပ်ခဲ့ရတယ်”

မှတ်တမ်းများအရ သောက်သုံးရေသန့်ကဲ့သို့ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုနှင့် အခြားအခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ငြင်းပယ်ခြင်း ကို လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူများ နာကျင်၊ ထိခိုက်ခံစားစေရန်အတွက် အပြစ်ပေး၊ လက်တုံ့ပြန်သည့်နည်းလမ်းအဖြစ် အသုံးပြုနေပြီး နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသူများမှာလည်း ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ပစ်မှတ်ထားခံနေရသည်။⁶⁵ ယင်းသည် ညဉ့်ပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာ နာကျင်စေမှုပုံစံအထိ မြောက်ဖွယ်ရှိသည်။ သာဓကအနေဖြင့် ဒိုက်ဦးထောင် (ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး)တွင် ဆရာဝန်များသည် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားထံသို့ လာရောက်ကြည့်ရှုရန် တမင်တကာ အချိန်ကြာကြာ ပိုဆွဲကြသည် ဟူသော စွပ်စွဲချက်များ ရှိသည်။⁶⁶ အိုးဘိုထောင်(မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး)တွင်အကျဉ်းသူများနှင့် ထောင်လုံခြုံရေးများ စကားများရန် ဖြစ်စဉ် ထောင်အာဏာပိုင်များက အကျဉ်းသူနှစ်ဦးကို ရိုက်နှက်ပြီး “ဆေးဝါးမပေးဘဲ ငြင်းဆန်”ခဲ့သည့် စွပ်စွဲချက်များလည်း ရှိသည်။⁶⁷ သတင်းများအရ အင်းစိန်ထောင် (ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး)တွင် ထောင်လုံခြုံရေးများက နေရေးထိုင်ရေး အခြေအနေဆိုးရွားမှုကို ဆန္ဒပြသည့် အမျိုးသမီးအကျဉ်းသူများအား သောက်ရေ မပေးသောကြောင့် အချို့အကျဉ်းသူများသည် အိမ်သာထဲရှိ မသန့်ရှင်းသောသုံးရေကို သောက်သုံးရာမှ ကာလဝမ်းရောဂါ နှင့် အခြားရောဂါများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။⁶⁸

⁶³ လူပုဂ္ဂိုလ် (ခ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁶⁴ လူပုဂ္ဂိုလ် (ငှ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁶⁵ Rachel Moon, “Left to die: Myanmar political prisoners denied healthcare”, Frontier Myanmar, 26 April 2024, available at: <https://www.frontiermyanmar.net/en/left-to-die-myanmar-political-prisoners-denied-healthcare/>.

⁶⁶ Rachel Moon, “Left to die: Myanmar political prisoners denied healthcare”, Frontier Myanmar, 26 April 2024, available at: <https://www.frontiermyanmar.net/en/left-to-die-myanmar-political-prisoners-denied-healthcare/>.

⁶⁷ Reuters သတင်းတွင် ဖော်ပြချက်အရ အာဏာပိုင်များသည် “ပြင်းထန်စွာရိုက်နှက်ပြီးနောက် ဒဏ်ရာရအကျဉ်းသားများကို ဆေးပေးရန် ငြင်းဆန်ခဲ့ပြီး” ရှေ့နေတစ်ဦးမှ ဒဏ်ရာရအကျဉ်းသားများကို “ဆေးပို့ပေးနိုင်ရန်အတွက် လက်သိပ်ထိုးနည်းလမ်း လုပ်ဆောင်ခဲ့ရသည်” Reuters, “Smuggled note exposes violence against women in Myanmar jail – lawyers, activists”, 10 March 2023, available at: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/smuggled-note-exposes-violence-against-women-myanmar-jail-lawyers-activists-2023-03-10/>.

⁶⁸ RFA Burmese, “Guards deny female inmates drinking water after protest in Myanmar’s Insein Prison”, 10 June 2022, available at: <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/insein-06102022190825.html>.

အထူးသဖြင့် “အကျဉ်းသူများ၏ နေရာထိုင်ခင်းသည် အခမဲ့ပံ့ပိုးသည့် တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းရေးသုံး တာဝါများ အပါအဝင် အမျိုးသမီးများ၏ တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းမှုဆိုင်ရာ သီးခြားလိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီရန် အတွက်လိုအပ်သော အထောက်အပံ့နှင့် ပစ္စည်းပစ္စယာများ ရှိရမည်”ဟု ချမှတ်ထားသော ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများမှ စည်းမျဉ်း ၅ ကို⁶⁹ သွေဖည်လျက် WDL များသည် လစဉ်ဓမ္မတာအတွက် ထုတ်ကုန်များနှင့် လိုင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု⁷⁰ အပါအဝင် လုံလောက်သော ဂျင်ဒါသီးသန့် အထူးပြုသော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုရပိုင်ခွင့် ငြင်းပယ်ခံနေရသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဖြေဆိုသူအနက် တစ်ဦးက အဓိကပြောကြားသည်မှာ

“အမျိုးသမီးတွေက တစ်လကို အမျိုးသမီးအသုံးအဆောင်ပစ္စည်းတစ်ခုပဲ ရတယ်။ ရာသီစက်ဝန်းပို ကြာတဲ့ အခါမျိုး မှာလည်း အသုံးအဆောင် အပို တောင်းလို့မရဘူး။”⁷¹

ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားရုပ်ပိုင်းစိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှု မြောက်ဖွယ်ရှိသည့် အပြုအမူ တစ်ရပ် ဖြစ်သည့် အကျဉ်းထောင်အတွင်း ခက်ထန်သည့် ရုပ်ပိုင်းစိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုများနှင့် လိုင်ပိုင်း ဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေးဝန် ဆောင်မှုငြင်းပယ်မှုများကြောင့် ကိုယ်ဝန်ဆောင် WDL များသည် လည်း သားပျက်သားလျှော ဖြစ်ခဲ့ကြရသည်။ ယင်းသည် “မီးမဖွားမီနှင့် မီးဖွားပြီးနောက်လိုအပ်သော စောင့်ရှောက်မှု နှင့်ဆက်ဆံမှုအားလုံးအတွက် အထူး နေရာထိုင်ခင်း” ဆိုင်ရာ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများအရ လိုအပ်ချက်နှင့် ဆန့်ကျင်နေသည်။⁷² ICJ က တွေ့ဆုံမေးမြန်းသည့် အမျိုးသမီးများအနက် ကိုယ်ဝန်ဆောင် ဘဝဖြင့် ရေကြည်အိုင်စစ်ကြောရေးစခန်း (ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး)သို့ ရောက်ရှိခဲ့သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြား သည်-

“စစ်ကြောရေးစခန်းမှာတုန်းက ကျမကိုယ်ဝန်ကြောင့် လိုင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိပါးနှောက်ယှက်မှု ကြုံခဲ့ရတယ်။ စစ်ကြောရေးသမားတွေက ကျမမှာ ကိုယ်ဝန်ရှိနေလို့ ကျမအသက်ရှင်တာ၊ မဟုတ်ရင် သူတို့ ကျမကို သတ်ပစ်မှာလို့ ခြိမ်းခြောက်တယ်။ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာရော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာပါ ၁၆ ရက်ကြာ ပြင်းပြင်းထန်ထန် နှိပ်စက်ကလူခံရတဲ့ အချိန်မှာတော့ ကျမ ကိုယ်ဝန် ပျက်ကျသွားခဲ့တယ်။”⁷³

အဆိုပါအမျိုးသမီး၏အတွေ့အကြုံမှာ ဤစာတမ်းရေးရန် သုတေသနပြုလုပ်နေစဉ်အတွင်း ICJ က စကားပြောခဲ့သူများအနက် ထူးခြားဖြစ်စဉ် မဟုတ်ပေ။ အချို့သောဖြစ်စဉ်များတွင် ကိုယ်ဝန်ဆောင် WDL များအပေါ် ကြမ်းကြမ်းတမ်းတမ်း စစ်ကြောမှုများကြောင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျမှုများရှိကြောင်း နောက်ထပ် ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက ပြောကြားပြီး၊⁷⁴ ဆေးကုသခွင့် ငြင်းပယ်ခံ ရသောကြောင့် WDL တစ်ဦး ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျမှု ဖြစ်ခဲ့သည်

⁶⁹ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာအထူးကိုယ်စားလှယ်၏ အဆိုအရ “အမျိုးသမီးများသည် ဓမ္မတာအတွက် လစဉ်သုံးပစ္စည်းပစ္စယာများ၊ အခြားတစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းရေး လိုအပ်သော ပစ္စည်းများနှင့် လိုင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ မရရှိပါ” Special Rapporteur on Myanmar, October 2023 Report, para. 11.

⁷⁰ Rule 5, Bangkok Rules, supplementing Rules 15 – 16 of the Nelson Mandela Rules.

⁷¹ အသားပေးဖော်ပြချက်တည့်ပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ခ)နှင့် ICJ’s တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ ထိန်းသိမ်းခံထားရသူများ ဓမ္မတာလစဉ်အတွင်း လစဉ်သုံးပစ္စည်းထုပ်များကို အာဏာပိုင်များက အလုံအလောက်မပေးသည့်အပေါ် Human Rights Watch ၏ မှတ်တမ်းကောက်ယူမှုသည် ယခုထုတ်ပြန်ချက်နှင့် ကိုက်ညီသည်။ ကြည့်ရှုရန် Human Rights Watch, “Rights of Women Violated in Myanmar Prisons”, 8 June 2021, available at: <https://www.hrw.org/news/2021/06/08/rights-women-violatedmyanmar-prisons>.

⁷² Rule 28, Nelson Mandela Rules, as supplemented by Rules 48 – 52 of the Bangkok Rules.

⁷³ အသားပေးဖော်ပြချက်ထပ်တိုးပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ် (က)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁷⁴ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဆ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

ဟူသော သတင်းလည်း အင်းစိန်ထောင် (ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး)မှ ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။⁷⁵ အိုးဘိုထောင်(မန္တလေး တိုင်းဒေသ ကြီး)တွင် ချုပ်နှောင်ခံခဲ့ရသည့် WDL တစ်ဦးကလည်း “နိုင်ငံရေး အကျဉ်းသူ ကိုယ်ဝန်ဆောင်သုံးဦး ကို လုံခြုံရေးများက ဆေးရုံတင်ခွင့်မပြုခဲ့သဖြင့် ၎င်းတို့၏ အချုပ်ခန်းအတွင်း ကလေး မီးဖွားသည်ကို” မြင်တွေ့ ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။⁷⁶

ဖမ်းဆီးခံရပြီးနောက် ရင်သားကင်ဆာအတွက် ရင်သားခွဲစိတ်မှုခံရန် ပိတ်ပင်ခံရသည့် WDL တစ်ဦး⁷⁷ နှင့် မျိုးဥ အိမ်အတွင်း ရေအိတ်ကြီးထွားလာသည့်ရောဂါနှင့် ကျောက်ကပ်ရောဂါကို ပျောက်ကင်းရန် ဆေးကုသခွင့် ငြင်း ပယ်ခံရပြီး ထောင်တွင်း အပြစ်ပေးမှုများကြောင့် ရောဂါအခြေအနေ ပိုဆိုးလာခဲ့သည်ဟု ဆိုသည့် နောက်ထပ် WDL တစ်ဦးအပါအဝင် WDL များအပေါ် ဂျပန်ဒါသီးသန့် အထူးပြုဆေးဝါးနှင့် အချိန်မှန် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စောင့်ရှောက်မှု ရရှိခွင့်ငြင်းပယ်ခံရသည့် သတင်း များစွာလည်း ရှိနေသည်။⁷⁸

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သောဖြစ်စဉ်များတွင် အာဏာပိုင်များက WDL အတွက် ဂျပန်ဒါသီးသန့်အထူးပြုနှင့် လိင် ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုတို့ရရှိခွင့် ငြင်းပယ်ခံရသည့် အခြေအနေ အတိအကျကို ICJ က အသေအချာ မသိနိုင်သော်လည်း ယင်းဖြစ်စဉ်များသည် မည်သည့် အနေအထားတွင် မဆို WDL များ၏ ကျန်းမာရေးရပိုင်ခွင့်ကို ကြီးလေး စွာချိုးဖောက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းအပြင် “အချုပ်ထောင်အတွင်းမှာ ဂျပန် ဒါသီးသန့်အထူးပြုတဲ့ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု ကင်းမဲ့နေတာဟာ ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှု မြောက်နိုင်၊ ဒါမှမဟုတ် တမင်တကာနဲ့ ပိတ်ပင်တဲ့ ရည်ရွယ်ချက်နဲ့ လုပ်ဆောင်ရင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုမြောက် နိုင်ပါတယ်”⁷⁹ဟု ကုလသမဂ္ဂ အထူးကိုယ်စားလှယ်မှတ်ချက်က မှတ်ချက်ပြုသည်။

ထို့အပြင် WDL များသည် ၎င်းတို့၏ ရေရှည်စိတ်ကျန်းမာရေးနှင့် ကိုယ်စိတ်နှလုံးဘေးကင်းလုံခြုံမှုအပေါ် ဆိုးရွားပြင်းထန်စွာ ရိုက်ခတ်စေမည့် အထူးနည်းလမ်းများဖြင့် ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်မှုကို ပိတ်ပင်လျှော့ချသည့် စိတ်ဖိစီးမှု၊ အရှက်တကွဲဖြစ်စေမှုနှင့် စိတ်ဒဏ်ရာများကို တွေ့ကြုံခံစားကြရသည်။ ICJ က တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူ အားလုံးသည် စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ထောင်တွင်း ၎င်းတို့ တွေ့ကြုံခဲ့ရသည်များမှ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာဒဏ်ရာ အနည်းနှင့်အများ ပမာဏကိုယ်စီ ရရှိကြောင်း ဖြေဆိုသည်။ ကုလသမဂ္ဂအမျိုးသမီးများအပေါ်အကြမ်းဖက်မှုများ

⁷⁵ ဤဖြစ်ရပ်ကြောင့် အင်းစိန်ထောင်တွင်း ဆန္ဒပြမှုများဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ Nway Nway Eain, “Newborn dies as pregnant political prisoner is denied timely medical intervention in Insein”, Myanmar Now, 20 June 2022, available at: <https://myanmar-now.org/en/news/newborndies-as-pregnant-political-prisoner-is-denied-timely-medical-intervention-in-insein/>; RFA Burmese, “Guards deny female inmates drinking water after protest in Myanmar’s Insein Prison”, 10 June 2022, available at: <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/insein-06102022190825.html>; The Irrawaddy, “Myanmar Political Prisoners Issue List of Torturers in Junta’s Insein Jail”, 17 October 2022, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-political-prisoners-issue-list-of-torturers-in-juntas-inseinjail.html>.

⁷⁶ Rachel Moon, “Left to die: Myanmar political prisoners denied healthcare”, Frontier Myanmar, 26 April 2024, available at: <https://www.frontiermyanmar.net/en/left-to-die-myanmar-political-prisoners-denied-healthcare/>.

⁷⁷ Thompson Chau, “Myanmar military regime accused of murdering political prisoners”, Al Jazeera, 14 July 2023, available at: <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/14/myanmar-military-regime-accused-of-murdering-political-prisoners>.

⁷⁸ Wathone Nyein Aye, “Women imprisoned by Myanmar junta denied treatment for chronic health issues”, Myanmar Now, 4 March 2022, available at: <https://myanmar-now.org/en/news/women-imprisoned-by-myanmar-junta-denied-treatment-for-chronichealth-issues/>

⁷⁹ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, UN Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016.

ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်၏ မှတ်ချက်အတိုင်းဆိုလျှင်အကြောင်းနှင့် အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အမျိုးသမီးများသည် “ယေဘုယျအားဖြင့် အမျိုးသားများထက် ၎င်းတို့၏ ဘဝသက်တမ်းအတွင်း စိတ်ဖိစီးမှုများ ပိုတွေ့ကြုံခံစားရပြီး”⁸⁰ လွတ်လပ်မှုကင်းမဲ့မှု၏ သက်ရောက်မှုမှာ သဘောသဘာဝအရပင် အမှန်စင်စစ် ဂျင်ဒါအခြေပြုသည့် ဘက်လိုက်မှုရှိသည်။

ခ။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု

မြန်မာနိုင်ငံရှိ လွတ်လပ်မှုပိတ်ပင်ခံရသူ အများစု၊ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများသည် စစ်ကြာမေးမြန်းခံနေရစဉ် အတွင်း အပြစ်ပေးခံရသည့် ပုံစံတစ်ခုအနေဖြင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုများ ခံနေကြရကြောင်း ဖော်ပြသည်။ WDL များသည် အထူးသဖြင့် စစ်ကြာမေးမြန်းခံရချိန်အတွင်း အတင်းအကျပ်၊ ခြိမ်းခြောက်ဝန်ခံခိုင်းသည့် နည်းလမ်းတစ်ခုအနေဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြု အကြမ်းဖက်ပုံစံများဖြင့် ပစ်မှတ်ထားခံနေကြရသည်။ ထို့အပြင် အိမ်သာအသုံးပြုနေစဉ် တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်မှု လုံလုံလောက်လောက် မရှိခြင်း အပါအဝင် အရှက်တကွဲ ဖြစ်စေခြင်း၊ ခွဲခြားချိုးနှိမ်ခြင်းတို့ ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ပြုလုပ်ခံနေရသည့် WDL များစွာအပေါ် တစ်ကိုယ်ရေ လွတ်လပ်ခွင့်ချိုးဖောက်မှုများလည်း ရှိသလို⁸¹ အကျဉ်းသူများ၏ ကာယိန္ဒြေပျက်ပြားအောင် မတော်လျော်စွာ အရှက်ရနိမ့်ကျစေသည့် ပုံစံဖြင့် အဝတ်ဗလာကျင်းနှင့် ခန္ဓာကိုယ်အနံ့ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေမှုများနှင့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုများနှင့် ပတ်သက်သော တင်ပြမှုများလည်း ရှိသည်။ အဆိုပါဖြစ်စဉ်များသည် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေအရ အခြေအနေအားလုံးတွင် တားမြစ်ထားသည့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုများ မြောက်ဖွယ်ရှိသည့် အပြုအမူဖြင့် ကျူးလွန်သည့် ဂျင်ဒါအခြေပြု ခွဲခြားဆက်ဆံမှု သရုပ်သကန်အားလုံးဖြစ်သည်။⁸²

ICJ က လက်ခံရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များအရ WDL များခံစားရသည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု အပါအဝင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားရုပ်ပိုင်း၊စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှု အတွက် တရားမျှတမှု လက်လှမ်းမီရေးသည် မရှိသလောက်နီးပါးဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ရာဇသတ်ကြီး၊ ပုဒ်မ ၃၃၀ နှင့် ၃၃၁ တို့တွင် စစ်ဆေး မေးမြန်းနေစဉ် နှိပ်စက်ခြင်းကိုတားမြစ်ထားသော်လည်း⁸³ ယင်းကဲ့သို့ နှိပ်စက်မှု ဖြစ်

⁸⁰ N Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016. 80 UN General Assembly, Pathways to, conditions and consequences of incarceration for women, UN Doc. A/68/340, 21 August 2013, para. 48.

⁸¹ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် အပိုင်း ၃(က)(ဆ)ကို ကြည့်ပါ။

⁸² နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေအရ ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုသည် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် အခြား ရက်စက်သော၊ လူသားမဆန်သော သို့မဟုတ် နှိမ့်ချခွဲခြားသော ဆက်ဆံမှု သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှုမြောက်နိုင်သည်။ “အမျိုးသမီးများ တွေ့ကြုံရသည့် နာကျင်မှုနှင့် ဝေဒနာ အတိုင်းအတာကို နားလည်သဘောပေါက်ရန် ဂျင်ဒါအကဲဆတ်မှုအလေးထားသည့် ချဉ်းကပ်မှု လိုအပ်ကြောင်းနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခု သို့မဟုတ် ပျက်ကွက်မှုတစ်ခု သည် ဂျင်ဒါသီးသန့်အထူးပြုမှုလုပ်ရပ် သို့မဟုတ် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၏ လိင်အပေါ်အခြေခံ၍ လုပ်ဆောင်လျှင် ယင်းလုပ်ရပ်ကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုအဖြစ် သတ်မှတ်ရန် ဦးတည်ချက်နှင့်ရည်ရွယ်ချက်ဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များနှင့် ညီရမည်ဆိုသောအချက်မှာ ကိုက်ညီကြောင်း”ကို CEDAW ကော်မတီမှ အတည်ပြုပြီးဖြစ်သည်။ CEDAW Committee, General recommendation No. 35, para. 17။ အလားတူ၊ “အမျိုးသမီးများသည် အမှုစစ်ဆေးကြားနာမှုမပြုမီ ချုပ်နှောင်ထားစဉ်တွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာစော်ကားနှိပ်စက်မှုနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများကို အတင်းအကျပ်ဝန်ခံခိုင်းရန် လက်နက်တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်သည့်အတွက် ယင်းကာလအတွင်း အမျိုးသမီးများသည် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုခံရနိုင်သည့် အထူးအန္တရာယ်ရှိနေသည်”ဟု ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာ ကုလ အထူးကိုယ်စားလှယ်မှ အခိုင်အမာ ပြောကြားခဲ့သည်။ - UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, UN Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016, para. 20 ကိုကြည့်ပါ။

⁸³ ၁၈၆၁ ရာဇသတ်သတ်ကြီး ပုဒ်မ ၃၃၀ နှင့် ၃၃၁။

စဉ်များကို စုံစမ်း စစ်ဆေးခြင်း၊ တရားစွဲဆိုခြင်း သို့မဟုတ် အရေးယူခြင်း လုပ်ဆောင်ရမည့် နိုင်ငံတကာ လူ့ အခွင့်အရေးဥပဒေအရ အာဏာပိုင်များ လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်များနှင့် ပတ်သက်၍ မည်သည့် လုပ်ဆောင် ချက်ကိုမျှ လုပ်ဆောင်သည် ဟု ICJ က မသိရှိထားပါ။⁸⁴ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာ နာကျင်စေမှုများကို ရှေ့နေများက အမှုဖွင့် တိုင်ကြားမှုများ လုပ်နေသည့်တိုင် တိုင်ကြားချက်များ လွယ် လင့်တကူ ပလပ်ခံရပြီး ယခုကဲ့သို့ ဖြစ်နေခြင်းဖြစ်သည်။⁸⁵

ယင်းဖြစ်စဉ်များကို ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီးရုံး၏ “မြန်မာနိုင်ငံထဲက ရဲစခန်းတွေ၊ စစ် တပ် စစ်ကြောရေးစခန်းတွေနဲ့ ထောင်တွေမှာ နိုင်ငံရေးအရထိန်းသိမ်းခံရသူတွေအပေါ် ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုတွေ စနစ်တကျ လုပ်ဆောင်နေကြောင်း ရေးသားဖော်ပြမှုမှတ်တမ်းတွေ” ရှိနေကြောင်းမှတ်ချက်ဖြင့် ထပ်လောင်း အတည်ပြုသည်။⁸⁶

၁။ ကိုယ်ထိလက်ရောက်ရိုက်နှက်ခြင်းနှင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုနှင့် အခြား ရုပ်ပိုင်း၊စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှုပုံစံများ

ICJ က တွေ့ဆုံပြောဆိုခဲ့သူအားလုံးနီးပါးသည် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်း ဖက်မှုပုံစံ များစွာကြောင့် ပြင်းထန်သော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာဒုက္ခများ ဖြစ်ပေါ်ရသည့် WDL များစွာ၏ မချိမဆုံ ခံစားရသည့် ဖြစ်စဉ်မှတ်တမ်းများအကြောင်းကို ပြောပြကြပါသည်။ ICJ ၏ တွေ့ဆုံမေး မြန်းချက်များ အရ WDL များစွာသည် ကြောက်ရွံ့ သိမ်ငယ်သွားစေရန်နှင့် အတင်းအကျပ် “ဝန်ခံခိုင်းရန်” ရည် ရွယ်သည့် ကိုယ်ထိလက်ရောက်ရိုက်နှက်မှုများ⁸⁷ ခံခဲ့ကြရသည်။⁸⁸ WDL များသည် စစ်ကြောရေးအတွင်း “ဝင်ခံ

⁸⁴ CEDAW စာချုပ်၊ အပိုဒ် ၂ အရ “စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် (ဂျင်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများ)ကို ကာကွယ်တားဆီးရန် ယင်းနိုင်ငံ၏ အင်အားစိတ် အပိုင်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အေးဂျင့်များတွင် တာဝန်ရှိသလို ... နိုင်ငံတကာရာဇဝတ်မှုမြောက်သည့် အမျိုးသမီးများအပေါ် ဂျင်ဒါအခြေပြု အကြမ်းဖက် မှုဖြစ်စဉ် အားလုံးတွင်၊ လူထုအာဏာပိုင်များက ပျက်ကွက်၊ လျစ်လျူရှု သို့မဟုတ် ချန်လှန်ခဲ့မှုများရှိပါကလည်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၊ တရားစွဲဆိုရေးနှင့် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော ဥပဒေဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းဆိုင်ရာ အရေးယူမှုများချမှတ်ရေး၊ အပြင် ပြန်လည်ကုစားမှုဖော်ဆောင် ပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ CEDAW Committee, General recommendation No. 35, para. 22.

⁸⁵ ICJ နှင့် ရှေ့နေများ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁸⁶ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, “Myanmar: human rights situation has ‘morphed into a never-ending nightmare,’ says Türk”, 1 March 2024, available at: <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2024/03/myanmarhuman-rights-situation-has-morphed-never-ending-nightmare>.

⁸⁷ စစ်ကြောရေးသမားများသည် WDLs များကို ထီးများ၊ ပိုက်လုံးများဖြင့် ရိုက်နှက်ခြင်း ၊ ပါးရိုက်ခြင်းနှင့် ဝမ်းဗိုက်ကို ဆောင့်ကန်ခြင်းတို့အပါအဝင် ကိုယ်ခန္ဓာအား ရိုက်နှက်ခြင်း၊ နှင့် လက်ချောင်းနှင့် ခြေချောင်းများကို စစ်ဖိနပ်ဖြင့် နင်းခြင်းများ လုပ်ဆောင်လေ့ရှိကြောင်း သတင်းများအရ သိရှိရ သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ)၊ (စ)နှင့် (ဆ) တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုကို ကြည့်ပါ။ အခြားသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနည်းစနစ်များတွင် ၎င်းတို့ မည်သူ မည်ဝါ ဖြစ်သည်ကို ဖုံးကွယ်ရန် WDL များ၏ ခေါင်းကို စောင်ဖြင့်အုပ်ထားပြီး မညာမတာ ခေါင်းကို ရေစွတ်ထားသည့် သစ်သားတုတ်ဖြင့် ရိုက်နှက် ခြင်း၊ လူ ပုဂ္ဂိုလ် (ဆ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုကို ကြည့်ပါ။ “တုတ်များ၊ ဝါယာကြိုးများနှင့် သေနတ်များဖြင့် ဖမ်းဆီးခံထားရသူများကို ပြင်းထန်စွာ ရိုက်နှက် ခြင်း၊ လျှပ်စစ်ကျင်စက်ဖြင့် တိုခြင်း၊ ကွပ်မျက်ဆောင်ယောင်ခြင်းနှင့် အရှင်လတ်လတ် မြေမြုပ်ခြင်းများ” မည်သို့ လုပ်ဆောင်သည်ကို ICJ မှ ယခင်က မှတ်တမ်းတင်ပြီးဖြစ်သည်။

⁸⁸ ဤရှင်းလင်းစာတမ်းသည် WDL များ စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်အနှောင်စခန်းများတွင် ကြုံတွေ့ရသည်များကို အဓိကလေ့လာရာတွင် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုသည် ဖမ်းဆီးခံရသော အမျိုးသမီးများ များသောအားဖြင့်တင်ပြသည့်ဖြစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ပုံမှန်အားဖြင့် အမျိုးသားရဲအရာရှိများက အကြမ်း ဖက်မှုများ ကို ကျူးလွန်တတ်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက လှည်းကူးစစ်ဆေးရေးဂိတ် (ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးတွင်) အမျိုးသမီး ရဲ အရာရှိ တစ်ဦးမျှ မရှိဘဲ အမျိုးသားရဲများ၏ဖမ်းဆီးခံရပြီးနောက် ပါးရိုက်ခြင်းအပါအဝင် ရိုက်နှက်မှုများကြောင့် အကြားအာရုံဆုံးရှုံးပြီး အမြင်အာရုံ ထိခိုက်ခဲ့ကြောင်း ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက ပြန်လည်ပြောကြားသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

ချက်”ပေးရန် အမှန်တကယ်⁸⁹ မုဒိမ်းကျင့်မှု နှင့် မုဒိမ်းကျင့်မည်ဟု ဟန်ပြခြိမ်းခြောက်⁹⁰ ခံရမှု နှစ်မျိုးစလုံးနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ လက်ရောက်စော်ကားမှုကဲ့သို့ အခြားသော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံများဖြင့်⁹¹ ပစ်မှတ်ထားခံခဲ့ရသည်။ သတင်းမှတ်တမ်းများအရ အမျိုးသမီးချင်းစုံမက်သူ၊ ဒွိလိင်နှင့် ဂျွန်ဒါပြောင်းလဲ နေထိုင်သူ (LBT) WDL များကို သီးသန့်ခေါ်ထုတ်ပြီး မုဒိမ်းကျင့်ခြင်း၊ အပါအဝင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုနှင့် စော်ကားနှိပ်စက်မှု အခြားသော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ လက်ရောက် စော်ကားမှုပုံစံများနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိပါးနှောက်ယှက်မှုများ ရှိသည်။⁹²

တစ်ခါတစ်ရံ တွင် WDL များကို ခြိမ်းခြောက်မှုပြုရန်နှင့် အကြောက်တရား သွတ်သွင်းပေးရန် နည်းလမ်း တစ်ခုအဖြစ် အခြား WDL များအပေါ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံနေရခြင်း၊ ရက်စက်စွာ ပြုကျင့်ခံရခြင်း၊ ထိုသို့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုများကြောင့် နောက်ဆက်တွဲရလဒ်များကို မျက်မြင်ကြည့်ရှုစေခြင်း ပြုလုပ်ပါသည်။⁹³ ICJ က စကားပြောဆိုခဲ့သည့် ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက ၎င်း၏ အချုပ်ခန်းဖော် အသက်ကြီးပိုင်း အမျိုးသမီးတစ်ဦး၏ မီးလောင်အမာရွတ်နှင့် အရေးပြားနေရာအများအပြားတွင် ကူးစက်ပိုးဝင်သည့် အခြေအနေကို ပြန်လည် ပြောပြသည်-

“စစ်ကြောရေးတစ်ခုမှာ သက်ကြီးပိုင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦးဟာ စစ်တပ်အရာရှိတွေရဲ့ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနဲ့ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြင်းပြင်းထန်ထန် စော်ကားနှိပ်စက်မှုတွေကို ခံခဲ့ရတယ်။ သူ့ကိုနှိပ်စက်တဲ့ထဲမှာ အတင်းအကျပ် ဝန်ခံပြောလာအောင် လို့ သူ့ရဲ့ လိင်အင်္ဂါတိုက်ကို မီးနဲ့တိုက်တာတွေ၊ မျက်စိ ကောင်းကောင်း မမြင်နိုင်တော့တဲ့ထိ ဒဏ်ရာရအောင် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ရိုက်နှက်တာတွေပါ ပါတယ်။”⁹⁴

⁸⁹ ဥပမာအနေဖြင့် မေရီနှင့်နှင့် မောင်ရွှေဝါဖြစ်စဉ်ကို ကြည့်ပါ။ “Junta forces raped three detainees in Mandalay interrogation centre, student activists say”, 22 February 2022, available at: <https://myanmar-now.org/en/news/junta-forces-raped-three-detainees-in-mandalay-interrogation-centre-student-activists-say/>.

⁹⁰ လူပုဂ္ဂိုလ်(စ)၏ ထွက်ဆိုပြောကြားချက်တွင် အမျိုးသမီးတစ်ဦး “မုဒိမ်းကျင့်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခံရပြီး”၊ “တစ်နေ့ကုန်နဖူးပေါ် ရေစက်ချခြင်း၊ အိမ်မရအောင်လုပ်ခြင်းနှင့် ထီးမှဖြုတ်ထားသော ထီးရိုးဖြင့်ရိုက်ခြင်း”တို့ အပါအဝင် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှု အမျိုးမျိုးကို ခံရပြီး၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှိပ်စက်မှုများနှင့် စစ်ကြောရေးမှူးများကို မည်သို့ ကြုံတွေ့ခဲ့ရပုံကို ရှင်းလင်းပြောပြထားသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (စ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁹¹ ဥပမာအားဖြင့် စစ်ကြောရေးမှူးများနှင့်အတွင်း စစ်သားများသည် လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ)၏ လက်မောင်းနှင့်ပခုံးများကို တို့ထိ၊ နှိပ်နှယ်သည် (လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု)၊ လူပုဂ္ဂိုလ် (စ)ကလည်း အလားတူ တွေ့ကြုံခဲ့ရသည်ဟု တင်ပြသည် (လူပုဂ္ဂိုလ် (စ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု)

⁹² Myanmar LGBTIQ Human Rights Watch, “Rainbow Amid the Storm: Exposing the Harsh Realities of LGBTQIAS in Post-Coup Myanmar”, May 2023, available at: <https://progressivevoicemyanmar.org/2023/05/31/rainbow-amid-the-storm-exposing-theharsh-realities-of-lgbtqias-in-post-coup-myanmar/>; The Irrawaddy, “Transgender Political Detainee Sexually Abused by Prison Officer in Upper Myanmar”, 5 July 2022, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/transgender-political-detaineesexually-abused-by-prison-officer-in-upper-myanmar.html>; Amnesty International, “Myanmar: ‘Vile and brutal’ tactics used by military to crush opposition – new report”, 2 August 2022, available at: <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/myanmarvile-and-brutal-tactics-used-military-crush-opposition-new-report>.

⁹³ ဥပမာအားဖြင့် ICJ က တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် WDL တစ်ဦးသည် အင်တေမံထားသည့် သံတုတ်ဖြင့် အခြား WDL တစ်ဦး၏ အရေပြားပေါ်သို့ အကြိမ်ကြိမ်လှိမ့်ပြီး အသားများပဲ့၍ အရိုးများပေါ်လာသည်အထိ နှိပ်စက်ခံနေရပုံကို ဘေးမှကြည့်ခဲ့ရသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ်(က) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁹⁴ အသားပေးဖော်ပြချက် ထပ်တိုးပြီး၊ လူပုဂ္ဂိုလ်(ဋ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

ကချင်လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်၏ သင်တန်းတစ်ခုကို တက်ရောက်ခဲ့သည်ဟု စွပ်စွဲခံခဲ့ရသည့် ICJ က စကားပြောဆိုခဲ့သည့် အမျိုးသမီးများတစ်ဦးမှလည်း⁹⁵ စစ်တပ်စစ်ကြောရေးသမားများက ၎င်းကိုပါးရိုက်ပြီး ဗိုက်ကိုခြေထောက်ဖြင့်ကန်နေစဉ် မုဒိမ်းကျင့်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်မှုများကြောင့် စိတ်ဒဏ်ရာရရှိခဲ့ပုံကို ပြောကြားသည်-

“ကျမကို စစ်ကြောနေတုန်း စစ်သားတွေက လိင်ကိစ္စနဲ့ပတ်သက်တဲ့ ညစ်ညမ်းမှတ်ချက်စကားတွေ ပြောပြီး မုဒိမ်းကျင့်တာ အပါအဝင် လိင်ကိစ္စတွေ လုပ်ဖို့ ပြောကြတယ်။ သူတို့ပြောတဲ့ စကား တွေထဲမှာ “နင်က ခုမှ ၁၉ နှစ်ပဲ ရှိသေးပြီးတော့ ယောက်ျားတွေအပြည့်ရှိတဲ့ တောထဲကို ဘာသွားလုပ်မှာလဲ။ နင် ကြိုက်တတ်ရင် ငါ့နင် လိုချင်တဲ့ လိင်သာယာမှုပေးနိုင်တယ်။ ငါနင့်ဖင်ကို မုဒိမ်းတက်ကျင့်လို့လည်း ရတယ်”ဆိုတာလည်း ပါတယ်။ ဒီစကားကြောင့် ကျမ ကြီးကြီးမားမားစိတ်ဒဏ်ရာနဲ့ စိတ်ဖိစီးမှုရပြီး၊ ဖြစ်ခဲ့တာတွေကို မေ့ပစ်လိုက်ချင် ပါတယ်”⁹⁶

ICJ က တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် ရှေ့နေတစ်ဦးက CDM တွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် ၎င်းရှေ့နေလိုက်ပေးခဲ့သည့် အမှုသည် တစ်ဦး၏ စစ်ကြောရေးကြံ့ရသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြောကြားသည်မှာ -

“ ...သူ့အဝတ်တွေအကုန်လုံးကို ချွတ်ခိုင်းပြီး မူးရူးနေတဲ့ စစ်တပ်စစ်ကြောရေးသမားတွေရှေ့မှာ ကိုယ်တုံးလုံး ထားထားတယ်။ မူးရူးနေတဲ့ စစ်ကြောရေးသမားတွေရှေ့မှာ ခုလို အန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်တဲ့ အခြေအနေ တစ်ခုကြောင့် ရလာတဲ့ စိတ်ဒဏ်ရာက သူ့အပေါ်ကို နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း သက်ရောက်ခဲ့ပါတယ်။ စိတ်မကောင်း စရာက တစ်နှစ်နေလို့ သူ ပြန်လွတ်လာတော့ သူ့ ရွာနားက စမ်းချောင်းတစ်ခုထဲ ကို ခုန်ချပြီး ကိုယ့်ကိုယ်ကိုယ် အဆုံးစီရင်သွားပါတယ်”⁹⁷

စစ်ကြောရေးသမားများသည် ဖမ်းဆီးစစ်ဆေးနေသော အမျိုးသမီးများကို စွဲချက်တင်လေ့ရှိသည့် လုပ်ကြံလီ ဆယ်ထားသည့် ပြစ်မှုများအား “ဝန်ခံချက်” ပေးလာစေရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ သားသမီးများ အပါအဝင် မိသားစုဝင်များ၏ အသက်နှင့် လုံခြုံ ဘေးကင်းရေးကို ခြိမ်းခြောက်လေ့ရှိသည်။⁹⁸

စစ်ကြောရေးသမားများသည် အန္တရာယ်ရှိသည့် ဂျန်ဒါပုံစံခွက် သွတ်သွင်းထားချက်များအပေါ် အခြေခံသည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ညစ်ညမ်း မှတ်ချက်စကားကိုလည်း ပြောကြရာ WDL များ ကြုံတွေ့နေရသည့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ

⁹⁵ ကချင်လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်သည် မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ခိုင်မာသောအာဏာရှိသည့် ထင်ရှားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တစ်ခု ဖြစ်သည်။ Myanmar Peace Monitor, “Kachin Independence Organisation/ Kachin Independence Army (KIO/KIA),” 6 June, 2023, available at: <https://mmpeacemonitor.org/my/1529/kia/>.

⁹⁶ အသားပေးဖော်ပြချက် ထပ်တိုးပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ်(ဃ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁹⁷ အသားပေးဖော်ပြချက် ထပ်တိုးပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ်(ဆ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

⁹⁸ လူပုဂ္ဂိုလ်(က)၊ လူပုဂ္ဂိုလ် (စု) တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ WDL များ၏ မိသားစုဝင်များအပေါ် အကြမ်းဖက်မည်ဟု အာဏာပိုင်များ၏ ခြိမ်းခြောက်မှုသည် အချုပ်တွင်းနှင့် ပြင်ပတွင် အကြောက်တရားဖြန့်ရန် များသောအားဖြင့်သုံးစွဲသော နည်းလမ်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ) သည် ပြန်လွတ်လာပြီးသည့်အချိန်ထိတိုင်အောင် ၎င်း၏လက်တွဲဖော်အမျိုးသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များတွင် ပါဝင်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ခြိမ်းခြောက်မှုများ ဆက်လက်ကြုံခဲ့ရသည်။ “တကယ်လို့ ကျမယောက်ျားရှိတဲ့နေရာကို မပြောပြနိုင်ခဲ့ဘူးဆိုရင် ကျမကိုရော ကျမကလေးကိုပါ လည်ပင်းလှီးပြီး သတ်မယ်လို့ စစ်တပ်သတင်းပေးတွေက ဖုန်းမီဒီယိုကောခေါ် ပြီး ခြိမ်းခြောက်တာကို ကြောက်ကြောက်လန့်လန့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရတယ်။ ကျမ ကြောက်လွန်း၊ စိတ်ဖိစီးလွန်းလို့ ရှူ့တောင်ထွက်ကျတယ်။ အဲဒီနောက် ကိုယ့်ကိုယ်ကိုယ်ရော ကိုယ်ချစ်တဲ့သူတွေကိုရော သူတို့ နောက်ထပ် အန္တရာယ်မပေးနိုင်အောင် ကာကွယ်ဖို့ ထွက်ပြေးမှရမယ်ဆိုတာ သိလိုက်တယ်”ဟု ၎င်းက ICJ သို့ ပြောသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဃ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

နာကျင်မှု၊ ဝေဒနာများကို ပိုမိုဆိုးရွားစေသည်။ ဥပမာ ကိုယ်ထိလက်ရောက်ရှိကုန်ခံထားရသော WDL တစ်ဦးသည် ဒေသခံကာကွယ်ရေးတပ်တစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးနှင့် ဖောက်ပြန် နေသည်ဟု စွပ်စွဲခံခဲ့ရသည်။⁹⁹ အိမ်ထောင်ရေးပြဿနာများကြောင့် ခင်ပွန်းဖြစ်သူနှင့် ခွဲနေနေသည့် နောက်ထပ် WDL တစ်ဦးမှာလည်း စစ်ကြောရေးရောက်စဉ်အတွင်း ကိုယ်ဝန်ရှိနေသည့်အပေါ် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိပါးနှောင့်ယှက် ပြောဆိုခံရသည်ဟု မှတ်တမ်းများက ဖော်ပြသည်။¹⁰⁰

၂။ ခန္ဓာကိုယ်အနှံ့ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေမှုများ

WDL များသည် အမှန်တကယ်အားဖြင့် မလိုအပ်ပါဘဲနှင့် ၊ အကျဉ်းသူများ၏ ကာယိန္ဒြေပျက်ပြားအောင် မတော်လျော်စွာ အရှက်ရ နိမ့်ကျစေသည့် ပုံစံဖြင့် အဝတ်ဗလာကျင်းနှင့် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းများ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် စမ်းသပ်ရှာဖွေမှု ကိုလည်း ခံကြရသည်။¹⁰¹ ရလဒ်အနေဖြင့် အဆိုပါလုပ်ရပ်များသည် ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကြီးစွာနာကျင်စေမှု သို့မဟုတ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုအထိပင် မြောက်နိုင်သည်။¹⁰² ICJ က တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် WDL တစ်ဦးက ၎င်းကြုံတွေ့ခဲ့ရသည့် အမှန်တကယ်မလိုအပ်ပါဘဲနှင့် ကာယိန္ဒြေပျက်ပြားအောင် မတော်လျော်စွာ အရှက်ရ နိမ့်ကျစေသည့် ပုံစံဖြင့် အဝတ်ဗလာကျင်း ရှာဖွေမှုခံခဲ့ရကြောင်းကို အောက်ပါအတိုင်း ပြန်လည်ပြောကြားသည်-

“ကျမကို အတွင်းခံအင်္ကျီ၊ အတွင်းခံဘောင်းဘီအပါအဝင် အဝတ်တွေချွတ်ဖို့ အမိန့်ပေးတယ်။ ခန္ဓာကိုယ်ကို စမ်းသပ် ရှာဖွေနေတုန်းမှာ ထောင်လုံခြုံရေးက ကျမရဲ့ပေါင်နှစ်ဘက်ကြားကို လက်နဲ့စမ်းပြီး ကျမရင်သားကိုလည်း ညှစ်တယ်။ ကျမရဲ့ တစ်ကိုယ်ရေခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းတွေနဲ့ပတ်သက်ပြီးလည်း လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ မကြားဝံ့မနာသာတွေကို ပြောတယ်။ ဒီအတွေ့အကြုံက ကျမအတွက် အရမ်းကို စိတ်ဖိစီးစရာပါပဲ”¹⁰³

ICJ ၏ နောက်ထပ်တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုနှစ်ခုတွင် WDL နှစ်ဦးမှာလည်း WDL များ ဓမ္မတာလာနေစဉ် အမှန်တကယ်မလိုအပ်ပါဘဲနှင့် ကာယိန္ဒြေပျက်ပြားအောင် မတော်လျော်စွာ အရှက်ရ နိမ့်ကျစေသည့် ပုံစံဖြင့် အဝတ်ဗလာကျင်းနှင့် ခန္ဓာကိုယ်စမ်းသပ်ရှာဖွေမှုများ မည်သို့မည်ပုံခံခဲ့ရပုံကို အောက်ပါအတိုင်း မှတ်သားတင်ပြသည်-

⁹⁹ လူပုဂ္ဂိုလ်(စ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။
¹⁰⁰ လူပုဂ္ဂိုလ်(က) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။
¹⁰¹ အဆိုပါရှာဖွေမှုများအား အကျဉ်းထောင်သို့ စတင်ရောက်ရှိချိန်၊ တရားရုံး၌ ထွက်ဆိုပြီး ပြန်လာချိန်နှင့် လုံခြုံရေးစစ်ဆေးမှုဟု အမည်တပ်ထားသော ပုံမှန်စစ်ဆေးမှုတို့ အပါအဝင် ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်မှု အဆင့်အမျိုးမျိုးတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် လုပ်ဆောင်လေ့ရှိသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ခ)၊ (ဂ)၊(ဃ)နှင့် (စ)တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။
¹⁰² ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်မှ အတည်ပြုထားသကဲ့သို့၊ “ကိုယ်ခန္ဓာရှာဖွေမှု အထူးသဖြင့် အဝတ်ဗလာကျင်းနှင့် နှိုက်နှိုက် ချွတ်ချွတ် ကိုယ်ခန္ဓာ စမ်းသပ် ရှာဖွေမှုများသည် ပုံမှန်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြစ်နေပြီး အချိုးအစားမညီဘဲ အရှက်တကွဲဖြစ်စေရန် သို့မဟုတ် ခွဲခြား ဆက်ဆံသည့်အပြုအမူဖြင့် လုပ်ဆောင်သော အခါ ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှု မြောက်နိုင်သည်... တားမြစ်ထားသည့် ရည်ရွယ်ချက် သို့မဟုတ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုအပေါ် အခြေခံသည့် မည်သည့် အကြောင်းပြချက်ဖြင့်မဆို လုပ်ဆောင်သည့်အခါ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုမြောက်သော ပြင်းထန်သည့် နာကျင်မှု သို့မဟုတ် ဒုက္ခခံစားရခြင်း ၊ အဝတ်ဗလာကျင်း နှင့် နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ခန္ဓာကိုယ်အနှံ့စမ်းသပ်ရှာဖွေမှုကို ဦးတည်စေသည်။” ကြည့်ရှုပါ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, UN Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016, para. 23.
¹⁰³ အသားပေးဖော်ပြချက်ထပ်တိုးပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ်(ခ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

“ဒီလိုရှာတာတွေမှာ စာနဲ့ဆေးလိုမျိုး တားမြစ်ပစ္စည်းတွေအတွက်လည်း ပါတာမို့ တစ်ကိုယ်ရေခန္ဓာကိုယ် အစိတ် အပိုင်းဖြစ်တဲ့ လိင်အင်္ဂါတွေ အပါအဝင် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းအားလုံးကို စစ်ဆေးတယ်။ ဓမ္မတာလာနေတဲ့ အကျဉ်းသူတွေတောင် သူတို့ရဲ့ ဝမ်းထုပ်ကိုဖယ်ပေးရတာကြောင့် သူတို့အတွက် အရှက်တကွဲဖြစ်သလို အဆင်မပြေ လည်း ဖြစ်ရပါတယ်”¹⁰⁴

အလားတူစွာ မအူပင်ထောင် (ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး)ရှိ အဆိုပါရှာဖွေမှုများအတွင်း “ရင်သားနှင့်တင်ပါးကို လက်ဖြင့်စမ်းပြီး မအင်္ဂါနှင့်စအိုပေါက်တွင်းသို့ လက်ချောင်းများထိုးသွင်း”ကြောင်း သတင်းမှတ်တမ်းများက ဖော်ပြသည်။¹⁰⁵

နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေမှုများကို “လုံးဝလိုအပ်မှု”မရှိသည့် အခြေအနေများတွင် လုပ်ဆောင်နေခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ “နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုများအတွက် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သည့် အစားထိုးနည်းလမ်းများ”ရှိကြောင်း ဆုံးဖြတ်ထားသည့် နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများနှင့် ဘန်ကောက် စည်းမျဉ်းများနှစ်ခုစလုံးကို ချိုးဖောက်နေသည်မှာ ပေါ်လွင်သည်။¹⁰⁶ ဥပမာ အိုးဘိုထောင်နှင့် အင်းစိန်ထောင် (မန္တလေးတိုင်းနှင့် ရန်ကုန်တိုင်း ဒေသကြီးအသီးသီး)တို့တွင် ခန္ဓာကိုယ် စကင်ဖတ်စက်နှင့် X Ray စက်များ ရှိနေကြောင်း သတင်းရရှိသည်။ ICJ မှရရှိသည့်အချက်အလက်များအရ ဤ အကျဉ်းထောင်များရှိ WDL အချို့သည် အခြားသောဖြစ်နိုင်ခြေအစားထိုးနည်းလမ်းမရှိသဖြင့် ဓာတ်ရောင်ခြည်သင့်မှု နည်းပါးစေရန် အတွက် ဓာတ်မှန်စက်ကို ဖြတ်မည့်အစား ခန္ဓာကိုယ်ကို အဝတ်ဗလာကျင်းစစ်ဆေးရှာဖွေခံရန် ရွေးချယ်ခဲ့ကြရသည်။¹⁰⁷

မြန်မာနိုင်ငံအကျဉ်းထောင်လက်စွဲတွင် အဝတ်ဗလာကျင်းရှာဖွေခြင်း သို့မဟုတ် ဒွါရပေါက်များအား စစ်ဆေးရှာဖွေခြင်းကို တိတိပပ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးမထားဘဲ အကျဉ်းသားများကို ရှာဖွေရန်နှင့် လက်နက်နှင့် တားမြစ်ပစ္စည်း

¹⁰⁴ အသားပေးဖော်ပြချက်ထပ်တိုးပြီး၊ ပုဂ္ဂိုလ်(ဃ)၊ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဋ)တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး၊ မအူပင်မြို့နယ်ထောင်တွင် ဓမ္မတာလာနေသော WDL များ “အဝတ်ဗလာကျင်း ရှာဖွေစစ်ဆေးခံရရန် တောင်းဆိုမှု” အထမမြောက်။ The Irrawaddy, “Myanmar Guards Will be Held Accountable For Sexual Abuse of Women Political Prisoners”, 19 January 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-guards-will-be-held-accountable-for-sexual-abuse-of-women-political-prisoners.html>

¹⁰⁵ The Irrawaddy, “Myanmar Guards Will be Held Accountable For Sexual Abuse of Women Political Prisoners”, 19 January 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-guards-will-be-held-accountable-for-sexual-abuse-of-women-political-prisoners.html>.

¹⁰⁶ “အဝတ်ဗလာကျင်းနှင့် ခန္ဓာကိုယ်ဒွါရပေါက်များကို စမ်းသပ်ရှာဖွေခြင်းအပါအဝင် အလွန်အကျွံ ရှာဖွေမှုများအား မဖြစ်မနေ လုံးဝလိုအပ်သည့် အခြေအနေမှ လုပ်ဆောင်သင့်သည်။ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ခန္ဓာကိုယ်အနံ့စမ်းသပ်ရှာဖွေမှုများအစား ဆီလျော်သည့် အခြားအစားထိုး လုပ်ဆောင်မှုများကို ဖော်ဆောင်အသုံးပြုရန် ထောင် အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် အားပေးလုပ်ဆောင်သင့်သည်။ အလွန်အကျွံကိုယ်ခန္ဓာစမ်းသပ်ရှာဖွေမှုအား သီးသန့်အနေဖြင့် အကျဉ်းသားနှင့် လိင်တူညီပြီး လေ့ကျင့် ထားသော ဝန်ထမ်းမှ လုပ်ဆောင်သင့်သည်။” ဟု နယ်ဆင်မင်ဒဲလား စည်းမျဉ်း ၅၅ တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်း ၁၉တွင် “အကျဉ်းသူများ၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လေးစားမှုကို ကာကွယ်ပေးရန်” တစ်ကိုယ်ရေရှာဖွေမှုအတွင်း ထိရောက်သော အစီအမံများလုပ်ဆောင်ရမည်ဟု ထပ်မံပါရှိသည်။ စည်းမျဉ်း ၂၀ တွင် “နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ကိုယ်ခန္ဓာစမ်းသပ်ရှာဖွေမှု၏ အန္တရာယ်ရှိသော စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများကို ရှောင်လွှဲရန် အဝတ်ဗလာကျင်း ရှာဖွေမှုနှင့် နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ခန္ဓာကိုယ်စမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများကို စကင်ဖတ်ခြင်းကဲ့သို့သော screen ဖြင့်ကြည့်ရှုစစ်ဆေးသည့် အစားထိုးနည်းလမ်းများကို သုံးစွဲရမည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

¹⁰⁷ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဋ)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ သတင်းများအရ အိုးဘိုထောင်နှင့် အင်းစိန်ထောင်တွင် အဆိုပါစက်များရှိသော်လည်း အင်းစိန်ထောင်အတွင်းတွင် လူဖြင့် အဝတ်ဗလာကျင်း ရှာဖွေစမ်းသပ်မှုလုပ်နေသေးကြောင်း သတင်းများထွက်ပေါ်နေပြီး၊ ယင်းအချက်က ထောင်အရာရှိများသည် နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် စစ်ဆေးမှုများ လျော့ပါးစေနိုင်သည့် အစားထိုး နည်းလမ်းများကို မရွေးချယ်ကြောင်းကို ပြသနေ သည့်အတွက် ICJ မှ စိုးရိမ်မှုဖြင့် သတိပြုမိသည်။

များကို သိမ်းဆည်းရန်လောက်သာ ဖော်ပြပါရှိသည့်အတွက် ယင်းကဲ့သို့သော ရှာဖွေမှုများသည် ပြည်တွင်းဥပဒေနှင့် အခြေခံညီညွတ်မှုမှာ ရှိမရှိ ရှင်းရှင်းလင်းလင်းမရှိပေ။¹⁰⁸ အကျဉ်းထောင်ရှိ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအရာရှိက WDL ကို “တားမြစ်ထားသောပစ္စည်းများ ၎င်း၏ ကိုယ်ပေါ်တွင် လျှို့ဝှက်သယ်လာသည်ဟု ကြောင်းကျိုးဆီလျော်သော သံသယရှိလျှင်” အဝတ်ဗလာကျင်း ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုကို အမိန့်ပေးနိုင်ပြီး¹⁰⁹ ယင်းကဲ့သို့သော ရှာဖွေမှု နှင့်စစ်ဆေးမှုကို “ကျင့်ဝတ်နှင့်ညီသော ပြုမူကျင့်ကြံမှုဖြင့် ဆောင်ရွက်”ရမည် ဖြစ်သည်။¹¹⁰ သို့သော် အဆိုပါရှာဖွေစစ်ဆေးမှုများကို “ကြောင်းကျိုးဆီလျော်သော သံသယ”သတ်မှတ်ချက်ရှိသည် ဖြစ်စေ မရှိသည်ဖြစ်စေ၊ “ကျင့်ဝတ်နှင့်ညီသော ပြုမူကျင့်ကြံမှု” မရှိဘဲ¹¹¹ ပြင်းထန်သောနာကျင်မှုနှင့် စိတ်ဒုက္ခဖြစ်စေရန်နှင့် ခွဲခြားချိုးနှိမ်ပြီး ကာယိန္ဒြေပျက်ပြားပြီး အရှက်တကွ ဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ဖြင့် လုပ်ဆောင်သည့် အပြုအမူဖြင့် မည်သူ့အပေါ်မဆို လုပ်ဆောင်နေသည်မှာ ပေါ်လွင်သည်။

အဆိုပါရှာဖွေစစ်ဆေးမှုများသည် နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်း ၅၂ နှင့် ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်း ၂၀ အောက်ရှိ တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာသတ်မှတ်ချက်များကို သွေဖည်လျက်၊ အမြဲလိုလို လုံလောက်သော တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်မှုမရှိဘဲ ဆောင်ရွက်သည့်အတွက် WDL များ ကြုံတွေ့ခံစားရသည့် အရှက်တကွဖြစ်မှုနှင့် စိတ်ဖိစီးမှုကို ထပ်တိုးဖြစ်စေသည်။¹¹² ဟင်္သာတထောင်နှင့် အင်းစိန်ထောင် (ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ရန်ကုန်တိုင်း ဒေသကြီးအသီးသီး)တွင် အဝတ်ဖြင့် ဖွဲ့ကာထားသည့် အခန်းနောက်ကွယ်တွင် ခန္ဓာကိုယ်ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ရာ WDL များနှင့်ပတ်သက်သည့် စစ်ဆေးမှုများကို အနီးနားရှိ အမျိုးသားဝန်ထမ်းများက အခါအားလျော်စွာ ကြားမြင်နေရဖွယ်ရှိသည်။¹¹³ ထောင်ဝန်ထမ်းများက WDL များကို အဝတ်များချွတ်ပြီး ၎င်းတို့၏ တစ်ကိုယ်ရေခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းများကိုပြခိုင်းသည့် အမိန့်ပေးသံကို အဆိုပါ အဝတ်လိုက်ကာများ၏ အခြားတစ်ဘက်တွင် ရှိနေသူများက ကြားနေရသည့်အတွက် WDL ခံစားရသည့် စိတ်ဖိစီးမှု နှင့် အရှက်တကွဖြစ်မှုကို ပိုမိုဆိုးရွားစေသည်။¹¹⁴ အင်းစိန်ထောင်ကျခွဲသည့် WDL တစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြန်လည်ပြောကြားသည်-

“ထောင်ထဲက အမျိုးသမီးဝန်ထမ်းတွေက ကျမခန္ဓာကိုယ်ကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာတယ်။ သူ့လက်ချောင်းတွေကို ကျမ မအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းတွေထဲ ထည့်တယ်။ သူတို့က ဟာလာဟင်းလင်းနေရာက ထောင်ဂိတ်ပေါက်ဝမှာ

¹⁰⁸ အပိုဒ် ၂၄(၁)၊ မြန်မာအကျဉ်းထောင်လက်စွဲ။ အထူးသဖြင့် WDLများနှင့် ပတ်သက်၍ လက်စွဲမှဖော်ပြထားသည်မှာ “အကျဉ်းသူများအား ရှာဖွေမှုနှင့် စစ်ဆေးမှုများကို ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအရာရှိ၏ အထွေထွေ သို့မဟုတ် အထူးအမိန့်များအရ အမျိုးသမီးသူနာပြုမှ လုပ်ဆောင်ရမည်။” ICJမှ စုဆောင်းရရှိသည့် ထွက်ဆို ချက်များအရ အဆိုပါလုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းရှိပုံမရပါ။

¹⁰⁹ အပိုဒ် ၈၈၃ ၊ မြန်မာအကျဉ်းထောင်လက်စွဲ။ အခန်း ၁၄၊ အပိုဒ် ၁ - ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအရာရှိ ။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဋ) ထံမှ ရရှိသော သတင်းအချက်အလက်များအရ “အကျဉ်းထောင်လိုခြံရေးနှင့် ရဲအချုပ် သို့မဟုတ် စစ်ကြောမေးမြန်းမှုမှ လွှဲပြောင်းရာ၌ ထိခိုက်ဒဏ်ရာရှိမရှိ မှတ်တမ်းတင်ရန်” အတွက်ဟု ဟန်ပြကာ အဝတ်ဗလာကျင်း ရှာဖွေမှုများကို မလိုအပ်ဘဲ လုပ်ဆောင်လေ့ ရှိကြောင်း သိရှိရသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဋ)နှင့် ICJ အင်တာဗျူး။

¹¹⁰ ဖမ်းဆီးခံထားရချိန် “လောကဝတ်ရှိမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး စည်းကမ်းတင်းကျပ်စွာ” ဆောင်ရွက်သော အလားတူသတ်မှတ်စံနှုန်းပြဋ္ဌာန်းချက်ကို မြန်မာနိုင်ငံ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ကျင့်ထုံးဥပဒေ ပုဒ်မ ၅၂ တွင် ဖမ်းဆီးမှုနှင့် သက်ဆိုင်သော မြန်မာ ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ဖော်ပြထား သည် မှာ “အမျိုးသမီးတစ်ဦးအား ရှာဖွေရန် မဖြစ်မနေ လိုအပ်လာချိန်တိုင်းတွင် အဆိုပါရှာဖွေမှု ကို “တင်းကျပ်သော လောကဝတ်ရှိမှုဖြင့်” အခြားအမျိုးသမီးတစ်ဦးမှ လုပ်ဆောင်ရပါမည်။

¹¹¹ မြန်မာ့အကျဉ်းထောင်လက်စွဲ၊ အပိုဒ် ၈၈၃၊ အခန်း ၁၄၊ အပိုဒ် ၁ - ကျန်းမာရေးအရာရှိ။

¹¹² နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၅၂၊ ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၂၀။

¹¹³ လူပုဂ္ဂိုလ် (ဂ)၊ (ဃ)တို့နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ လွိုင်ကော်ထောင်တွင် “တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်မှု”မရှိသည့် အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး အကျဉ်းသားများနှင့် ထောင်ဝန်ထမ်း များပါ ရှိနေသည့် ထောင်ဗူးဝဂိတ်အနီးတွင် ခန္ဓာကိုယ်ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုများကို ပြုလုပ်သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ်(စ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

¹¹⁴ လူပုဂ္ဂိုလ်(ဃ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

ရှာတာ။ ကျမတို့ကို ခန္ဓာကိုယ်ရှာဖွေစစ်ဆေးတဲ့နားမှာ အမျိုးသားတွေလည်း ရှိတယ်။ ကျမ ဒေါသလည်း ထွက်သလို ဝမ်းလည်း နည်းတယ်။”¹¹⁵

၃။ တစ်ကိုယ်ရေလွတ်လပ်မှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာကို ချိုးဖောက်သည့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုများ

ဆေးဘက်ဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုများကို ဆေးဘက်ဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများကသာ လုပ်ဆောင်သင့်ပြီး ဆေးဘက်ဆိုင်ရာမဟုတ်သည့် ဝန်ထမ်းများရှိပါက “အဆိုပါဝန်ထမ်းများသည် အမျိုးသမီးများဖြစ်သင့်ပြီး စစ်ဆေးမှုများသည်လည်း တစ်ကိုယ်ရေ လွတ်လပ်မှု၊ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လျှို့ဝှက်မှုတို့ကို လေးစားစောင့်ထိန်းသည့် အပြုအမူဖြင့် ပြုလုပ်ရမည်”ဟု ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်း ၁၁ တွင် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဆိုထားသည်။¹¹⁶

သို့ရာတွင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုဖြေဆိုသူတစ်ဦးက ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများအရ လိုအပ်ချက်ဖြစ်သည့် ၎င်း၏ “တစ်ကိုယ်ရေ လွတ်လပ်မှု၊ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လျှို့ဝှက်မှု”အပေါ် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မစောင့်ထိန်းသည့် မျှော်လင့်မထားသော ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်ကို ခံခဲ့ရကြောင်း ပြောကြားသည်။¹¹⁷ ၎င်းတစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်အကျဉ်းချခံထားရစဉ် စစ်ဆေးခံခဲ့ရခြင်း ဖြစ်သည်။ အမျိုးသားထောင်လုံခြုံရေးတစ်ဦးအပါအဝင် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာမဟုတ်သည့် ထောင်ဝန်ထမ်းလေးဦးခြံရံသည့် အမျိုးသမီးဆေးဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်က ကြိုတင်ရက်ချိန်းမရှိဘဲ ၎င်းထံသို့ လာရောက်ပြီး ၎င်းအနေဖြင့် အတွင်းခံဘောင်းဘီသာ ဝတ်ဆင်ထားချိန်တွင်¹¹⁸ သွေးပေါင်ချိန်တိုင်းပြီး စိတ်နှင့်အထွေထွေကျန်းမာရေး စစ်ဆေးခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် စစ်ဆေးနေစဉ် အတွင်း

“ဆရာဝန်မက ကျမကို စိတ်ဖောက်နေသူ၊ စိတ်မနှံ့သူတစ် ယောက်လို့ ခေါ်ပြီး မလေးမစား၊ အရက်တကွဲ ဆက်ဆံခဲ့ တယ်။ အစပိုင်းမှာတော့ ကျမကိုယ်ပေါ်မှာ အတွင်းခံဘောင်းဘီပုံရိပ်နေတဲ့အချိန်မှာ အမျိုးသားထောင်လုံခြုံရေးတယောက်က ကျမကို တိတ်တိတ်လေးဗီဒီယိုရိုက်နေတာကို သတိမထားမိဘူး။ ကျမခန္ဓာကိုယ်ကို ကာဖို့စိတ်နဲ့ ဗျာများနေတာ။ နောက်မှ အဲဒီလိုရိုက်နေတာ သိတယ်။ ကျမ ခွင့်ပြုချက်မပါဘဲ ဘာကြောင့် ကျမကို ဗီဒီယို ရိုက်နေတာလဲလို့ ချက်ချင်းမေးလိုက်ပြီး ဗီဒီယိုကို ဖျက်ခိုင်းခဲ့တယ်”¹¹⁹

၈။ အလွန်အကျွံအပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနည်းလမ်းများနှင့် အရေးယူမှု

ထောင်နှင့်အချုပ်အာဏာပိုင်များသည် အခြေခံနေရေးထိုင်ရေးလိုအပ်ချက်များကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ငြင်းပယ်ခြင်းအပါအဝင် ပြင်းထန်သောအပြစ်ဒဏ်နှင့်အရေးယူမှုများကို WDL များအပေါ် လုပ်ဆောင်ကြသည့် အတွက်

¹¹⁵ လူပုဂ္ဂိုလ်(င) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု
¹¹⁶ ဘန်ကောက်စည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၁၁။
¹¹⁷ လူပုဂ္ဂိုလ်(င) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။
¹¹⁸ ဤ WDL သည် အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရ (NUG) ၏ D-Day ခေါ်ယူမှုကို ထောက်ခံသည့်အနေဖြင့် ထောင်တွင်းဆန္ဒပြပွဲတစ်ရပ်ကို ဦးဆောင်ပြီး အစာငတ်ခံဆန္ဒပြခဲ့ပြီးနောက် ၄၉ ရက်ကြာ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ခံခဲ့ရသည်။ ၎င်း၏ ပြောကြားချက်အရ တိုက်ပိတ်ခံထားရစဉ် နှစ်ပတ်ကြာအောင် အဝတ်လဲခွင့်မရဘဲ အဝတ်အစားတစ်စုံတည်းသာ ဝတ်ခဲ့ရသည်။ မုန့်တိုင်းတိုက်ခတ်မှုကြောင့် ၎င်း၏ အဝတ်များရေစိုသောကြောင့် အခြောက်ခံ၍ အဝတ်များချွတ်ပြီး နေခဲ့ရသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ်(င) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။
¹¹⁹ အသားပေးဖော်ပြချက် ထပ်တိုးပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ်(င) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

WDL များနဂိုကတည်းက ခံစားနေရသည့် နာကျင်မှု၊ ဝေဒနာများကို ထပ်လောင်း ဆပွားစေသည်။¹²⁰ ထောင် အာဏာပိုင်များသည် အခြားသော အရှက်တကွဲဖြစ်စေသည့် နည်းဗျူဟာများကိုသုံး၍လည်း အကြောက်တရား ရိုက်သွင်းသည်။ ဥပမာ ICJ က တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြန်လည် ပြောပြသည်-

“ထောင်ဝန်ထမ်းတွေ မမျှမတဆက်ဆံတာတာကို အံတုတဲ့ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသူတွေကို ထပ်ပြီး နှိပ်ကွပ်ခြောက် လှန့်ဖို့ ထောင်လိုခြံရံရေးတွေက ကျမတို့ကို ထောင်ထဲမှာ ဆုံးသွားတဲ့အကျဉ်းသူတွေ ပုံမှန်ဝတ်ခဲ့တဲ့ အဝတ်တွေ ကို အတင်း ဝတ်ခိုင်းတယ်”¹²¹

အဆိုပါနည်းဗျူဟာများနှင့် အောက်တွင်ဖော်ထားပြထားသည့်အတိုင်း အချိုးအစားမညီသော အင်အားသုံး ကိုယ်ထိ လက်ရောက်အကြမ်းဖက်မှုနှင့် တိုက်ပိတ်ခြင်းတို့ကြောင့် WDL များအကြား “အကြောက်တရားနှင့် တုန်လှုပ်ချောက်ချားမှု ရပ်ဝန်း”နှင့် “အာခံပြီး အာဏာဖိဆန်အံတုသည့်အမြင်များကို ချိုးနှိမ်မှုများ”ဖြစ်ပေါ်နေ သည်ဟု မှတ်တမ်းတင် ပြောကြား သည်။¹²² WDL များသည် မှတ်တမ်းများအရ “ထောင်အာဏာပိုင်များ လက် တဲ့ ပြန်များမည်ကို ကြောက်သောကြောင့် စိန်ခေါ်မှုကြီးမားသည့် မမျှမတဆက်ဆံမှုများ အကြောင်းကို ထုတ် မပြောဘဲ နေနေခဲ့ကြသည်”။¹²³

“ညဉ့်ပန်းနှိပ်စက်ခြင်းနှင့် အခြားရက်စက်သော၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နှိမ့်ချခဲ့ခြားသောဆက်ဆံမှု သို့မ ဟုတ် အပြစ်ပေးမှုများကို မည်သည့်အခြေအနေတွင်မဆို မည်သည့်အကြောင်းကို ခိုင်မာသောအကြောင်းပြ ချက်ဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး မည်သည့်အကျဉ်းသားမျှ မခံရစေသလို မည်သည့်အကျဉ်းသားကိုမဆို ယင်းတို့ထံမှ ကာ ကွယ်ပေးရမည်”(စည်းမျဉ်း ၁)ဟု နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများက အထူးအလေးထားဖော်ပြထားသည်။ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများသည် အောက်ပါ တို့ကိုလည်း အထူးရေးဆွဲချမှတ်ထားသည် -

- စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းချိုးဖောက်သည့် ပြစ်မှုနှင့် အရေးယူမှုများကို ဥပဒေ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်းစည်း ကမ်းအရ ဖော်ဆောင်ရမည် (စည်းမျဉ်း ၃၇)၊ နှင့်
- စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းဆိုင်ရာအစီအမံများသည် ပြစ်မှုပြစ်ဒဏ် အချိုးအစားညီရမည် (စည်းမျဉ်း ၃၉)။

၁။ အမျိုးသားထောင်လိုခြံရံရေးအပါအဝင် အင်အားအလွန်အကျွံသုံးစွဲမှု

အမျိုးသားထောင်လိုခြံရံရေးအပါအဝင် အကျဉ်းထောင်တာဝန်ရှိသူများသည် WDL များအပေါ် အင်အား အလွန် အကျွံနှင့် အချိုးအဆမညီသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအင်အားသုံး၍ အကြမ်းဖက်မှုများကိုပြုလုပ်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် ထွက်ဆိုသော မှတ်တမ်းများစွာ ရှိခဲ့သည်။ ICJ မှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော WDL တစ်ဦးက ၎င်းသည် အကျဉ်း သားများ မမျှတစွာ ဆက်ဆံခံရမှုကို ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ရန်အတွက် အစာငတ်ခံ ဆန္ဒပြမှုတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း ပြန်လည်ပြောပြခဲ့ပြီး ရလဒ်အနေဖြင့်-

---

¹²⁰ လက်စားချေတုံ့ပြန်ခြင်းနှင့် အပြစ်ဒဏ်ပေးသည့်အနေဖြင့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများနှင့် သောက်သုံးရေသန့်ကဲ့သို့ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ပေးရန် ငြင်းဆိုခြင်း ဆိုင်ရာ အပိုင်း ၃(က)(၂)ပါ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်လေ့လာသုံးသပ်ချက်ကို ကြည့်ပါ။

¹²¹ လူပုဂ္ဂိုလ်(ခ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

¹²² လူပုဂ္ဂိုလ်(ဂ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

¹²³ လူပုဂ္ဂိုလ်(ဃ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု

“နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသူတွေကိုထားတဲ့ ကျမတို့(ထောင်)တိုက်တစ်ခုလုံးက အမျိုးသားနဲ့ အမျိုးသမီး ထောင်လုံခြုံရေးတွေ ဝင်စီးပြီး အကြမ်းဖက် ရိုက်နှက်ခံရတတ်တယ်။ ကျမတို့ကို ညဘက်မှာ ပို ပြင်းပြင်းထန်ထန်ရိုက်တယ်”¹²⁴

မန္တလေးအိုးဘိုအကျဉ်းထောင်တွင် “အကျဉ်းသူတစ်ဦးနှင့် အကျဉ်းထောင်တာဝန်ရှိသူတစ်ဦးအကြား အချင်းများမှုတစ်ခု ဖြစ်ရာမှ (...) လောက်လေးခွများ၊ နံပါတ်တုတ်များ၊ ဝါးရင်းတုတ်များဖြင့် အမျိုးသားထောင်လုံခြုံရေး ၁၅၀ ဝန်းကျင် ရောက်ရှိလာပြီးနောက်” ရလဒ်အနေဖြင့် “နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသူ ၁၀၀ ကျော်မှာ (...) လက်ကျိုးခြင်း၊ မျက်လုံးဒဏ်ရာများ၊ မျက်နှာပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာများအပါအဝင် ပြင်းထန်ဒဏ်ရာများ ရရှိခဲ့ကြသည်”ဟူသော တင်ပြချက်များလည်း ရှိခဲ့သည်။¹²⁵

အကျဉ်းထောင်များတွင် သဘောထားကွဲလွဲမှုများအား အကြမ်းဖက်ဖြိုခွင်းခြင်းသည် နယ်လ်ဆင်မင်ဒဲလား စည်းမျဉ်းများတွင် ပြဋ္ဌာန်းဖော်ပြထားသည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အင်အားသုံးခြင်းသည် မိမိကိုယ်ကိုယ် ကာကွယ်ရာတွင်သာ သို့မဟုတ် ထောင်ဖောက်ပြေးရန် ကြိုးပမ်းမှုများကို တားဆီးရာတွင်သာ ခွင့်ပြုရမည်ဆိုသော ရှင်းလင်း သည့် လမ်းညွှန်ချက်များကို ဖိဆန်နေသည်။¹²⁶

အမျိုးသမီးအကျဉ်းထောင်များကို အမျိုးသမီးထောင်လုံခြုံရေးများမှ အထူးကြီးကြပ်သင့်သည်¹²⁷ဆိုသော လိုအပ်ချက်များ သတ်မှတ်ထားသည့်တိုင် အမျိုးသားအကျဉ်းထောင်ဝန်ထမ်းများက WDL များအပေါ်တွင် အချိုးအစားမညီမျှသည့် အင်အား အသုံးပြုသည့် သတင်းများလည်း ပျံ့နှံ့ခဲ့သည်။ ပြည်တွင်းဥပဒေအရ အမျိုးသားထောင်လုံခြုံရေးများသည် အမျိုးသမီး အကျဉ်းထောင်များသို့ ဝင်ရောက်သည့်အခါတွင် “အမျိုးသား အရာရှိများ သို့မဟုတ် အကျဉ်းထောင် လုံခြုံရေးများသည် အမျိုးသမီးထောင်လုံခြုံရေးအတူ ပါဝင်မှု သတ်မှတ်မှတ်မှတ် မရှိပါက သို့မဟုတ် အမျိုးသမီး ထောင်အရာရှိတစ်ဦး မပါရှိဘဲ မဝင်ရောက်ရ” ဟူသော ဥပဒေသတ်မှတ်ချက်နှင့် အညီ ဝင်ရောက်ခဲ့ခြင်း ဟုတ်မဟုတ်မှာလည်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိနေပါ။¹²⁸

WDL များသည် အာဏာပိုင်များက ၎င်းတို့အပေါ် ခြိမ်းခြောက်သည့်အတိုင်း အမှန်တကယ် လုပ်ဆောင် မည်ကို ကြောက်ရွံ့ ကြသည်ဖြစ်ရာ WDL များကို အာဏာပိုင်များက အသက်အန္တရာယ် သို့မဟုတ် အခြား အကြမ်းဖက် ခြိမ်းခြောက်မှုများဖြင့် ဦးတည်လုပ်ဆောင်ခြင်းများအခါ အဆိုပါ ကျယ်ပြန့်သော အကြမ်းဖက်မှု များသည် WDL များခံစားရသည့် ကြောက်ရွံ့မှုပမာဏကို ဆပွားမြင့်မားလာစေသည် -

¹²⁴ အသားပေးဖော်ပြချက် ထပ်တိုးပြီး။ လူပုဂ္ဂိုလ်(က) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။
¹²⁵ Reuters, “Smuggled note exposes violence against women in Myanmar jail – lawyers, activists”, 10 March 2023, available at: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/smuggled-note-exposes-violence-against-women-myanmar-jail-lawyers-activists-2023-03-10/>.
¹²⁶ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၈၂
¹²⁷ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၈၁ နှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်၏ “အကျဉ်းသူများကို အမျိုးသမီးဝန်ထမ်းများကသာ အထူး ကြီးကြပ်ပြီး လာရောက်ကြည့်ရမည်” ဟူသော တိုက်တွန်းချက်ကို ကြည့်ပါ။; A/HRC/31/57, para. 70
¹²⁸ အကျဉ်းထောင်လက်စွဲ အပိုဒ် ၆၀၀ နှင့် ၆၀၁

“နိုင်ငံရေး အကျဉ်းသူတွေ အစာငတ်ခံတာမျိုးလို သပိတ်တိုက်ပွဲလုပ်တဲ့အခါ အကျဉ်းထောင် တာဝန်ရှိသူတွေက အကြမ်းဖက်ခြိမ်းခြောက်မှုတွေနဲ့ တုံ့ပြန်တယ်။ အကျဉ်းခန်းထဲကို ထောင်မှူးက သူ့ထောင်ဝန်ထမ်းတွေနဲ့ ဝင်လာပြီး၊ ပစ္စတို သေနတ်ကို ဝှေ့ယမ်းရင်း “ငါ့အသက်ရှင်နေသရွေ့ မင်းတို့ ဒီအကျဉ်းခန်း ထဲက ရှင်လျက်နဲ့ ထွက်ရလိမ့်မယ် မထင်နဲ့။ ငါ့အသက်ရှင်နေသရွေ့ မင်းတို့ ဒီအကျဉ်းခန်းက ထွက်ချင်ရင် အသေပဲထွက်ရမယ်” ဆိုပြီး ကြောက်စရာ ကောင်းလောက်အောင် သတိပေးသွားတယ်”¹²⁹

၂။ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ခြင်း

နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများအရ အများဆုံး ၁၅ ရက် သာ တိုက်ပိတ်ရန် ကန့်သတ်ချက်ကို ဆန့်ကျင်လျက် ကာလကြာရှည် တစ်ဦးတည်း တိုက်ပိတ်ခြင်းကိုလည်း အပြစ်ပေးစနစ်အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။¹³⁰ အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအထူးကိုယ်စားလှယ်၏ မှတ်ချက်အရ ၎င်း၏ အကြောင်းနှင့်အကျိုးဆက်အနေဖြင့်၊ အမျိုးသမီးများကို တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ခြင်းသည် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ပြီး၊ ယင်းလုပ်ရပ်ကို “အထူးသဖြင့် ကြာရှည်စွာ သို့မဟုတ် အပြစ်ဒဏ်တစ်ရပ် အနေဖြင့် အသုံးပြုပါက” စော်ကားနှိပ်စက်မှုပုံစံတစ်မျိုးဖြစ်သည်။¹³¹

ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး သာယာဝတီအကျဉ်းထောင်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူများသည် အကြိမ်ကြိမ် တိုက်ပိတ် ခံခဲ့ရသည်။¹³² ICJ မှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် WDL တစ်ဦးမှာ ကာလကြာရှည်စွာ တစ်ဦးတည်းချုပ်နှောင်ခံခဲ့ရ ကြောင်းကို-

“ကျမတို့ အစာငတ်ခံ ဆန္ဒပြပြီးတော့ အကျဉ်းထောင်လုံခြုံရေးတွေက ကျမတို့ထောင်ကို ညဘက်မှာ အကြမ်းဖက် ဝင်စီးပြီး ကျမတို့ကို ပြင်းပြင်းထန်ထန်ရိုက်နှက်ခဲ့တယ်။ တခြား (အတူဆန္ဒပြခဲ့ကြတဲ့) အကျဉ်းသူ ၃၁ ယောက်ကို တိုက်ပိတ်ခဲ့တယ်။ ကျမကိုလည်း ၁၈ ရက်ကြာ တစ်ယောက်တည်း တိုက်ပိတ်ခဲ့တယ်”¹³³

နောက်ထပ် ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက ထိတ်လန့်ဖွယ် ၄၉ ရက်ကြာ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ခံခဲ့ရသည့် အတွေ့အကြုံကို ပြန်လည် ပြောပြရာတွင် ထိုကာလအတွင်း အရှက်တကွဲဖြစ်စေသော ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုတစ်ခုကို ခံယူရကာ အတွင်းခံ ဘောင်းဘီသာ ဝတ်ဆင်ထားရချိန်တွင် ၎င်း၏ သဘောဆန္ဒမပါဘဲ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ဝန်ထမ်းမဟုတ်သည့် အမျိုးသားထောင်ဝန်ထမ်းတစ်ဦးက ၎င်းကို ဗီဒီယို ရိုက်ကူးခဲ့ကြောင်း ထည့်သွင်း ပြောကြားသည်။¹³⁴

¹²⁹ အသားပေးဖော်ပြချက် ထပ်တိုးပြီး။ လူ့ပုဂ္ဂိုလ်(ဂ) နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

¹³⁰ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၄၃ နှင့် ၄၄။

¹³¹ UN General Assembly, *Pathways to, conditions and consequences of incarceration for women*, UN Doc. A/68/340, 21 August 2013, para. 40.

¹³² Women's Peace Network, *Submission to the United Nations Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar: The situation of women in Myanmar since the Burmese military's attempt coup*, 22 December 2023, para. 13, available at: https://progressivevoicemyanmar.org/wp-content/uploads/2024/01/12_22_WPN_Submission_to_SR_Myanmar.pdf.

¹³³ လူ့ပုဂ္ဂိုလ် (က)နှင့် ICJ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။

¹³⁴ အပိုင်း ၃(ခ)(၃)တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ICJ နှင့် လူ့ပုဂ္ဂိုလ် (၄)၏ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု။ ဤ WDL သည် အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရ (NUG) ၏ D-Day ခေါ်ယူမှုကို ထောက်ခံသည့်အနေဖြင့် ထောင်တွင်းဆန္ဒပြပွဲတစ်ရပ်ကို ဦးဆောင်ပြီး အစာငတ်ခံဆန္ဒပြခဲ့ပြီးနောက် ၄၉ ရက်ကြာ တစ်ဦးတည်း

ဖြစ်စဉ်နှစ်ခုလုံးတွင် ၁၈ ရက်နှင့် ၄၉ ရက်ကြာ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ထားခြင်းကို အသုံးပြုမှုသည် နယ်ဆင်
မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများအရ တားမြစ်ထားသည့်¹³⁵ ၁၅ ရက်ဆက်တိုက်ထက်ပို၍တိုက်ပိတ်ခြင်း ကျော်လွန်နေ
သည့်အတွက် ကာလရှည်ကြာ တိုက်ပိတ်မှုမြောက်သည်။¹³⁶ တစ်ဦးတည်းတိုက်ပိတ်ခြင်းကို “မလွဲသာမရှောင်
အခြားရွေးချယ်စရာမရှိသည့် ခြွင်းချက်အခြေအနေများတွင်သာ၊ အသိပညာနှင့်စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝသော
အာဏာပိုင်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ၊ အမှီအခိုကင်းသော သုံးသပ်အကြံပြုချက်များဖြင့်၊ ကာလတိုသာ” ကျင့်သုံး
သင့်သည်။ အထက်ပါ မှတ်တမ်းပြုစုထားသော တစ်ဦးတည်း တိုက်ပိတ်သည့် ဖြစ်စဉ်များတွင် ဤလမ်းညွှန်
ထိန်းကျောင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း မရှိပါ။

တိုက်ပိတ်ခံခဲ့ရသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် (၄)၏ တွေ့ကြုံခံစားခဲ့ရသည်များသည် အထက်ပါ အပိုင်း ၃ (ခ)(၃)တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည့် အရှက်တကွဲ
ဖြစ်စေသည့် နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုခံခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။

¹³⁵ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၄၄။

¹³⁶ နယ်ဆင်မင်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ၊ စည်းမျဉ်း ၄၃။

၄။ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များ

ယခုရှင်းလင်းချက်စာတမ်းတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် WDL များ၏ အတွေ့အကြုံများသည် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးရှိ WDL များ ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရမှု အမျိုးမျိုး၏ ပမာဏအနည်းငယ်သာဖြစ်သည်။ ထိုသို့ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ ဖြစ်ပွားနေသည့် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများသည် “ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်၊ စနစ်တကျ ကျူးလွန်မှုပုံစံ ဖြစ်နေပြီး၊ လူသားမျိုးနွယ်အပေါ် ကျူးလွန်သောရာဇဝတ်မှု ဖြစ်နိုင်ဖွယ် ရှိနေသည့်” ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်မှုဖြင့် ကျူးလွန် နေသည့် ချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်ပေသည်။¹³⁷ ထိုအချက်ကို ထောက်ရှုပြီး ICJ မှ အောက်ပါ အကြံပြုချက်များကို တင်ပြအပ် ပါသည် -

အာဏာသိမ်းစစ်အုပ်စုအတွက်

- လူ့အခွင့်အရေးနှင့်မလျော်ညီသော ဥပဒေများအသုံးပြုမှုကို ရပ်တန့်ပြီး မတရားဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံ ရသူ အားလုံးကို ပြန်လွှတ်ပေးခြင်း အပါအဝင် လုပ်ဆောင်ချက်များအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို စနစ်တကျ ချိုးဖောက်မှုများအား ချက်ချင်း ရပ်တန့်ရန်၊
- ညှဉ်းပန်းရာမရောက်သည့် အကျဉ်းထောင်ခန်းအခြေအနေများ ဖန်တီးပေးရန် ငြင်းဆိုခြင်းအပါအဝင် အချုပ်ခန်းနှင့် အကျဉ်းထောင်ခန်းများစွာတွင် ဖမ်းဆီးခံထားရသည့် WDL များအပေါ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား စိတ်ပိုင်း၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးစွာနာကျင်စေမှုပုံစံများ၊ (ဂျန်ဒါအထူးသီးသန့် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု အပါအဝင်) လုံလောက်သောကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ ပိတ်ပင်ထားခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခြင်းနှင့် အလွန်အကျွံအပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ နည်းလမ်းနှင့် အရေးယူမှုများကို ချက်ချင်း ရပ်တန့်ရန်၊
- အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များမှကျူးလွန်သည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာဖော်ပြချက်များအပါအဝင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားသော ရုပ်ပိုင်း၊ စိတ်ပိုင်း ကြီးစွာနာကျင်စေမှုများ ကျူးလွန်သည်ဟူသော စွပ်စွဲချက်အားလုံးကို မြန်ဆန်၊ ဘက်မလိုက်၊ အမှီအခိုကင်းပြီး ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် အမိန့်ပေးရန်နှင့် သက်သေအထောက်အထားများ ခိုင်လုံပါက ကျူးလွန်သူဟု စွပ်စွဲခံရသူများအား မျှတသောတရား စီရင်ရေးရပိုင်ခွင့်ကို အာမခံသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဖြင့် တရား စီရင်ရန်၊
- WDL များ တရားမျှတမှုရရှိရေးအတွက် အဟန့်အတားဖြစ်စေနိုင်သည့် တရားဝင်သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဥပဒေအတားအဆီးများနှင့် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားမှုမရှိသော်လည်း ကျင့်သုံးမှုများအရ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်သည့် အခက်အခဲများအားလုံးကို ဖယ်ရှားခြင်းအပါအဝင် စစ်တပ်အာဏာပိုင်များက ကျူးလွန်သည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွင်းမှ ချိုးဖောက်ခံရသူများ/ ရှင်သန်ကျန်ရစ်သူများ ဖြစ်သည့် WDL များအတွက် ထိရောက်သော ကုစားမှု ရပိုင်ခွင့်ကို အာမခံပေးရန်၊
- WDL များအနေဖြင့် လက်တုံ့ပြန် ပြစ်ဒဏ်ပေးခံရနိုင်မှုများကို ကြောက်ရွံ့နေခြင်းမရှိဘဲ မိမိတို့၏ နစ်နာချက်များကို ဖြေရှင်းပိုင်ခွင့်ရရှိစေရန်အတွက် အာမခံပေးရန် နှင့်

¹³⁷ Human Rights Council, Situation of human rights in Myanmar: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Thomas H. Andrews, UN Doc. A/HRC/55/65, 14 March 2024, para. 72.

- WDL များ၏ ဂျပန်ဒါအလိုက်လိုအပ်ချက်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန်အတွက် အကျဉ်းသားဆိုင်ရာ စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနှင့် အပြစ်ပေးမှုဆိုင်ရာမူဝါဒများကို ပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားဆိုင်ရာကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရရှိစေရေး၊ အဝတ်အစား ချွတ်ပြီး ခန္ဓာကိုယ်အနံ့ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် ရှာဖွေစစ်ဆေးမှုနှင့် ရက်ရှည်တိုက်ပိတ် အကျဉ်းချမှုတို့အား နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်များနှင့်အညီချမှတ်ရေး စသည်တို့အပါအဝင် အကျဉ်းသားအပေါ်ဆက်ဆံရာ တွင် အနိမ့်ဆုံးရှိရမည့် ကုလသမဂ္ဂစံနှုန်းများ (နယ်ဆင်မန်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ)နှင့် ကုလသမဂ္ဂ အကျဉ်းသူများအပေါ် ဆက်ဆံပုံစည်းမျဉ်းများနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ အမျိုးသမီးများအပေါ် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်း မဟုတ်သည့် အစီအမံများ (ဘန်ကောက် စည်းမျဉ်းများ) ကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အလျင်အမြန် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ပေးရန်။

သက်ဆိုင်ရာကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများနှင့် လွတ်လပ်သောကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များအတွက်

- မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ယန္တရား (IIMM)၊ မြန်မာနိုင်ငံလူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်၊ ကုလသမဂ္ဂလူ့ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီးရုံး(OHCHR) နှင့် ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်တို့၏ လုပ်ဆောင်မှုများတွင် အပါအဝင်၊ WDL များရင်ဆိုင်နေရသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံမှုများကို ဂျပန်ဒါအထူးသီးသန့်ပုံစံဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်၊ မှတ်တမ်းတင်ရန်နှင့် အသားပေးဖော်ပြရန်အတွက် အားထုတ်မှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန်၊
- အချက်အလက်နှင့် သက်သေအထောက်အထားအပိုင်းတွင် လက်ရှိ လိုအပ်ချက်များရှိနေသည့် အခြေအနေများကို ((ဥပမာ၊ လူနည်းစုမျိုးနွယ်များ သို့မဟုတ် လူနည်းစုဘာသာဝင်အုပ်စုများ၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု၊ ဂျပန်ဒါအမှတ်အသား သို့မဟုတ် ဖော်ပြမှု ကွဲပြားစုံလင်သူများ အစရှိသည့် ထိခိုက်ခံစားနိုင်ခြေ ပိုလွယ်သောအုပ်စုဝင် WDL များ၊ အချို့သောနေရာဒေသများတွင် ရင်ဆိုင်နေရသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ သို့မဟုတ် နယ်ပယ်စုံအလွှာ စုံခွဲခြား ဆက်ဆံခံနေရမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အစီရင်ခံနိုင်ခြင်း) အခြေပြုပြီး ထပ်လောင်းသက်သေအထောက်အထား သို့မဟုတ် သတင်းအချက်အလက်များ စုစည်းရရှိရန် အတွက် WDL များအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို မှတ်တမ်းတင်သည့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်အတူ တက်ကြွစွာ ထိတွေ့ဆက်ဆံလုပ်ဆောင်ရန်၊
- စစ်ကြောရေးနှင့် အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်ခန်းနေရာများ အပါအဝင် နေရာများတွင် ဂျပန်ဒါရေးရာနှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်းကောင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဂျပန်ဒါအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်လည်းကောင်း မူဝါဒများ၊ ဗျူဟာများ၊ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရေး အစီအစဉ်များကို ချမှတ်ရန် နှင့် အဆိုပါ မူဝါဒများနှင့်ဗျူဟာများကို (အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ မြေပြင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဂျပန်ဒါရေးရာကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့် အခြားတာဝန်ခံမှုရရှိရေးဆိုင်ရာ ယန္တရားများအပါအဝင်) သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ကာရေးဆွဲပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသုံးပြုလျက်ရှိသည့် သက်ဆိုင်ရာဘာသာစကားများဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ပေးကာ အများပြည်သူလက်လှမ်းမီရယူနိုင်အောင် လုပ်ဆောင်ပေးရန်၊
- တာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်း၊ မူဝါဒချမှတ်ရေးလုပ်ငန်း၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုအရ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှုတို့တွင် ပါဝင်ဆောင်နေသည့် အခြားဆောင်ရွက်နေသူများ အသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် အနာဂတ်တွင်ရှိလာမည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု၊ တရားစွဲဆိုမှုနှင့် အခြားသောတာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာ အရေးယူမှုများတွင် နစ်နာသူများ၊ မျက်မြင်သက်သေများနှင့် သံသယတရားခံ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသူများ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ရန်အတွက် စစ်ကြောရေးနှင့်အချုပ်ခန်း၊ အကျဉ်းထောင်ခန်းနေရာများအပါအဝင် နေရာ

များအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဂျပန်ဒါရေးရာလူမှုတည်ဆောက်ချက်ကိုလည်းကောင်း၊ ရှင်သန်ကျန်ရစ်သူများ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော ရာဇဝတ်မှုများ၊ ထိခိုက်မှုများ ဖြစ်စေရန်စေခိုင်းမှုအပေါ် ၎င်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုလည်းကောင်း စိစစ်သုံးသပ်မှု ပြန်လုပ်ရန်။

ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွက်

- မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရား (IIMM)၊ မြန်မာနိုင်ငံ လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်နှင့် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR) တို့မှ ၎င်းတို့၏ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများ ထိထိရောက်ရောက် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်အတွက် WDL များအပေါ်ကျူးလွန်သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်ကိစ္စရပ်များအပါအဝင် လုံလောက်သည့် အရင်းအမြစ်များ ရရှိနိုင်စေရေးအတွက် မှတ်တမ်းတင်ခြင်းနှင့် တာဝန်ခံမှုရရှိရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများတွင် ညှိနှိုင်းလုပ်ဆောင်မှုကို တိုးမြှင့်ပံ့ပိုး ကူညီရန်နှင့်
- WDL များအပေါ် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွက် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာ သံသယရှိသူအဖြစ် သတ်မှတ်ခံထားရသူများအပေါ် နိုင်ငံတကာတရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ထိထိရောက်ရောက်ကျင့်သုံးခြင်းအပါအဝင် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ကြီးလေးသောရာဇဝတ်မှုကြီးများ ကျူးလွန်သူများကို တာဝန်ခံခိုင်းစေရန်။ နိုင်ငံတကာတရား စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာမူဘောင်အောက်တွင် တရားစွဲဆိုသောအမှုများကို WDL များ အပေါ် ကျူးလွန်သူများ အပါအဝင်၊ ဂျပန်ဒါအခြေပြု ရာဇဝတ်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများဆိုင်ရာဖြစ်ရပ်များ ပါဝင်သည့် ဂျပန်ဒါလေ့လာချက်တစ်ရပ်နှင့် ပေါင်းစပ်ရန်။

**Unseen and Unheard:
Violations of the Human Rights of Women
Deprived of Liberty in Myanmar**

Briefing Paper

Table of Contents

- Executive Summary** 1
- I. Introduction**..... 4
- II. Brief Overview of the International and Domestic Legal Framework**..... 7
- III. Human Rights Violations of Women Deprived of Liberty** 10
  - a. Inhumane Detention Conditions** 10
    - i. Overcrowding and Other Detention Conditions* 10
    - ii. Denial of Adequate Healthcare, Including Gender-Specific, Sexual and Reproductive Healthcare* 11
  - b. Sexual and Gender-Based Violence**.....13
    - i. Physical Beatings and Threats Thereof, Sexual Violence and Other Forms of Ill-Treatment* 14
    - ii. Intrusive Strip and Body Searches*.....15
    - iii. Medical Examinations Violating Privacy and Dignity* 17
  - c. Overly Punitive Disciplinary Methods and Sanctions** 17
    - i. Excessive Use of Force, Including by Male Prison Guards* 18
    - ii. Solitary Confinement* 18
- IV. Recommendations** 19
  - a. To the military junta:**.....19
  - b. To relevant UN agencies and independent experts:** 20
  - c. To UN Member States:** 20

Executive Summary

"The chief jailer would enter the cells with prison staff in tow, brandishing a pistol, and give terrifying warnings: "As long as I am alive, don't consider leaving these cells alive! As long as I am alive, if you want to leave these cells, you will leave as dead bodies!""

Testimony from one of the ICJ's Interviewees

Context: Since the military *coup d'état* in Myanmar on 1 February 2021, the military junta has capitalized on its control over the judicial system to arbitrary arrest, detain and convict individuals for political reasons, and pursuant to sham charges founded on vague and overbroad criminal provisions under the Penal Code, Counter Terrorism Law and Unlawful Association Act. Those arrested and detained have included women and girls (hereafter referred cumulatively as women deprived of liberty, or WDLs for short). Between the *coup* and 20 June 2024, according to the Assistance Association for Political Prisoners (AAPP), at least 3,987 women were still in detention, including 1,528 women who have been convicted on spurious charges for political reasons.

Research Methodology: This brief paper is based on a series of comprehensive interviews and engagements with former WDLs, lawyers representing WDLs and local civil society groups working with WDLs. These include 14 in-depth key informant interviews carried out by the ICJ. The environment in Myanmar to document human rights violations in interrogation and detention settings is immensely challenging, with very real risks of reprisals. In light of that, the ICJ has prioritized the safety and security of all interviewees: the identities of the interviewees have been anonymized, with any identifying details and personal information omitted.

Key Findings: The military authorities have targeted WDLs and subjected them to a multitude of serious human rights violations, including acts of gender-based violence amounting to crimes under international law, while arbitrarily depriving them of their liberty. The military authorities' practices against WDLs likely constitute torture or other forms of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, either in and of themselves or cumulatively, along with other violations to which WDLs have been subjected as part of a broader pattern of abusive practices in detention facilities across Myanmar. Access to justice and effective remedies for these gross human rights violations against WDLs is non-existent, despite attempts by lawyers to file cases complaining of instances of torture and ill-treatment in interrogation and detention settings. These violations include:

Inhumane Detention Conditions: WDLs in Myanmar are being held in prisons and other detention facilities in dehumanizing conditions contrary to international human rights law and standards governing the treatment of prisoners. WDLs from religious minorities, including Rohingya Muslim WDLs, appear to have been targeted with discriminatory treatment in detention facilities. Reports of overcrowding are rampant, with cells filled to double capacity, leading to severe health risks. Lack of access to sufficient toilets and a lack of privacy exacerbate the plight of WDLs in these conditions.

Denial of Adequate Healthcare: There are severe restrictions on WDLs' access to healthcare, which are often limited to over-the-counter medications. The denial or delay of proper medical treatment, even for serious conditions, is used as a method of punishment and retaliation. WDLs are denied access to gender-specific healthcare, including menstrual products, and sexual and reproductive healthcare. Pregnant WDLs have suffered miscarriages due to brutal interrogations and/or being denied proper prenatal care. Denial of access to other gender-specific medicine and timely medical interventions were also reported, such as access to a mastectomy for breast cancer, and treatment for the development of an ovarian cyst and kidney disease. All of the ICJ's interviewees reported psychological trauma due to the detrimental impact of interrogation and detention on their mental health.

Sexual and Gender-Based Violence: WDLs, especially political prisoners, have reported experiencing torture and other ill-treatment while being interrogated and also as a form of punishment. WDLs have been targeted with specific forms of sexual and gender-based violence, enduring acts and threats of rape, sexual assault, and sexual harassment, often to obtain “confessions” during interrogations. WDLs are sometimes made to witness the torture and other ill-treatment, and the aftermath of such cruelty, inflicted on other WDLs, presumably as a method of intimidation and to instill fear. Interrogators often threaten the life and safety of family members of WDLs, and make sexualized comments based on harmful gender stereotypes. Furthermore, intrusive strip and body searches, as well as medical examinations, are carried out in an unnecessarily and disproportionately humiliating and degrading manner that violate the dignity and privacy of WDLs, and may amount to ill-treatment or even torture. Menstruating WDLs are not spared from these unnecessarily intrusive strip and body searches, and searches are usually conducted without adequate privacy. There have been no known instance of investigations, prosecutions or sanctions of torture or other ill-treatment, despite international and national laws prohibiting such acts.

Overly Punitive Disciplinary Methods and Sanctions: Prison authorities employ harsh punishments, including through the intentional denial of basic needs and excessive use of force, to intimidate and silence dissent among WDLs. The disproportionate application of force, often by male guards, leads to severe injuries and psychological trauma among WDLs. Prolonged solitary confinement, exceeding the 15-day limit under international standards, has also been utilized as a means of punishment, which constitutes psychological violence and a form of abuse against WDLs.

Recommendations: The experiences of WDLs documented in this briefing paper represent just a small fraction of range of human rights violations experienced by WDL in Myanmar. These grave human rights violations take place against a backdrop of such violations being perpetrated, with impunity, across Myanmar, in a manner that is “widespread and systematic and likely constitute crimes against humanity”. In light of the above, the ICJ makes the following recommendations:

To the military junta:

- Immediately cease systematically violating human rights, including by ceasing the use of non-human rights compliant laws and by releasing all people arbitrarily arrested and detained;
- Immediately cease: the torture and other forms of ill-treatment of WDLs held in a range of detention facilities, including the denial of humane detention conditions; withholding of adequate healthcare (including gender-specific healthcare); perpetration of sexual and gender-based violence; and use of overly punitive disciplinary methods and sanctions;
- Order prompt, impartial, independent and effective investigations into all credible allegations of torture and other ill-treatment, including reports of sexual and gender-based violence, committed by detention authorities, and when the evidence so warrants, ensure that the alleged perpetrators be brought to justice in proceedings guaranteeing their right to a fair trial;
- Guarantee the right to an effective remedy for WDLs who are victims/survivors of human rights violations perpetrated by the military authorities, including by removing all *de jure* and *de facto* obstacles to WDLs’ access to justice;
- Guarantee a WDL’s right to address grievances without fear of retribution; and
- Comprehensively and expeditiously implement the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules), and the United Nations Rules of the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders (Bangkok Rules) to address the gender-specific needs of WDLs, including by enacting or reforming policies on discipline and punishment, access to sexual and reproductive healthcare, strip and body searches and prolonged solitary confinement in line with these international standards.

To relevant UN agencies and independent experts:

- Continue efforts to investigate, document and highlight the human rights violations faced by WDLs in a gender-specific fashion, including in the work of the Independent Investigative Mechanism for Myanmar (IIMM), Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar; Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) and the UN Secretary-General;
- Actively work and engage with civil society groups and individuals documenting human rights violations against WDLs to seek additional evidence or information based on existing gaps in data and evidence (e.g. underreporting in certain geographical areas, or of the intersectional discrimination faced by certain WDLs, such as ethnic or religious minorities, or persons of diverse sexual orientations, gender identities or expression);
- Put in place policies, strategies and implementation plans relating to gender and the investigation of sexual and gender-based violence, including in interrogation and detention settings, ensuring that such policies and strategies are designed in consultation with a range of relevant actors (including civil society and grassroots organizations, gender experts, and other accountability mechanisms) and make public and available in relevant Myanmar languages; and
- Conduct analysis on gender constructs in Myanmar, and their impact on the commission of crimes and harms experienced by survivors, including in interrogation and detention settings, taking into account the need to protect the rights of the victims and witnesses and possible suspects in future investigations and prosecutions and other accountability-oriented proceedings, for use by other actors engaged in accountability-related work, policy making or humanitarian intervention.

To UN Member States:

- Increase support for coordinated documentation and accountability efforts by ensuring that the Independent Investigative Mechanism for Myanmar (IIMM), Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar and Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) be given adequate resources to continue their important functions as effectively as possible, including in relation to the human rights violations perpetrated against WDLs; and
- Hold perpetrators of serious crimes under international law accountable, including by effectively exercising universal jurisdiction over individuals reasonably suspected of grave human rights violations against WDLs that qualify as crimes under international law. Ensure that cases filed under the framework of universal jurisdiction integrate a gender analysis by including instances of gender-based crimes and human rights violations, including those perpetrated against WDLs.

I. Introduction

Since the military *coup d'état* that overthrew Myanmar's civilian government on 1 February 2021, the military junta has capitalized on its control over the judicial system to arbitrarily arrest, detain and convict individuals for political reasons, including former government officials, human rights defenders, lawyers, journalists and members of ethnic and religious minorities.¹

According to the Assistance Association for Political Prisoners (AAPP),² between 1 February 2021, when the *coup* took place, and 20 June 2024, 26,893 people had been arbitrarily arrested and detained, and 9,220 convicted³ on spurious charges, in proceedings that flagrantly violate essential fair trial and due process rights guaranteed under international human rights law.⁴ These criminal trials are typically carried out pursuant to sham charges founded on vague and overbroad criminal provisions,⁵ such as section 505(A) of the Penal Code,⁶ sections 50(j) and 52(a) of the Counter Terrorism Law⁷ and section 17/1 of the Unlawful Association Act.⁸

Those arbitrarily arrested and detained by the military authorities have included women and girls (hereafter referred cumulatively as women deprived of liberty). As of 20 June 2024, at least 3,987 women were still in detention,⁹ including 1,528 women who have been convicted on spurious charges for political reasons.¹⁰ Many have been convicted as a result of their legitimate political activism and participation in protests and the Civil Disobedience Movement (CDM).¹¹

¹ ICJ, "Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup", 1 February 2024, available at: <https://www.icj.org/myanmar-human-rights-and-rule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>.

² The Assistance Association for Political Prisoners (AAPP) is a human rights organization advocating for the release of political prisoners in Myanmar, including through the documentation of human rights violations in Myanmar. AAPP has maintained a database of documented cases of arrests, charges, convictions, sentences and fatalities, amongst others, in relation to the *coup*.

³ Assistance Association for Political Prisoners, "Daily Briefing in Relation to the Military Coup", 20 June 2024, available at: <https://aappb.org/?p=28461>.

⁴ For more information about the fair trial violations that have occurred as a result of these criminal proceedings, many of which are carried out in courts located in prisons or military tribunals, see, ICJ, "Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup", 1 February 2024, available at: <https://www.icj.org/myanmar-human-rights-and-rule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>; *Mandate of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers*, Ref.: AL OTH 74/2023, 30 June 2023, available at: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?qId=28163>.

⁵ Among other things, these legal provisions fail to comply with international human rights law and standards guaranteeing the rights to freedom of expression, association and peaceful assembly, as they are not consistent with the principles of legitimate purpose, legality, necessity and proportionality. A detailed analysis of these provisions, however, is outside the scope of this paper, which, instead, focuses on violations of the human rights of women deprived of their liberty.

⁶ Section 505(A) of the Penal Code criminalizes comments that "cause fear", spread "false news", or incite directly or indirectly a criminal offence against a Government employee, with a maximum sentence of up to three years in prison upon conviction.

⁷ Section 50(j) of the Counter Terrorism Law criminalizes "financing of terrorism", with a maximum sentence of life imprisonment or even the death sentence upon conviction. Section 52(a) criminalizes committing "acts of terrorism" with a maximum sentence of seven years' imprisonment on conviction.

⁸ Section 17(1) criminalizes membership in or association with an unlawful association, with a maximum sentence of three years in prison upon conviction.

⁹ The ICJ understands that this figure includes those women who are in pre-trial detention, as well as those who are serving sentences having been convicted.

¹⁰ Assistance Association for Political Prisoners, "Still Detained", available at: <https://airtable.com/appHDJLeiPsMGFJ7s/shrXiq3K1879QmNNB/tbIC5yh720x2FBSJ5>; Assistance Association for Political Prisoners, "Sentenced", available at: <https://airtable.com/appHDJLeiPsMGFJ7s/shriEaQw2eWEEU7zr/tbldh7ajAunXjn6eP> (accessed 20 June 2024).

¹¹ The CDM, a non-violent civil disobedience movement, is a peaceful political movement of people defying the unjust law and order powers of the violent military *coup d'état* until their entire administrative system is stopped and a new federal democratic country can be built. This is an unofficial translation of the CDM as defined in a policy paper on CDM prepared by the Joint Coordination Committee (JCC) of the National Unity Consultative Council (NUCC). The paper was published in Burmese on 20 January 2023, on the NUCC's official Facebook page. The JCC's CDM policy paper served as the basis for the NUCC's adoption of a four-point CDM policy for civil servants on January 20, 2023. JCC-NUCC, "Policy Paper on Civil Disobedience Movement", 20 January 2023, available at: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=169419932476237&set=pcb.169420295809534>

Definition of "women deprived of liberty"

"Women deprived of liberty" (WDLs) refers to women who are subject to "any form of **detention or imprisonment or the placement of a person in a public or private custodial setting** which that person is not permitted to leave at will by order of any judicial, administrative or other authority".¹²

For the purposes of this paper, WDLs primarily refers to women remanded in custody pending trial in detention facilities, such as interrogation centres and prisons; and to women who are imprisoned following criminal trial proceedings culminating in their conviction on criminal charges. In particular, this paper focuses on the treatment of WDLs in military-controlled interrogation and detention facilities, while noting that there are also reports of human rights violations and/or abuses being committed against persons deprived of liberty, including women, by other actors in Myanmar.¹³

The most prominent example of a WDL is the country's former State Counselor,¹⁴ Aung San Suu Kyi, who is serving a prison sentence of 27 years¹⁵ following her sham trials and convictions on numerous "offences", including "sedition", "the illegal possession of walkie-talkies", "incitement of public unrest" and "violations of COVID-19 restrictions".¹⁶

The military authorities have targeted women deprived of liberty (WDLs) and subjected them to a multitude of serious human rights violations, including acts of gender-based violence amounting to crimes under international law,¹⁷ while arbitrarily depriving them of their liberty.

These violations include:

- Inhumane detention conditions, resulting from severe overcrowding, and entailing lack of privacy and inadequate access to sanitary facilities;
- Denial of adequate healthcare, such as gender-specific, and sexual and reproductive healthcare, including but not limited to, pre- and post-natal care and menstrual products;
- Widespread perpetration of sexual and gender-based violence, including physical beatings and threats of the same, sexual violence and intrusive strip and body searches; and
- Excessive use of force, and the use of overly punitive disciplinary methods and sanctions, such as prolonged solitary confinement.

¹² Article 4(2), Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment; and UN General Assembly, *Women deprived of liberty: Report of the Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice*, UN Doc. A/HRC/41/33, 15 May 2019, paras. 10 – 16.

¹³ See, for instance, The Irrawaddy, "Abuse of Female Prisoners by Myanmar Resistance Police Covered Up", 15 April 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/investigation/abuse-of-female-prisoners-by-myanmar-resistance-police-covered-up.html>.

¹⁴ Aung San Suu Kyi was named as Myanmar's first State Counselor, a "position newly created by the legislature", with the post being "similar to that of prime minister and potentially more powerful than the president"; see, Britannica, "State councillor of Aung San Suu Kyi", available at: <https://www.britannica.com/biography/Aung-Suu-Kyi/State-counselor>.

¹⁵ As of the time of the preparation of this briefing paper, there is ambiguity over where Aung San Suu Kyi is being detained, with reports that she is still in Naypyidaw prison, and other reports that she has been moved to house arrest: Bangkok Post, "Son fears Suu Kyi being used as 'human shield'", 19 April 2024, available at: <https://www.bangkokpost.com/world/2778649/son-fears-suu-kyi-being-used-as-human-shield>.

¹⁶ ICJ, "Myanmar: Authorities must immediately quash convictions of Aung San Suu Kyi and Win Myint after sham trial and conviction", 7 December 2021, available at: <https://www.icj.org/myanmar-authorities-must-immediately-quash-convictions-of-aung-san-suu-kyi-and-win-myint-after-sham-trial-and-conviction/>. See, also, Rebecca Ratcliffe, "Aung San Suu Kyi's partial 'pardon' still means 27-year sentence", *The Guardian*, 2 August 2023, available at: <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/02/aung-san-suu-kyis-partial-pardon-still-means-27-year-sentence>.

¹⁷ A detailed analysis of the extent to which the human rights violations to which WDLs have been subjected may amount to crimes under international law is beyond the scope of this paper. Nonetheless, at a minimum, the ICJ notes that the International Criminal Court's Office of the Prosecutor has defined "gender-based crimes" within the Court's jurisdiction as "sexual violence, reproductive violence, and/or other forms of gender-based violence". As noted by the Office of the Prosecutor, all "crimes under the [Rome Statute] (genocide, crimes against humanity, war crimes and aggression) may potentially involve gendered forms in their commission and/or result in gender-specific harms"; see, International Criminal Court, Office of the Prosecutor, *Policy on Gender-Based Crimes: Crimes involving sexual, reproductive and other gender-based violence*, December 2023, p. 19 – 20, available at: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-12/2023-policy-gender-en-web.pdf>. In this context, the ICJ notes also article 7 of the Rome Statute, which defines "crimes against humanity", and includes "imprisonment or other severe deprivation of physical liberty in violation of fundamental rules of international law"; "torture"; "rape, sexual slavery, enforced prostitution, forced pregnancy, enforced sterilization, or any other form of sexual violence of comparable gravity"; and "other inhumane acts of a similar character intentionally causing great suffering, or serious injury to body or to mental or physical health", if "committed as part of a widespread or systematic attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack".

Research methodology and limitations

This briefing paper is based on a series of comprehensive interviews and engagements with women formerly deprived of liberty, lawyers representing WDLs and local civil society groups working with WDLs. While conducting research for this briefing, **the ICJ carried out 14 in-depth key informant interviews**. The key informant interviews were conducted in a semi-structured way, with a set of open-ended questions, with follow-up probe questions to allow deeper analysis of the responses provided by the interviewees. All interviews were conducted in a trauma-informed and victim-centred manner, with information from these interviews being used for present purposes only with the full and informed consent of the interviewees.

Testimonies collected from these interviews were then corroborated and supplemented by a range of secondary sources, including desk research of media reports and reports by UN human rights experts.

The environment in Myanmar to document human rights violations in interrogation and detention settings is immensely challenging, with very real risks of reprisals against anyone who has contributed to this briefing paper, as well as their families and communities. In light of that, the ICJ has prioritized the safety and security of all interviewees: the identities of the interviewees have been anonymized, with any identifying details and personal information omitted.

As such, what follows does not purport to be an exhaustive and comprehensive account of the human rights violations suffered by WDLs in Myanmar. Instead, this briefing paper aims to give primacy to the individual experiences of WDLs who have been subjected to intense psychological and physical torment while deprived of liberty. The paper draws attention to incidents of abuse and violence which are suggestive of concerning trends, based on testimony collected by the ICJ, and analyzes these experiences in light of international human rights law, as well as domestic law.

The practices of the military authorities against WDLs likely constitute torture or other forms of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, either in and of themselves or cumulatively, along with other violations to which WDLs have been subjected as part of a broader pattern of abusive practices in detention facilities across Myanmar. They have been intentionally carried out to cause WDLs severe pain and suffering and as a tool for crushing dissent. Furthermore, the full extent of the torture and other ill-treatment of WDLs is likely to be severely underreported, due to cultural stigmas and ostracization that survivors of sexual violence face.¹⁸

WDLs have been targeted with specific forms of cruelty and abuse based on their gender, and experience gender-differentiated harms, including sexual and gender-based violence and denial of gender-specific healthcare. These practices constitute gender discrimination prohibited under international human rights law.

As noted by the UN Working Group on discrimination against women and girls, “the consequences of deprivation of liberty for women are gendered”,¹⁹ and WDLs experience differentiated harms as a result of their traumatizing experiences during interrogation and while in detention based on their gender,²⁰ with long-term repercussions for their mental health and well-being post-incarceration. This observation holds true for WDLs in Myanmar.

¹⁸ This point has been noted by the Independent Fact-Finding Mission on Myanmar in the broader context of gender-based crimes: see, Human Rights Council, *Sexual and Gender-Based Violence in Myanmar and the Gendered Impacts of its Ethnic Conflicts*, UN Doc. A/HRC/42/CRP.4, 22 August 2019, paras. 52, 70.

¹⁹ Human Rights Council, *Women deprived of liberty: Report of the Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice*, UN Doc. A/HRC/41/33, 15 May 2019, para. 13.

²⁰ The United Nations Office on Drugs and Crime has noted that, historically, “prisons have been designed for adult male offenders, and the deprivations and hardships of prison often bear disproportionate impacts on women offenders who are likely to already bear trauma, and significant health and mental health problems”: see, UNODC, “E4J University Module Series: Crime Prevention and Criminal Justice, Module 9: Gender in the Criminal Justice System”, available at: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-9/key-issues/1--gender-based-discrimination-and-women-in-conflict-with-the-law.html>.

Access to justice and effective remedies for these gross human rights violations against WDLs is virtually non-existent, despite attempts by lawyers to file cases complaining of instances of torture and other ill-treatment.²¹ The breakdown of the rule of law and guarantees of due process is a major barrier to access to justice. The military authorities thus have enjoyed and continue to enjoy complete impunity, which, in turn, is enabled by their control over the country's legal and administrative system.

Gross and systematic human rights violations and gender-based crimes against WDLs are reflective of the broader campaign of violence and terror that the military junta has been inflicting on women across Myanmar, and constitute a manifestation of "structural gender inequalities and power imbalances"²² in the country. Reports of sexual and gender-based crimes perpetrated by the military as a "tactic of war", including "rapes, gang rapes, mass rapes, genital mutilation, sexual slavery, forced nudity, sexual humiliation, and forced abortion", have been commonplace, and "[m]any patterns [of violations] have been repeated across decades and against different ethnic groups".²³ Indeed, in 2019, the Independent Fact-Finding Mission on Myanmar reported on its documentation of the high prevalence of gender-based crimes, including rape, against Rohingya women and girls, men and boys, and transgender women in northern Rakhine State during "clearance operations",²⁴ and found such crimes to constitute torture, war crimes, crimes against humanity and genocide.²⁵

In spite of the immense threats to their personal safety, women human rights defenders continue to fearlessly subvert patriarchal norms and defy the military junta's illegitimate rule by participating in the CDM and standing on the frontline of protests and resistance efforts.²⁶ Thousands have been arbitrarily arrested and detained, and are serving or have served sentences of imprisonment following convictions in sham criminal trial proceedings on spurious charges.

II. Brief Overview of the International and Domestic Legal Framework

The Myanmar authorities' duty to respect, protect and fulfill the human rights of WDLs is laid out in several international human rights treaties by which Myanmar is bound as a State party, including the International Covenant of Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), the Convention on the Rights of the Child and the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW).²⁷

While Myanmar is not a State party to either the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) or to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT), the right to life; the right to liberty and security of person;²⁸ the right not to be subjected to torture or to other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;²⁹ and the prohibition on arbitrary arrest and detention,³⁰ among others, are norms of customary international law binding upon all States regardless of their treaty obligations.³¹

---

²¹ ICJ interviews with lawyers.

²² International Criminal Court, *Office of the Prosecutor: Policy on Gender-Based Crimes: Crimes involving sexual, reproductive and other gender-based violence*, December 2023, paras. 28 – 29, available at: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-12/2023-policy-gender-en-web.pdf>.

²³ Redress and Global Survivors Fund, *Myanmar Study on Opportunities for Reparations for Survivors of Conflict-Related Sexual Violence: Beyond Survival*, March 2023, p. 6.

²⁴ In August 2017, the Myanmar security forces launched a brutal and disproportionate response to the perceived "terrorist threat" from the Arakan Rohingya Salvation Army (ARSA), which they termed as "clearance operations", and targeted and terrorized the Rohingya population in northern Rakhine State. This resulted in thousands of Rohingya being killed or injured; gang rapes of women and girls; and burning of houses, among other widespread and systematic atrocity crimes. As a result of these "clearance operations" by the Myanmar security forces, 725,000 Rohingya were forced to flee to Bangladesh in 2017. Human Rights Council, *Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar*, UN Doc. A/HRC/39/64, 12 September 2018, para. 33.

²⁵ UN Human Rights Council, *Sexual and Gender-Based Violence in Myanmar and the Gendered Impacts of its Ethnic Conflicts*, UN Doc. A/HRC/42/CRP.4, 22 August 2019.

²⁶ Naw Hser Hser and Maggi Quadrini, "Three Years After the Myanmar Coup, Women Human Rights Defenders Remain at the Forefront", *The Diplomat*, 31 January 2024, available at: <https://thediplomat.com/2024/01/three-years-after-the-myanmar-coup-women-human-rights-defenders-remain-at-the-forefront/>.

²⁷ Myanmar ratified the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) in October 2017, and acceded to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) in July 1997.

²⁸ Codified in, e.g. Article 3 of the Universal Declaration of Human Rights.

²⁹ Codified in, e.g. Article 5 of the Universal Declaration of Human Rights.

³⁰ Codified in, e.g. Article 9 of the Universal Declaration of Human Rights.

³¹ United Nations, *Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries*, 2018, available at: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_13_2018.pdf; see also, Article 38, Statute of the International Court of Justice ("The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply [...] international custom, as evidence of a general practice accepted as law"), available at: <https://www.icj-cij.org/statute>.

Snapshot of some key definitions and obligations under international law

The **prohibition of torture and other ill-treatment** is absolute, in all circumstances, under international law. Article 1 of the CAT defines “torture”, for the purposes of the Convention, as “any act by which severe pain or suffering, whether physical or mental, is intentionally inflicted on a person for such purposes as obtaining from him or a third person information or a confession, punishing him for an act he or a third person has committed or is suspected of having committed, or intimidating or coercing him or a third person, or for any reason based on discrimination of any kind, when such pain or suffering is inflicted by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity.”³²

States are required to, *inter alia*, take “effective legislative, administrative, judicial or other measures to prevent acts of torture in any territory under its jurisdiction”, and to “ensure that its competent authorities proceed to a prompt and impartial investigation, wherever there is reasonable ground to believe that an act of torture has been committed in any territory under its jurisdiction”.³³

Article 12 of the ICESCR obligates States to recognize the right of all to the enjoyment of the **highest attainable standard of physical and mental health**, including by “refraining from denying or limiting equal access for all persons, including prisoners or detainees [...] [to] curative and palliative health services”.³⁴ Sexual and reproductive health is an integral element of the right to physical and mental health, and States must take particular steps to ensure that those with “additional vulnerability by condition of their detention or legal status” have “access to sexual and reproductive information, goods and healthcare”.³⁵

Gender-based violence, as a manifestation of gender-based discrimination, impairs or nullifies women’s enjoyment of their human rights, including the right to life; the right to liberty and security of person; the right to equality before the law and to equal protection of the law without discrimination; and the right to the highest attainable standard of physical and mental health, as identified by, among others, the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW Committee).

Gender-based violence may also amount to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment in certain circumstances, and “a gender-sensitive approach is required to understand the level of pain and suffering experienced by women, and that the purpose and intent requirements for classifying such acts as torture are satisfied when acts or omissions are gender-specific or perpetrated against a person on the basis of sex”.³⁶

Additionally, the CEDAW Committee has also made clear that violations of women’s sexual and reproductive health and rights, such as the “abuse and mistreatment of women and girls seeking sexual and reproductive health information, goods and services”, are forms of “gender-based violence that, depending on the circumstances, may amount to torture or cruel, inhuman or degrading treatment”.³⁷

³² Emphasis added; article 1, UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT).

³³ Articles 2, 12, CAT.

³⁴ Article 12, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights; and CESCR General Comment No. 14: *The Right to the Highest Standard of Health (Art. 12): Adopted at the Twenty-second Session of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, on 11 August 2000 (Contained in Document E/C.12/2000/4*, para. 34.

³⁵ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *General comment No. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)*, UN Doc. E/C.12/GC/22, 2 May 2016, para. 31.

³⁶ CEDAW Committee, *General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19*, UN Doc. CEDAW/C/GC/35, 26 July 2017 (“CEDAW Committee, General recommendation No. 35”), paras. 16, 17.

³⁷ *Ibid.*, paras. 18.

Various international instruments have been developed specifically to protect and promote the human rights of persons deprived of their liberty, including the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules);³⁸ the Basic Principles for the Treatment of Prisoners;³⁹ and the Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment.⁴⁰ The United Nations Rules of the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders (Bangkok Rules) address specifically the treatment of WDLs.⁴¹ These rules are based on an obligation to treat all persons deprived of their liberty with respect for their inherent dignity and on the prohibition of torture and other ill-treatment, as well as on the right to humane detention conditions.

Nelson Mandela Rules and Bangkok Rules

The **Nelson Mandela Rules** include: the absolute prohibition on torture and other ill-treatment (Rule 1); accommodation standards (Rules 12 – 17); standard of health care and prompt access to health care (Rule 24, 27); legality and proportionality of disciplinary measures and sanctions (Rules 37, 39); restrictions on solitary confinement (Rules 43, 44); and appropriate alternatives to intrusive searches (Rule 52).

The **Bangkok Rules** articulate clear standards on the facilities and materials for women’s specific hygiene needs (Rule 5); carrying out medical examinations with privacy, dignity and confidentiality (Rule 11); protecting the dignity and respect of women prisoners during personal searches (Rules 19, 20); and providing “special accommodation for all necessary prenatal and postnatal care and treatment” (Rules 48 – 52), among others.

Several laws and regulations in Myanmar’s domestic law offer piecemeal protections for the rights of WDLs.⁴² Of particular relevance are The Prisons Act 1894 and the Prisoners Act 1900, which were enacted by the British colonial government, as well as the Burma Jail Manual, a manual of rules for the superintendence and management of jails in Myanmar.⁴³ Where relevant, reference will be made to the specific provisions in these laws and regulations, as well as the Myanmar Penal Code, although the collapse of the rule of law in Myanmar⁴⁴ has made seeking access to justice for human rights violations pursuant to these legal provisions elusive and challenging.

³⁸ UN General Assembly, *Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015: 70/175. United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)*, UN Doc. A/RES/70/175, 8 January 2016 (“Nelson Mandela Rules”).

³⁹ United Nations, “Basic Principles for the Treatment of Prisoners”, 14 December 1990, available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-treatment-prisoners>.

⁴⁰ United Nations, “Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment”, 9 December 1988, available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/body-principles-protection-all-persons-under-any-form-detention>.

⁴¹ UN General Assembly, *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, UN Doc. A/C.3/65/L.5, 6 October 2010.

⁴² While these protections fall short of international human rights law and standards on the rights of WDLs, these provisions nonetheless provide some protection. A full analysis of the existing domestic legal framework under Burmese law is not within the scope of this paper.

⁴³ Liv S. Gaborit, *Royal, colonial and authoritarian legacies in Myanmar prisons of today*, Sage Journals, 25 April 2023, available at: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/26326663231169887>.

⁴⁴ ICJ, “Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup”, 1 February 2024, available at: <https://www.ici.org/myanmar-human-rights-and-rule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>.

III. Human Rights Violations of Women Deprived of Liberty

a. Inhumane Detention Conditions

WDLs are being held in prisons and other detention facilities in dehumanizing conditions contrary to international human rights law and standards governing the treatment of prisoners. WDLs from religious minorities appear to have been targeted with discriminatory treatment in detention facilities.

i. Overcrowding and Other Detention Conditions

Virtually all the interviewees to whom the ICJ spoke described the deplorable conditions of detention facilities that fall far below the standards prescribed in the Nelson Mandela Rules, including Rules 12 – 17 on accommodation standards.⁴⁵ Overcrowding in detention facilities was the most commonly reported complaint,⁴⁶ such as in Hinthada prison (Ayeyarwady Region)⁴⁷ and a prison in the Magway Region.⁴⁸ Those detained in Insein prison (Yangon Region) to whom the ICJ spoke reported having only one square foot of space per person and barely any space for movement,⁴⁹ with not enough space for everyone to lie down on the floor.⁵⁰

As reported by the UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar (“Special Rapporteur on Myanmar”):

“The mass influx of political prisoners since the *coup* has led to severe overcrowding in prisons, with some cells reportedly filled to double capacity. Prisons are poorly maintained, and prisoners are often exposed to the elements. Skin diseases and diarrhea are reportedly rampant. [...] [P]risoners suffer from grossly inadequate nutrition, receiving spoiled food or meals primarily comprised of low-quality, dirty rice.”⁵¹

Other reported deplorable conditions for WDLs include a “lack of access to sufficient toilets and no privacy”.⁵² As noted by the Special Rapporteur on Myanmar, the “lack of privacy in women’s prison facilities is so great that former political prisoners have suggested that State Administration Council officials arrange prison facilities to make women feel more vulnerable”.⁵³ A WDL interviewed by the ICJ recalled that in her cell in Insein prison (Yangon Region):

“There was both a local-style toilet and a Western-style toilet in the prison cell. However, the prison warden implemented a policy where a slip had to be purchased from them in order to use the Western-style toilet. Only those who had bribed the prison warden or were severely ill could use this toilet.”⁵⁴

⁴⁵ In particular, Rule 13 states: “All accommodation provided for the use of prisoners and in particular all sleeping accommodation shall meet all requirements of health, due regard being paid to climatic conditions and particularly to cubic content of air, minimum floor space, lighting, heating and ventilation”; see, Rules 12 – 17, Nelson Mandela Rules.

⁴⁶ This overcrowding appears to have motivated the authorities to undertake a “vast programme of building prisons and labour camps”, according to new satellite analysis in January 2024: Mark Townsend, “Huge and secretive prison expansion in Myanmar revealed by satellite images”, 31 January 2024, available at: <https://www.theguardian.com/global-development/2024/jan/31/huge-and-secretive-prison-expansion-in-myanmar-revealed-by-satellite-images>.

⁴⁷ In Hinthada prison, over 70 women political prisoners were reportedly crammed into prison cells that were designed for 50 inmates; ICJ’s interview with Individual C.

⁴⁸ In a prison in Magway region, a cell held up to 60 people in a space meant only for 40 inmates; ICJ’s interview with Individual G.

⁴⁹ In Insein prison, a cell that was designed for a maximum of 80 occupants accommodated around 180 women inmates at one point; ICJ’s interviews with Individuals D and B.

⁵⁰ It was also reported by this interviewee that her cell was extremely crowded with almost 240 detainees; ICJ’s interview with Individual E.

⁵¹ UN General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar*, UN Doc. A/78/527, 12 October 2023 (“Special Rapporteur on Myanmar, October 2023 Report”), para. 10 – 12.

⁵² US Department of State, “2022 Country Reports on Human Rights Practices”, 2022, available at: <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/burma/>.

⁵³ UN Human Rights Council, *Situation of human rights in Myanmar: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar*, Thomas H. Andrews, UN Doc. A/HRC/55/65, 15 March 2024, paras. 73.

⁵⁴ ICJ interview with Individual B. Individual B’s reference to a “local-style toilet” is likely referring to a squat toilet, while a “Western-style toilet” is a toilet bowl. The “slip” is a piece of paper that prisoners have to purchase from the prison warden in order to be able to use the “Western-style” toilet bowl.

WDLs from religious minorities appear to have been targeted with discriminatory treatment in detention facilities. For instance, the ICJ received information that a Rohingya Muslim WDL was singled out and “forced to sleep beside a toilet in her prison cell, despite her religious obligation to pray in a clean environment every morning”.⁵⁵ This type of abuse forms part of a wider pattern of religious minorities being discriminated against in detention settings, which includes impermissible prohibitions on practising their religion while in detention.⁵⁶

ii. Denial of Adequate Healthcare, Including Gender-Specific Sexual and Reproductive Healthcare

Generally, a commonly reported issue is the denial of adequate healthcare to all persons deprived of liberty, including WDLs. The ICESCR recognizes the right of all persons to the highest attainable standard of physical and mental health,⁵⁷ and the Nelson Mandela Rules emphasize the responsibility to provide “the same standards of health care that are available in the community” (Rule 24), and “ensure prompt access to medical attention in urgent cases” (Rule 27).⁵⁸ Furthermore, sections 37, 38 and 39 of Myanmar’s Prisons Act detail the rights of prisoners to access timely and effective healthcare services, including the responsibility of prison officers to allow prisoners access to medical attention “without delay”.⁵⁹

On the contrary, prison and detention authorities usually only provide over-the-counter medications to all persons deprived of liberty, such as paracetamol, burmeton and betadine, even for serious health conditions and injuries.⁶⁰ Prison staff sometimes only provide traditional remedies, such as body oils for injuries.⁶¹ WDLs in Insein prison (Yangon Region) reportedly have to bribe prison officials for proper medical treatment,⁶² and noted how prison officials would not take inmates with emergency health conditions to the prison hospital on weekends, as the referral process typically took place only on Mondays, Wednesdays and Fridays.⁶³

One of the interviewees the ICJ spoke with recounted:⁶⁴

“I was in a state of extreme malnourishment and desperately sought a medical appointment at a public hospital instead of the prison, where only basic painkillers were available. However, the authorities denied my request continually, until my legs became completely immobile. Eventually, my family resorted to bribing a prison guard with a significant sum of money to secure medical attention after my health deteriorated significantly.”

The denial of healthcare and other basic needs, such as clean drinking water, has been reportedly used as a method of punishment and retaliation against persons deprived of liberty to cause pain and suffering, with political prisoners being deliberately targeted.⁶⁵ This may amount to a form of torture or other ill-treatment. For instance, in Daik-U prison (Bago Region), it has been alleged that doctors would intentionally take a longer time to arrive to tend to political prisoners.⁶⁶ In Obo prison (Mandalay Region), the prison authorities allegedly “refused to give medicines” to women prisoners after beating them up during altercations between

⁵⁵ ICJ interview with Individual J.

⁵⁶ ICJ, *Violations of the right to freedom of religion and belief since the coup d’état in Myanmar: A briefing paper*, June 2023, pp. 22 – 26, available at: <https://icj2.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2023/06/Violations-of-the-right-to-freedom-of-religion-and-belief-since-the-coup-detat-in-Myanmar.pdf>. In another testimony collected by the ICJ, Hindu women were allegedly coerced into reciting Buddhist scripture.

⁵⁷ Article 12, ICESCR.

⁵⁸ Rules 24 – 35, Nelson Mandela Rules.

⁵⁹ Sections 37 – 39, The Prison Act 1894. In particular, section 37 states: “(1) The names of prisoners desiring to see the Medical Subordinate or appearing out of health in mind or body shall, without delay, be reported by the Officer in immediate charge of such prisoners to the Jailor. (2) The Jailor shall, without delay, call the attention of the Medical Subordinate to any prisoner desiring to see him, or who is ill, or whose state of mind or body appears to require attention, and shall carry into effect all written directions given by the Medical Officer or Medical Subordinate respecting alterations of the discipline or treatment of any such prisoner.”

⁶⁰ ICJ’s interview with Individuals A and F.

⁶¹ This was reported from some prisons in the Magway region; ICJ’s interview with Individual G.

⁶² ICJ’s interview with Individual F.

⁶³ ICJ’s interview with Individual B.

⁶⁴ ICJ Interview with Individual M.

⁶⁵ Rachel Moon, “Left to die: Myanmar political prisoners denied healthcare”, *Frontier Myanmar*, 26 April 2024, available at: <https://www.frontiermyanmar.net/en/left-to-die-myanmar-political-prisoners-denied-healthcare/>.

⁶⁶ Rachel Moon, “Left to die: Myanmar political prisoners denied healthcare”, *Frontier Myanmar*, 26 April 2024, available at: <https://www.frontiermyanmar.net/en/left-to-die-myanmar-political-prisoners-denied-healthcare/>.

prisoners and prison guards.⁶⁷ In Insein prison (Yangon Region), prison guards reportedly denied access to drinking water to punish women prisoners who had protested the poor living conditions, resulting in some prisoners contracting cholera and other diseases from drinking unclean water out of the toilet.⁶⁸

In particular, WDLs are denied access to adequate gender-specific healthcare, including menstrual products, and sexual and reproductive healthcare,⁶⁹ in contravention of Rule 5 of the Bangkok Rules, which establishes that the “accommodation of women prisoners shall have facilities and materials required to meet women’s specific hygiene needs, including sanitary towels provided free of charge”.⁷⁰ For instance, one of the interviewees underscored:

“Women are given just one sanitary pack per month and **are unable to ask for additional supplies in situations where their menstrual cycle lasts longer.**”⁷¹

Pregnant WDLs have suffered from pregnancy losses as a result of the harsh treatment in detention and denial of access to sexual and reproductive healthcare, in a manner that likely constitutes torture or other ill-treatment. This is in spite of the requirement under the Nelson Mandela Rules for “special accommodation for all necessary prenatal and postnatal care and treatment”.⁷² One of the women interviewed by the ICJ, who was pregnant while in the Yay Kyi Ai interrogation centre (Yangon Region), recounted:

“While at the interrogation centre, I faced sexual harassment due to my pregnancy. My interrogators warned me that I was fortunate to be alive because I was pregnant, because they would have killed me otherwise. **During the gruelling 16-day period of intense psychological and physical torment, I ultimately lost my pregnancy.**”⁷³

Her experience is not unique even within the pool of interviewees to whom the ICJ spoke while carrying out research for this briefing paper. Indeed, another interviewee alleged that the use of brutal interrogation methods resulted in miscarriages for pregnant WDLs in some instances;⁷⁴ and reports have emerged from Insein prison (Yangon Region) about a WDL having suffered a pregnancy loss as a result of being denied proper medical care.⁷⁵ A WDL, who was detained in Obo prison (Mandalay Region), also alleged seeing “three fellow political prisoners give birth in their cells after guards refused to allow their transfer to the hospital”.⁷⁶

There are numerous reports of WDLs being denied access to gender-specific medicine and timely medical interventions, including a WDL, who was prevented from undergoing a mastectomy for breast cancer after being arrested,⁷⁷ or another WDL, who was refused treatment to address the development of an ovarian cyst and kidney disease, which had been allegedly exacerbated by punishments in prison.⁷⁸

⁶⁷ As reported in Reuters, the authorities “refused to give medicines to the injured prisoners after beating them severely”, such that a lawyer “had to use under-the-table methods to be able to send medicine” to the affected prisoners; Reuters, “Smuggled note exposes violence against women in Myanmar jail – lawyers, activists”, 10 March 2023, available at: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/smuggled-note-exposes-violence-against-women-myanmar-jail-lawyers-activists-2023-03-10/>.

⁶⁸ RFA Burmese, “Guards deny female inmates drinking water after protest in Myanmar’s Insein Prison”, 10 June 2022, available at: <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/insein-06102022190825.html>.

⁶⁹ As noted by the Special Rapporteur on Myanmar: “Women lack access to menstrual products, other hygiene necessities, and sexual and reproductive health care”; Special Rapporteur on Myanmar, October 2023 Report, para. 11.

⁷⁰ Rule 5, Bangkok Rules, supplementing Rules 15 – 16 of the Nelson Mandela Rules.

⁷¹ Emphasis added. ICJ’s interview with Individual B. Human Rights Watch’s documentation of the authorities not providing sufficient sanitary napkins to detainees during menstruation is consistent with this statement, see Human Rights Watch, “Rights of Women Violated in Myanmar Prisons”, 8 June 2021, available at: <https://www.hrw.org/news/2021/06/08/rights-women-violated-myanmar-prisons>.

⁷² Rule 28, Nelson Mandela Rules, as supplemented by Rules 48 – 52 of the Bangkok Rules.

⁷³ Emphasis added; ICJ interview with Individual A.

⁷⁴ ICJ interview with Individual G.

⁷⁵ The incident resulted in a protest in Insein prison, Nway Nway Eain, “Newborn dies as pregnant political prisoner is denied timely medical intervention in Insein”, *Myanmar Now*, 20 June 2022, available at: <https://myanmar-now.org/en/news/newborn-dies-as-pregnant-political-prisoner-is-denied-timely-medical-intervention-in-insein/>; RFA Burmese, “Guards deny female inmates drinking water after protest in Myanmar’s Insein Prison”, 10 June 2022, available at: <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/insein-06102022190825.html>; The Irrawaddy, “Myanmar Political Prisoners Issue List of Torturers in Junta’s Insein Jail”, 17 October 2022, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-political-prisoners-issue-list-of-torturers-in-juntas-insein-jail.html>.

⁷⁶ Rachel Moon, “Left to die: Myanmar political prisoners denied healthcare”, *Frontier Myanmar*, 26 April 2024, available at: <https://www.frontiermyanmar.net/en/left-to-die-myanmar-political-prisoners-denied-healthcare/>.

⁷⁷ Thompson Chau, “Myanmar military regime accused of murdering political prisoners”, *Al Jazeera*, 14 July 2023, available at: <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/14/myanmar-military-regime-accused-of-murdering-political-prisoners>.

⁷⁸ Wathone Nyein Aye, “Women imprisoned by Myanmar junta denied treatment for chronic health issues”, *Myanmar Now*, 4 March 2022, available at: <https://myanmar-now.org/en/news/women-imprisoned-by-myanmar-junta-denied-treatment-for-chronic-health-issues/>.

While the ICJ was unable to ascertain the exact circumstances in which the authorities denied gender-specific, and sexual and reproductive healthcare to WDLs in the aforementioned cases, they constitute, in any event, grave violations of the right to health of WDLs. In addition, as noted by the UN Special Rapporteur on torture, the “absence of gender-specific health care in detention can amount to ill-treatment or, when imposed intentionally and for a prohibited purpose, to torture”,⁷⁹ which may be applicable to the WDLs in Myanmar in these cases.

Moreover, WDLs experience the stress, humiliation and trauma of being deprived of their liberty in specific ways that have a detrimental impact on their long-term mental health and well-being. All of the ICJ’s interviewees reported various degrees of psychological trauma from their experiences in interrogation and detention settings. As noted by the UN Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, women “generally experience more psychological distress than men over their lifetimes”,⁸⁰ and the impact of being deprived of liberty is decidedly gendered in nature.

b. Sexual and Gender-Based Violence

Most persons deprived of liberty in Myanmar, especially political prisoners, have reported having been subjected to torture and other ill-treatment while being interrogated and also as a form of punishment. WDLs have been targeted with specific forms of sexual and gender-based violence, particularly during interrogation as a means of coercion and extracting confessions. Furthermore, there are violations of the right to privacy of several WDLs that appear to be aimed at humiliating and degrading them, including inadequate privacy while accessing toilet facilities,⁸¹ as well as reports of invasive and degrading strip and body searches and medical examinations. These are all manifestations of gender-based discrimination that have been perpetrated in a manner likely to constitute torture or other ill-treatment prohibited in all circumstances under international human rights law.⁸²

According to information received by the ICJ, access to justice for torture and other ill-treatment suffered by WDLs, including sexual and gender-based violence, is virtually non-existent. Although articles 330 and 331 of Myanmar’s Penal Code prohibit torture during interrogation,⁸³ the ICJ is not aware of any instance of such acts being investigated, prosecuted or sanctioned, in violation of the authorities’ obligations under international human rights law to do so.⁸⁴ This is despite attempts by lawyers to file cases complaining of instances of torture and other ill-treatment, with these cases being simply dismissed.⁸⁵

This is corroborated by the UN High Commissioner for Human Rights having noted that there are “reports of systemic use of torture against political detainees in police stations, military interrogation centres and prisons” in Myanmar.⁸⁶

---

⁷⁹ UN General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, UN Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016.

⁸⁰ UN General Assembly, *Pathways to, conditions and consequences of incarceration for women*, UN Doc. A/68/340, 21 August 2013, para. 48.

⁸¹ See above Section III(a)(i).

⁸² Under international human rights law, gender-based violence may amount to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. The CEDAW Committee has affirmed that “a gender-sensitive approach is required to understand the level of pain and suffering experienced by women, and that the purpose and intent requirements for classifying such acts as torture are satisfied when acts or omissions are gender-specific or perpetrated against a person on the basis of sex”; CEDAW Committee, General recommendation No. 35, para. 17. Similarly, as affirmed by the UN Special Rapporteur on Torture, women “are at particular risk of torture and ill-treatment during pretrial detention because sexual abuse and violence may be used as a means of coercion and to extract confessions”; see, UN General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, UN Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016, para. 20.

⁸³ Article 330 and 331, Myanmar Penal Code 1861.

⁸⁴ Under article 2 of the CEDAW Convention, “States parties are responsible for preventing [gender-based violence] by their own organs and agents... and for investigating, prosecuting and applying appropriate legal or disciplinary sanctions, as well as providing reparation, in all cases of gender-based violence against women, including those constituting international crimes, and in cases of failure, negligence or omission on the part of public authorities”; CEDAW Committee, General recommendation No. 35, para. 22.

⁸⁵ ICJ interviews with lawyers.

⁸⁶ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, “Myanmar: human rights situation has ‘morphed into a never-ending nightmare,’ says Türk”, 1 March 2024, available at: <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2024/03/myanmar-human-rights-situation-has-morphed-never-ending-nightmare>.

i. Physical Beatings and Threats Thereof, Sexual Violence and Other Forms of Ill-Treatment

Almost all the interviewees the ICJ spoke to provided harrowing accounts of WDLs being intentionally subjected to various forms of sexual and gender-based violence resulting in severe physical or mental pain and suffering. The ICJ's interviews indicated that many WDLs were subjected to physical beatings⁸⁷ aimed at intimidating them and extracting "confessions".⁸⁸ WDLs have been targeted with rape – both actual acts⁸⁹ and threats⁹⁰ – and other forms of sexual violence, such as sexual assault,⁹¹ during interrogations to obtain "confessions". Lesbian, bisexual and transgender (LBT) WDLs have reportedly been singled out for sexual violence and abuse, including rape, other forms of sexual assault and sexual harassment.⁹²

WDLs are sometimes made to witness the torture and other ill-treatment, as well as the aftermath of such cruelty, inflicted on other WDLs, presumably as a method of intimidation and to instill fear.⁹³ One interviewee to whom the ICJ spoke recounted seeing the burn scars of her cellmate, who was an elderly woman, in addition to numerous areas where her skin had become infected:

"The elderly woman had endured extensive physical and sexual abuse by military officials at an interrogation center. This included the **infliction of burns on her genital areas** in an effort to extract a confession and severe beatings that resulted in injuries impairing her eyesight."⁹⁴

One of the women to whom the ICJ spoke, who had been accused of attending a training by the Kachin Independence Army,⁹⁵ reported being traumatized by the rape threats her military interrogators made while slapping her face and kicking her abdomen:

"During my interrogation, the military personnel made sexualized comments and suggested sexual activities, including rape. **The comments included, "You are only 19 years old, and why would you go to the jungle full of men? If you like, I can give you the sexual pleasure you want now, and I would rape your ass as well."** This caused me significant trauma and distress, and I want to forget about what happened."⁹⁶

⁸⁷ Interrogators reportedly subject WDLs to beatings with an umbrella and pipes; repeated beatings to the body, including slapping of faces and kicking of abdomens; and stomping on fingers and toes with military boots: see, ICJ interview with Individuals D, F and G. Other torture tactics include covering the head of the WDL with a blanket to conceal their identities while mercilessly beating the detainee's head with a water-soaked wooden stick; see ICJ interview with Individual G. The ICJ has also previously documented how "detainees are being subjected to severe beatings with sticks, wire ropes and guns, electrocution, mock execution, and burying alive"; see, ICJ, "Myanmar: Abysmal human rights and rule of law situation deteriorates further three years after the coup", 1 February 2024, available at: <https://www.icj.org/myanmar-human-rights-and-rule-of-law-situation-increasingly-abysmal-three-years-after-the-coup/>.

⁸⁸ While this paper focuses on the experiences of WDLs in interrogation and detention facilities, physical violence is commonly reported by women being arrested, violence which is typically perpetrated by male police officers. For example, one interviewee recounted being arrested at a Hlegu military checkpoint (Yangon Region) by male police officers with no female police officers present, and enduring being beaten, including being slapped, which led to hearing loss and vision impairment; ICJ interview with Individual M.

⁸⁹ See, for instance, Mary Hnin and Maung Shwe Wah, "Junta forces raped three detainees in Mandalay interrogation centre, student activists say", 22 February 2022, available at: <https://myanmar-now.org/en/news/junta-forces-raped-three-detainees-in-mandalay-interrogation-centre-student-activists-say/>.

⁹⁰ A testimony presented by Individual F highlighted how a woman faced a sexualized interrogation, and she was "threatened with rape", and endured various forms of torture, including "water dripping on her head throughout the day, sleep deprivation, and beatings with a stick from an umbrella": ICJ interview with Individual F.

⁹¹ For instance, during her interrogation, military personnel touched and massaged Individual D's arms and shoulders (ICJ's interview with Individual D); an experience that was also reported by Individual F (ICJ's interview with Individual F).

⁹² Myanmar LGBTIQ Human Rights Watch, "Rainbow Amid the Storm: Exposing the Harsh Realities of LGBTIQs in Post-Coup Myanmar", May 2023, available at: <https://progressivevoicemyanmar.org/2023/05/31/rainbow-amid-the-storm-exposing-the-harsh-realities-of-lgbtqias-in-post-coup-myanmar/>; The Irrawaddy, "Transgender Political Detainee Sexually Abused by Prison Officer in Upper Myanmar", 5 July 2022, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/transgender-political-detainee-sexually-abused-by-prison-officer-in-upper-myanmar.html>; Amnesty International, "Myanmar: 'Vile and brutal' tactics used by military to crush opposition – new report", 2 August 2022, available at: <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/myanmar-vile-and-brutal-tactics-used-military-crush-opposition-new-report>.

⁹³ For instance, a WDL interviewed by the ICJ witnessed another WDL being physically tortured by having an iron rod filled with cement rolled over her skin repeatedly to the point that her skin fell off and bones started appearing; ICJ interview with Individual A.

⁹⁴ Emphasis added. ICJ interview with Individual K.

⁹⁵ The Kachin Independence Army (KIA) is a prominent armed group that holds significant power the northern region of Myanmar's Kachin and Northern Shan State. Myanmar Peace Monitor, "Kachin Independence Organisation/ Kachin Independence Army (KIO/ KIA)," 6 June, 2023, available at: <https://mmpeacemonitor.org/my/1529/kia/>.

⁹⁶ Emphasis added. ICJ interview with Individual D.

One of the lawyers interviewed by the ICJ recounted representing a client who was involved in the CDM, who, during her interrogation:

“... was **forcibly stripped of all her clothes and left naked in front of the intoxicated military interrogators**. The trauma of being exposed in such a vulnerable state to drunken interrogators deeply affected her. **When she was released a year later, she tragically took her own life by jumping into a stream near her village.**”⁹⁷

The interrogators threaten the life and safety of family members, including children, of the women being interrogated in order to extract “confessions” to purported crimes.⁹⁸

Interrogators also make sexualized comments based on harmful gender stereotypes, compounding the psychological pain and suffering experienced by the WDLs. For instance, while being physically beaten, a WDL was reportedly accused of having an illicit relationship with the leader of a local defence task force.⁹⁹ Another WDL, who had separated from her husband due to marital problems, reported being sexually harassed for being pregnant while being interrogated.¹⁰⁰

ii. Intrusive Strip and Body Searches

WDLs have also been subjected to strip and body searches carried out in an unnecessarily and disproportionately humiliating and degrading manner.¹⁰¹ As a result, they may have amounted to ill-treatment or even torture.¹⁰² One of the WDLs interviewed by the ICJ recounted being subjected to a strip search that was unnecessarily intrusive and humiliating:

“I was ordered to remove my clothing, including my brassiere and underwear. **During the body search, the prison guard physically checked the area between my thighs and squeezed my breasts. The guard made sexually explicit comments about my private parts.** This experience was very distressing to me.”¹⁰³

Two other ICJ’s interviewees also noted how WDLs who were menstruating were still subjected to unnecessarily intrusive strip and body searches:

“These searches involved inspecting all body parts, including private areas, for prohibited items such as letters or drugs. **Even menstruating inmates are required to remove their pants, adding to their humiliation and discomfort.**”¹⁰⁴

⁹⁷ Emphasis added. ICJ interview with Individual G.

⁹⁸ ICJ interviews with Individuals A and I. Threats by the authorities of violence against family members of WDLs are a common tactic to instill fear and are used both inside and outside detention settings. For instance, even after she was released, N continued to receive threats in connection with her partner’s continued involvement in armed groups. She told the ICJ: “I had a terrifying experience when I received a chilling video call from military informants who threatened to kill me and my children by cutting our necks if I couldn’t reveal my husband’s hiding place. This threat caused such overwhelming fear and distress that I involuntarily wet myself. It was then that I knew I had to flee to protect myself and my loved ones from further harm.” See, ICJ interview with Individual N.

⁹⁹ ICJ interview with Individual F.

¹⁰⁰ ICJ interview with Individual A.

¹⁰¹ These searches typically take place at various stages of detention, including upon arrival at the detention facility; after traveling back from court appearances; and during regular so-called security checks; ICJ interviews with Individuals B, C, D and F.

¹⁰² As affirmed by the Special Rapporteur on Torture: “Body searches, in particular strip and invasive body searches, are common practices and can constitute ill-treatment when conducted in a disproportionate, humiliating or discriminatory manner... When conducted for a prohibited purpose or for any reason based on discrimination and leading to severe pain or suffering, strip and invasive body searches amount to torture.” See, UN General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, UN Doc. A/HRC/31/57, 5 January 2016, para. 23.

¹⁰³ Emphasis added. ICJ interview with Individual B.

¹⁰⁴ Emphasis added. ICJ interview with Individual D and Individual K. Other reports confirm that WDLs in Maubin Township Prison in the Ayeyarwady region, who were menstruating, “begged not to be stripped search”, to no avail: The Irrawaddy, “Myanmar Guards Will be Held Accountable For Sexual Abuse of Women Political Prisoners”, 19 January 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-guards-will-be-held-accountable-for-sexual-abuse-of-women-political-prisoners.html>.

Similarly, it has been reported that during these searches in Maubin prison (Ayeyarwady Region), “breasts and buttocks are groped, and fingers are inserted into their vaginas and anuses”.¹⁰⁵

Intrusive searches have been undertaken in circumstances when they were not “absolutely necessary”. As such they would appear to contravene the Nelson Mandela Rules and the Bangkok Rules, both of which mandate that there are “appropriate alternatives to intrusive searches”.¹⁰⁶ For instance, it has been reported that there are body scanners and X-ray machines in Obo and Insein prisons (Mandalay and Yangon Regions, respectively). According to information received by the ICJ, some WDLs in these prisons opted for body and strip searches instead of going through an X-ray machine in order to minimize radiation exposure due to the lack of other viable alternatives.¹⁰⁷

The domestic legal basis for such searches is unclear, as the Burma Jail Manual does not explicitly mandate strip searches or cavity searches, but merely requires prisoners to be searched and have all weapons and prohibited articles confiscated.¹⁰⁸ While the Medical Officer in the prison has the power to order strip searches where the WDL “is reasonably suspected of having secreted forbidden articles on her person”,¹⁰⁹ such searches and examinations must still be “carried out with decorum”.¹¹⁰ However, these searches appear to be carried out indiscriminately regardless of the “reasonable suspicion” threshold and without “decorum”,¹¹¹ in a manner meant to intentionally inflict severe pain and suffering, as well as to degrade and humiliate.

Compounding the humiliation and distress experienced by WDLs, these searches are usually conducted without adequate privacy, in contravention of the privacy requirement under Rule 52 of the Nelson Mandela Rules and Rule 20 of the Bangkok Rules.¹¹² In Hinthada and Insein prisons (Ayeyarwady and Yangon Regions, respectively), body searches are reportedly conducted behind a cloth screen, which may occasionally expose the WDLs to nearby male staff members.¹¹³ Orders issued by prison staff to WDLs to remove their clothes and expose their private parts can be audible to those on the other side of these screens, which exacerbated the distress and humiliation experienced by the WDLs.¹¹⁴ One of the WDLs who was imprisoned in Insein prison recalled:

“The women staff of the prison searched my body invasively, using their fingers in my private parts. **They searched at the gate out in the open. There were men nearby while they were searching my body parts.** This made me feel angry and sad.”¹¹⁵

¹⁰⁵ The Irrawaddy, “Myanmar Guards Will be Held Accountable For Sexual Abuse of Women Political Prisoners”, 19 January 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-guards-will-be-held-accountable-for-sexual-abuse-of-women-political-prisoners.html>.

¹⁰⁶ Rule 52, Nelson Mandela Rules states: “Intrusive searches, including strip and body cavity searches, should be undertaken only if absolutely necessary. Prison administrations shall be encouraged to develop and use appropriate alternatives to intrusive searches. Intrusive searches shall be conducted in private and by trained staff of the same sex as the prisoner.” Rule 19 of the Bangkok Rules further specifies that during personal searches, effective measures shall be taken to “ensure that women prisoners’ dignity and respect are protected”, and Rule 20 states: “Alternative screening methods, such as scans, shall be developed to replace strip searches and invasive body searches, in order to avoid the harmful psychological and possible physical impact of invasive body searches”.

¹⁰⁷ ICJ interview with Individual L. Obo prison and Insein prison reportedly have these machines, but the ICJ notes with concern that there are still reports of manual strip searches being carried out in Insein prison, indicating that prison officials choose not to use these less intrusive alternatives. See also, The Irrawaddy, “Myanmar Guards Will be Held Accountable For Sexual Abuse of Women Political Prisoners”, 19 January 2024, available at: <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-guards-will-be-held-accountable-for-sexual-abuse-of-women-political-prisoners.html>.

¹⁰⁸ Section 24(1), Burma Jail Manual. Specifically in relation to WDLs, the manual stipulates: “In the case of female prisoners, the search and examination shall be carried out by the matron under the general or special orders of the Medical Officer”. Based on the testimony collected by the ICJ, it does not appear that this procedure is being followed.

¹⁰⁹ Section 883, Burma Jail Manual, Chapter XIV, Section I – Medical Officer. According to information received from Individual K, these strip searches are also conducted purportedly for “prison security and to record any injuries during transfer from police custody or interrogation”; ICJ interview with Individual K.

¹¹⁰ See also a similar standard articulated in the context of arrests, on searches being carried out “with strict regard to decency”: Section 52, Myanmar Code of Criminal Procedure, in the context of arrests, which states: “Whenever it is necessary to cause a woman to be searched, the search shall be made by another woman, with strict regard to decency”.

¹¹¹ Section 883, Burma Jail Manual, Chapter XIV, Section I – Medical Officer.

¹¹² Rule 52, Nelson Mandela Rules; Rule 20, Bangkok Rules.

¹¹³ ICJ interviews with Individuals C and D. In Loikaw prison, it has been reported that body searches may be conducted near the front main gate, which is utilized by both men and women prisoners, as well as men prison staff, and as such “lacks privacy”; ICJ interview with Individual F.

¹¹⁴ ICJ interview with Individual D.

¹¹⁵ ICJ interview with Individual E.

iii. Medical Examinations Violating Privacy and Dignity

Rule 11 of the Bangkok Rules makes clear that only medical staff should carry out medical examinations, and if non-medical prison staff are to be present, “such staff should be women and examinations shall be carried out in a manner that safeguards privacy, dignity and confidentiality”.¹¹⁶

However, one interviewee recounted how she was subjected to an unexpected medical examination that did not, in any way, safeguard her “privacy, dignity and confidentiality” as required under the Bangkok Rules.¹¹⁷ The examination was carried out while she was in solitary confinement. While this interviewee was only wearing her underwear,¹¹⁸ a woman medical doctor, accompanied by four non-medical prison staff, including a male prison guard, carried out an unscheduled check on her, taking her blood pressure, and examining her mental and overall health. Notably, during the examination:

“I was treated with utter disrespect and humiliation by the medical doctor, who referred to me as a psychopath and retard. **Initially, I was unaware that the male prison guard was secretly recording a video of me while I was in my underwear. I was preoccupied with trying to shield my body**, and it was only later that I realized what was happening. I immediately demanded to know why they were recording me without my consent and insisted that they delete the video.”¹¹⁹

c. Overly Punitive Disciplinary Methods and Sanctions

Prison and detention authorities have subjected WDLs to harsh punishments and sanctions, including through the intentional denial of basic living needs, further compounding WDLs’ already severe pain and suffering.¹²⁰ Prison authorities also used other humiliation tactics to instill fear. For instance, one of the WDLs interviewed by the ICJ recounted:

“In order to further intimidate political prisoners who resist the unjust treatment from prison staff, the prison guards forced us to wear the clothing typically worn by inmates who had died within the prison.”¹²¹

These tactics, as well as the use of disproportionate physical violence and solitary confinement as described below, led many WDLs to report a “pervasive atmosphere of fear and intimidation” and the “silencing of dissenting opinions”.¹²² WDLs reportedly “avoided speaking up or challenging unfair treatment due to the fear of retaliation from prison authorities”.¹²³

The Nelson Mandela Rules emphasize that, “no prisoner shall be subjected to, and all prisoners shall be protected from, torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, for which no circumstances whatsoever may be invoked as a justification” (Rule 1). The Nelson Mandela Rules also specify that:

- Disciplinary offences and sanctions must be established by law or regulations (Rule 37); and
- Disciplinary measures must be proportionate (Rule 39).

---

¹¹⁶ Rule 11, Bangkok Rules.

¹¹⁷ ICJ interview with Individual L.

¹¹⁸ The WDL was detained in solitary confinement for 49 days after leading a protest inside the prison cell in support of the National Unity Government’s (NUG) call for D-Day and going on a hunger strike. According to her, she was not allowed access to her clothing and only had one outfit for the first two weeks of her confinement. Due to a storm, her clothes became wet and she was forced to remove them to dry. ICJ interview with Individual L.

¹¹⁹ Emphasis added. ICJ interview with Individual L.

¹²⁰ See preceding analysis in Section III(a)(2) on the denial of healthcare and other basic needs, such as clean drinking water, as retaliation and punishment.

¹²¹ ICJ interview with Individual B.

¹²² ICJ interview with Individual C.

¹²³ ICJ interview with Individual D.

i. Excessive Use of Force, Including by Male Prison Guards

Several reports have emerged of prison officials, including male prison guards, using excessive and disproportionate physical force against WDLs. One of the WDLs interviewed by the ICJ recalled how she had participated in a hunger strike to protest against the mistreatment of prisoners, and as a result:

“Our entire prison wing, which held political prisoners, was subjected to a violent raid **by both male and female prison guards**. We were **severely beaten during the night**.”¹²⁴

Beatings of WDLs have also been reported in Mandalay’s Obo prison, where “an altercation between an inmate and a prison official [...] led to around 150 male prison guards arriving with slingshots, batons and bamboo sticks”, resulting in “more than 100 female political prisoners [...] seriously injured including a broken arm, eye injuries and facial bruises”.¹²⁵

These brutal crackdowns on dissent in detention facilities contravene the clear guidance in the Nelson Mandela Rules that the application of force is permissible only in self-defence or thwarting escape attempts, and should not exceed necessary limits.¹²⁶

The disproportionate use of force by male guards against WDLs has also been widely reported, in spite of the requirement that women prison facilities should primarily be supervised by women staff members.¹²⁷ Under domestic law, it is also unclear if these male prison guards entered the women detention facilities in accordance with the legal stipulation that “men officials or prison staff cannot enter without proper accompaniment or when not in the presence of a women convict officer”.¹²⁸

Widespread violence meted out against WDLs has also the effect of increasing the level of fear experienced when the authorities target them with death threats and other threats of violence, as the WDLs are fearful that the authorities would act on these threats:

“When women political prisoners went on strikes, such as by refusing to eat, prison officials responded with violent threats. The chief jailer would enter the cells with prison staff in tow, **brandishing a pistol, and give terrifying warnings: “As long as I am alive, don’t consider leaving these cells alive! As long as I am alive, if you want to leave these cells, you will leave as dead bodies!”**”¹²⁹

ii. Solitary Confinement

Prolonged solitary confinement in contravention of the 15-day limit under international human rights law and standards¹³⁰ has also been used as a means of punishment. As noted by the UN Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, solitary confinement of women constitutes psychological violence, which is a form of abuse, “particularly when applied for an extended period of time or used as punishment”.¹³¹

Solitary confinement is frequently used against women human rights defenders in Bago region’s Tharawaddy prison.¹³² One of the WDLs interviewed by the ICJ recounted being subjected to prolonged solitary confinement:

¹²⁴ Emphasis added. ICJ interview with Individual A.

¹²⁵ Reuters, “Smuggled note exposes violence against women in Myanmar jail – lawyers, activists”, 10 March 2023, available at: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/smuggled-note-exposes-violence-against-women-myanmar-jail-lawyers-activists-2023-03-10/>.

¹²⁶ Rule 82, Nelson Mandela Rules.

¹²⁷ Rule 81, Nelson Mandela Rules; see also, the Special Rapporteur on Torture recommending that “female detainees are supervised and attended to only by female staff”; A/HRC/31/57, para. 70

¹²⁸ Sections 600 and 601, Prison Manual.

¹²⁹ Emphasis added. ICJ interview with Individual C.

¹³⁰ Rules 43 and 44, Nelson Mandela Rules.

¹³¹ UN General Assembly, *Pathways to, conditions and consequences of incarceration for women*, UN Doc. A/68/340, 21 August 2013, para. 40.

¹³² Women’s Peace Network, *Submission to the United Nations Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar: The situation of women in Myanmar since the Burmese military’s attempt coup*, 22 December 2023, para. 13, available at: https://progressivevoicemyanmar.org/wp-content/uploads/2024/01/12_22_WPN_Submission_to_SR_Myanmar.pdf.

"After the prison guards violently raided our prison and severely beat us during the night after our hunger strike, I was sent to **solitary confinement for 18 days**, alongside 31 other inmates [who were also sent to solitary confinement]."¹³³

Another interviewee recounted her experience of being detained in solitary confinement for a staggering 49 days, during which she was subjected to a humiliating medical examination while she was just dressed in her underwear and filmed by a non-medical men prison guard without her consent.¹³⁴

The use of solitary confinement in both instances, lasting 18 days and 49 days, constituted prolonged solitary confinement as it exceeded 15 consecutive days,¹³⁵ which is prohibited under the Nelson Mandela Rules.¹³⁶ Solitary confinement should be used "only in exceptional cases as a last resort, for as short a time as possible and subject to independent review, and only pursuant to the authorization by a competent authority". None of these due process safeguards has been observed in the abovementioned cases of documented solitary confinement.

IV. Recommendations

The experiences of WDLs documented in this briefing represent just a small fraction of range of human rights violations experienced by WDL in Myanmar, including acts of torture and other ill-treatment perpetrated by the military junta against women and gender diverse persons, both within and outside detention facilities. These grave human rights violations take place against a backdrop of such violations being perpetrated, with impunity, across Myanmar, in a manner that is "widespread and systematic and likely constitute crimes against humanity".¹³⁷

In light of the above, the ICJ makes the following recommendations:

a. To the military junta:

- Immediately cease systematically violating human rights, including by ceasing the use of non-human rights compliant laws and by releasing all people arbitrarily arrested and detained;
- Immediately cease: the torture and other forms of ill-treatment of WDLs held in a range of detention facilities, including the denial of humane detention conditions; withholding of adequate healthcare (including gender-specific healthcare); perpetration of sexual and gender-based violence; and use of overly punitive disciplinary methods and sanctions;
- Order prompt, impartial, independent and effective investigations into all credible allegations of torture and other ill-treatment, including reports of sexual and gender-based violence, committed by detention authorities, and when the evidence so warrants, ensure that the alleged perpetrators be brought to justice in proceedings guaranteeing their right to a fair trial;
- Guarantee the right to an effective remedy for WDLs who are victims/survivors of human rights violations perpetrated by the military authorities, including by removing all *de jure* and *de facto* obstacles to WDLs' access to justice;
- Guarantee a WDL's right to address grievances without fear of retribution; and

---

¹³³ ICJ interview with Individual A.

¹³⁴ As previously discussed in Section III(b)(iii); ICJ interview with Individual L. She was confined for 49 days after leading a protest inside the prison cell in support of the National Unity Government's (NUG) call for D-Day and going on a hunger strike. Individual L's experiences of being subjected to a humiliating and invasive medical examination has been detailed above in Section 3(B)(iii).

¹³⁵ Rule 44, Nelson Mandela Rules.

¹³⁶ Rule 43, Nelson Mandela Rules.

¹³⁷ Human Rights Council, *Situation of human rights in Myanmar: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar*, Thomas H. Andrews, UN Doc. A/HRC/55/65, 14 March 2024, para. 72.

- Comprehensively and expeditiously implement the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules), and the United Nations Rules of the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders (Bangkok Rules) to address the gender-specific needs of WDLs, including by enacting or reforming policies on discipline and punishment, access to sexual and reproductive healthcare, strip and body searches and prolonged solitary confinement in line with these international standards.

b. To relevant UN agencies and independent experts:

- Continue efforts to investigate, document and highlight the human rights violations faced by WDLs in a gender-specific fashion, including in the work of the Independent Investigative Mechanism for Myanmar (IIMM), Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar; Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) and the UN Secretary-General;
- Actively work and engage with civil society groups and individuals documenting human rights violations against WDLs to seek additional evidence or information based on existing gaps in data and evidence (e.g. underreporting in certain geographical areas, or of the intersectional discrimination faced by certain WDLs, such as ethnic or religious minorities, or persons of diverse sexual orientations, gender identities or expression);
- Put in place policies, strategies and implementation plans relating to gender and the investigation of sexual and gender-based violence, including in interrogation and detention settings, ensuring that such policies and strategies are designed in consultation with a range of relevant actors (including civil society and grassroots organizations, gender experts, and other accountability mechanisms) and make public and available in relevant Myanmar languages; and
- Conduct analysis on gender constructs in Myanmar, and their impact on the commission of crimes and harms experienced by survivors, including in interrogation and detention settings, taking into account the need to protect the rights of the victims and witnesses and possible suspects in future investigations and prosecutions and other accountability-oriented proceedings, for use by other actors engaged in accountability-related work, policy making or humanitarian intervention.

c. To UN Member States:

- Increase support for coordinated documentation and accountability efforts by ensuring that the Independent Investigative Mechanism for Myanmar (IIMM), Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar and Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) be given adequate resources to continue their important functions as effectively as possible, including in relation to the human rights violations perpetrated against WDLs; and
- Hold perpetrators of serious crimes under international law accountable, including by effectively exercising universal jurisdiction over individuals reasonably suspected of grave human rights violations against WDLs that qualify as crimes under international law. Ensure that cases filed under the framework of universal jurisdiction integrate a gender analysis by including instances of gender-based crimes and human rights violations, including those perpetrated against WDLs.

Commission Members

July 2023

President

Professor Robert Goldman, United States

Vice-Presidents

Professor Carlos Ayala, Venezuela

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Executive Committee

Sir Nicolas Bratza, United Kingdom

(Chair) Dame Silvia Cartwright, New Zealand

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms. Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Ms. Mikiko Otani, Japan

Professor Marco Sassòli, Italy/Switzerland

Mr. Wilder Tayler, Uruguay

Justice Qinisile Mabuza, Eswatini

Executive Committee Alternates

Justice Martine Comte, France

Ms. Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Other Commission Members

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Justice Moses Hungwe Chinhengo, Zimbabwe

Professor Michelo Hansungule, Zambia

Ms. Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Justice Yvonne Mokgoro, South Africa

Justice Willy Mutunga, Kenya

Justice Aruna Devi Narain, Mauritius

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Uganda

Justice Carlos Ayala, Venezuela

Mr. Reed Brody, United States

Ms. Catalina Botero, Colombia

Professor José Luis Caballero Ochoa, Mexico

Professor Sarah Cleveland, United States

Mr. Belisario dos Santos junior, Brazil

Ms. Leilani Farha, Canada

Professor Robert Goldman, United States

Professor Juan Méndez, Argentina

Professor Mónica Pinto, Argentina

Professor Victor Rodriguez Rescia, Costa Rica

Mr. Alejandro Salinas Rivera, Chile

Mr. Wilder Tayler, Uruguay

Dr. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

Professor Bernard Duhaime, Canada

Professor César Landa, Peru

Professor Kyong-Whan Ahn, Republic of Korea

Justice Adolfo Azcuna, The Philippines

Dr. Elizabeth Biok, Australia

Dame Silvia Cartwright, New Zealand

Ms. Hina Jilani, Pakistan

Justice John O'Meally

Ms. Mikiko Otani, Japan

Justice Ajit Prakash Shah, India

Justice Kalyan Shrestha, Nepal

Ms. Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Justice Chinara Aidarbekova, Kyrgyzstan

Sir Nicolas Bratza, United Kingdom

Justice Martine Comte, France

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Ms. Gulnora Ishankhanova, Uzbekistan

Ms. Åsne Julsrud, Norway

Professor José Antonio Martín Pallín, Spain

Justice Tamara Morshchakova, Russia

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Dr. Jarna Petman, Finland

Professor Marco Sassòli, Switzerland

Justice Philippe Texier, France

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Professor Fionnuala Ni Aolain, Ireland

Ms. Hadeel Abdel Aziz, Jordan

Mr. Mazen Darwish, Syria

Mr. Gamal Eid, Egypt

Ms. Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Dr. Fatsah Ougergouz, Algeria

Mr. Michael Sfard, Israel

Justice Marwan Tashani, Libya

International
Commission
of Jurists

P.O. Box 1740
Rue des Bains 3
CH 1211 Geneva 1
Switzerland

t +41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org